

Konkurrensbegränsande offentlig
säljverksamhet på gymmarknaden

Konkurrensverket, juni 2022

Författare: Marcus Salomonsson, John Eriksson, Gustav Prütz, Charlie Nyberg,
William Fagervall, Emma Fröderberg Shaiek, EbbaLi Holmquist, Lovisa Lewin,
Kamel Rajjoub och Teodor Törnqvist

Foto: Scandinav

Innehåll

Sammanfattning	7
Gym finns i alla kommuner	7
Kommunala gym löser inga marknadsmisslyckanden	8
Kommunala gym leder till färre privata gym.....	8
Gymmens beteende och närvaro ger effekt på konkurrensen.....	8
De kommunala gymmens totala konkurrens-effekt är stor	9
Det är inte avsaknaden av vinstintresse som styr	10
Konkurrens-effekten är störst i pendlingskommuner nära storstad.....	10
Kommuner med kommunala gym har systematiskt underskott på privata gym	10
Summary	12
1. Inledning	17
1.1 Bakgrund och syfte	17
1.2 Avgränsning	18
1.3 Metod.....	19
1.4 Disposition.....	22
2. Konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet	23
2.1 KOS-bestämmelserna	23
3. Klagomål och ärenden gällande offentliga anläggningar som erbjuder gymtjänster	27
3.1 Inkomna klagomål gällande gymtjänster	27
3.2 Strömstads Badanstalts gym- och spaverksamhet	28
4. Kommunal gymverksamhet.....	31
4.1 Betydelsen av kommunal kompetens vid tillämpning av bestämmelserna om konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet.....	31
4.2 Allmänt om kommunal kompetens	31
4.3 Den kommunala kompetensen och gymtjänster	37
5. Marknaden för gymtjänster	39
5.1 Definition av den relevanta marknaden	39
5.2 Bolagsformer på marknaden för gymtjänster	41
5.3 Gymkedjor på marknaden för gymtjänster	42
5.4 Konsolidering på marknaden.....	43

6. Mått på konkurrensläget.....	44
6.1 Effektiv konkurrens	44
6.2 Aktuell konkurrens.....	44
6.3 Förutsättningarna för framtida effektiv konkurrens.....	45
7. Kontrollvariabler.....	48
7.1 Lokal	48
7.2 Kundunderlag	48
7.3 Konkurrenssituation.....	49
7.4 Finansiering	49
7.5 Endogenitetsproblem	50
8. Modellering av antalet gym per kommun.....	51
8.1 Beskrivning av data	51
8.2 Antalet privata gym.....	52
8.3 Privata vinstdrivande gym.....	55
8.4 Privata ej vinstdrivande gym	56
8.5 Kommunala gym	57
8.6 Slutsatser	61
9. Närvaroeffekter.....	62
9.1 Privata gym.....	62
9.2 Kommunala gym	63
9.3 Privata vinstdrivande gym.....	64
9.4 Privata ej vinstdrivande gym	66
9.5 Skillnader mellan kommungrupper.....	67
9.6 Närvaroeffekt från gym med simhallar	68
9.7 De största kedjorna	69
9.8 Slutsatser	70
10. Närvaro- och beteendeffekter.....	72
10.1 Prissättning	73
10.2 Begränsad omfattning i förhållande till samlokaliserad verksamhet och konkurrens effekt.....	75
10.3 Slutsatser	76
11. Prediktering av antal gym.....	78
11.1 Det kontrafaktiska scenariot.....	78
11.2 Implikerad närvaroeffekt	81
11.3 Slutsatser	83

12. Bilagor	84
12.1 Robusthetstester	84
12.2 Beteendeeffekter.....	89
12.3 Prediktionsintervall	90
12.4 Heteroskedasticitet	91
12.5 Ytterligare figurer och tabeller	93

Sammanfattning

Hur påverkar kommunala gym konkurrensen på gymmarknaden? För att få svar på den frågan har Konkurrensverket kartlagt situationen på gymmarknaden som den såg ut 2019.

Över tid har Konkurrensverket haft ett inflöde av ärenden som rör gymmarknaden. Inflödet indikerar att det ofta upplevs att kommunal gymverksamhet ger upphov till konkurrensproblem. I den här rapporten har vi därför valt att studera effekterna av kommunal gymverksamhet på gymmarknaden. I ett vidare sammanhang innebär det att vi undersöker effekten av offentlig säljverksamhet på en väl avgränsad marknad. Syftet är att bättre förstå vilken effekt offentlig säljverksamhet har på konkurrensen.

Vi vill också bidra till utvecklingen av en metod för att beräkna konkurrens effekter från offentlig säljverksamhet. Metodutvecklingen i rapporten ska ge stöd till Konkurrensverket i prioriteringen av ärenden. Den ska också vara ett stöd i hur Konkurrensverket kan visa på konkurrensskador och vilka rekommendationer vi kan ge till kommuner som önskar minimera risken för att deras säljverksamhet ska orsaka konkurrensskada.

Med rapporten vänder vi oss framför allt till de kommuner som bedriver säljverksamhet och de privata företag eller organisationer som upplever att offentlig säljverksamhet konkurrerar med deras egen privata säljverksamhet. Vår förhoppning är också att alla som är intresserade av hur offentlig säljverksamhet påverkar konkurrensen kan ha utbyte av rapporten.

Gym finns i alla kommuner

2019 var 133 (5 procent) av Sveriges totalt 2 765 kartlagda gymanläggningar drivna i kommunal regi. I samtliga Sveriges 290 kommuner fanns minst ett gym, men bara i 87 av dessa (30 procent) fanns kommunala gym. I 287 (99 procent) kommuner fanns åtminstone ett privat gym.

Den statistiska analysen indikerar att förklaringsmodellen för antalet privata gym i en kommun inte går att använda för att förklara antalet kommunala gym.

Antalet privata gym i en kommun är positivt korrelerat med befolkningsstorlek och bruttoregionalprodukt (BRP) i kommunen. Men varken befolkning eller BRP korrelerar på något betydande sätt med antalet kommunala gym i en kommun. Antalet kommunala gym visar sig i stället vara statistiskt signifikant korrelerat med antalet simhallar och politiskt styre. Befolkningsstorlek och BRP verkar alltså förklara antalet privata gym i en kommun, medan antalet simhallar och politiskt styre förklarar antalet kommunala gym i en kommun.

Kommunala gym löser inga marknadsmisslyckanden

Om kommunala gymanläggningar löser marknadsmisslyckanden är en fråga som också har studerats i undersökningen. Man skulle till exempel kunna tänka sig att kommunala gym framför allt förekommer i kommuner med låg marknadskapacitet, det vill säga där det inte finns underlag för så många gym. Så förefaller dock inte vara fallet. Tvärtom är kommunala gym underrepresenterade bland de kommuner som har kapacitet för inget eller bara ett gym. Privata gym finns också, som tidigare noterats, i 99 procent av kommunerna, medan enbart 30 procent av kommunerna har kommunala gym.

Kommunala gym leder till färre privata gym

Resultaten indikerar att privata gym anpassar sig efter om det finns kommunala gym i en kommun, medan kommunala gym inte förefaller att anpassa sig efter om det finns privata gym i kommunen. Det förefaller alltså som att kommunala gym i genomsnitt har en konkurrens effekt på privata gym, medan privata gym i genomsnitt inte har någon, eller bara en liten, konkurrens effekt på kommunala gym.

Gymmens beteende och närvaro ger effekt på konkurrensen

Konkurrens effekten har i undersökningen delats upp i närvaro- och beteendeeffekter. Närvaroeffekten visar hur en gymanläggning genom sin blotta närvaro i kommunen påverkar konkurrenterna, medan beteendeeffekter fångar hur olika beteenden, förutom närvaron, påverkar konkurrenterna. Sådana beteenden kan till exempel vara att gymmet inte tillämpar marknadspris, att gymverksamheten samlokaliseras med annan kommunal verksamhet, och om gymverksamheten i så fall bedrivs i begränsad omfattning i förhållande till den samlokaliserade verksamheten.

Viss motsvarighet kan finnas till den uppdelning i hämmande och snedvridande konkurrens som finns i konkurrens lagens bestämmelse om konkurrens begränsande offentlig säljverksamhet. Konkurrens verket lämnar dock öppet i vilken mån en sådan analogi kan göras i juridisk mening. Det kan bero på omständigheterna i det aktuella fallet och är i slutänden någonting för domstolarna att avgöra.

Vid en jämförelse med privata aktörer är det bara de privata aktörernas närvaroeffekt som är intressant, eftersom privata aktörer som utgångspunkt inte träffas av konkurrens lagens bestämmelser om konkurrens begränsande offentlig säljverksamhet (ofta benämnda KOS-reglerna).

De kommunala gymmens totala konkurrens effekt är stor

Några av de beteendeeffekter som undersöks i denna rapport är om de kommunala gymmen tillämpar marknadspris, om deras verksamhet är samlokaliserad med annan verksamhet, och om gymverksamheten i så fall bedrivs i begränsad omfattning i förhållande till den samlokaliserade verksamheten.

När det gäller de kommunala gymmens prissättning förefaller enligt resultaten en tillämpning av marknadspris vara ett effektivt sätt att motverka negativa konkurrens effekter, medan det omvända, att inte tillämpa marknadspris, förefaller förvärra de negativa konkurrens effekterna. Det ska dock nämnas att kommunerna i fråga om gymtjänster är bundna av den så kallade självkostnadsprincipen som innebär att de inte får ta ut högre avgifter än som motsvarar kostnaderna för tjänsterna. Samtidigt bör det påpekas att i princip samtliga kostnader som vid en normal affärsmässig drift är motiverade från företagsekonomisk synpunkt bör kunna läggas till grund för självkostnadsberäkningen.

Konkurrensverket uppmanar därför kommunerna att säkerställa att de inte underprissätter genom att underlåta att ta hänsyn till alla de kostnader som uppstår vid en normal affärsmässig drift. Förutom direkta kostnader – såsom personal- och materialkostnader – är det också viktigt att tänka på att kostnader för nyttjande av lokaler, administrativa tjänster och andra resurser som behövs för verksamheten redovisas på ett rättvisande sätt. Till detta kommer att investerings- och kapitalkostnader samt kostnader som är gemensamma med annan verksamhet behöver täckas för att säkerställa att konkurrensen inte snedvrids eller hämmas.

Det förhållandet att en kommun i sin prissättning i enlighet med självkostnadsprincipen tar hänsyn till alla relevanta kostnader medför emellertid inte att en gymverksamhet som sådan har stöd i kommunallagens kompetensregler. Tvärtom har det i praxis bedömts att en kommuns gymverksamhet var verksamhet som låg utanför såväl den så kallade allmänna kommunala kompetensen som befogenheten för en kommun att under vissa förhållanden bedriva näringsverksamhet.

En kommunal verksamhet som i och för sig normalt faller utanför den kommunala kompetensen kan visserligen ändå tillåtas om den har en anknytning till redan befintlig och erkänd kommunal verksamhet, exempelvis ett gym i en redan kompetensenlig simhall. Sådan så kallad anknytningskompetens förutsätter emellertid bland annat att den anknyttande verksamheten ska vara av begränsad omfattning. Vid denna bedömning utgår Konkurrensverket från att en omsättning för den anknyttande verksamheten – det vill säga gymverksamhet - som överstiger 5 procent av den totala samlokaliserade verksamheten inte kan sägas vara av begränsad omfattning.¹

Samlokalisering kombinerat med att verksamheten inte bedrivs i begränsad omfattning förefaller enligt resultaten också ha en märkbart negativ konkurrens effekt. Noterbart är att enbart ett fåtal kommunala gym, 5 av 133, utövade sin verksamhet i begränsad omfattning i den meningen att deras omsättning understeg 5 procent av den totala samlokaliserade verksamheten. Vid sidan om den redan diskuterade negativa konkurrens effekten förefaller det alltså som att gymverksamhet sällan bedrivs i sådan omfattning att anknytningskompetens skulle vara tillämplig. Det innebär att gymverksamheten sällan förefaller vara kompetensenlig, det vill säga en uppgift som kommunen får utföra.

¹ Se avsnitt 4.2.2.

Konkurrensverket uppmanar mot denna bakgrund kommunerna att säkerställa att den gymverksamhet som de driver verkligen är kompetensenlig.

I de kommunala gymmens totala konkurrens effekt ingår som tidigare nämnts både beteendeeffekterna och närvaroeffekterna. I jämförelse med privata aktörer så är i regel den negativa konkurrens effekten större för kommunala gym än för privata gym, i synnerhet när beteendet omfattar prissättningen eller kompetensenligheten.

Närvaroeffekten i sig är dock lägre för kommunala gym än för de gymanläggningar som tillhör någon av de större vinstdrivande gymkedjorna. En möjlig förklaring är att privata gymaktörer generellt sett inte betraktar kommunala gym som lika starka konkurrenter som de större gymkedjorna, så länge de kommunala gymanläggningarna inte tillämpar något beteende som snedvrider eller hämmar konkurrensen. Visst stöd för detta har framkommit i samtal med marknadsaktörerna, men förklaringen har inte undersökts mer systematiskt inom ramen för denna rapport.

Det är inte avsaknaden av vinstintresse som styr

Privata gymanläggningar som inte är vinstdrivande visar sig ha mindre närvaroeffekt än kommunala gym. Detta talar för att det är själva det offentliga inslaget som påverkar konkurrensen snarare än om gymanläggningen drivs i vinstintresse eller inte.

Konkurrens effekten är störst i pendlingskommuner nära storstad

Den totala konkurrens effekten varierar också mellan olika kommuner. I pendlingskommuner nära storstad² korrelerar närvaron av ett gym som inte tillämpar marknadspris med en frånvaro av drygt två privata gym.

Även i större städer, pendlingskommuner nära större stad, lågpendlingskommun nära större stad och mindre stad/tätort är de totala konkurrens effekterna betydande. I pendlingskommuner nära mindre stad/tätort, landsbygdskommuner och landsbygdskommuner med besöksnäring är konkurrens effekten dock svagare och ibland till och med närmast obefintlig.

Kommuner med kommunala gym har systematiskt underskott på privata gym

Den statistiska modellen gör det möjligt att beräkna det förväntade antalet privata gym i en kommun, och att även beräkna sannolikheten för huruvida avvikelser från detta antal beror på slumpen.

² SKR:s kommungruppsindelning 2017.

Analysen visar att kommuner med kommunala gym är underrepresenterade i gruppen kommuner där det finns fler gym än förväntat, och överrepresenterade i gruppen kommuner där det finns färre gym än förväntat. Det är en indikation på att kommuner med kommunala gym har ett systematiskt underskott på privata gym, vilket kan tolkas som en systematisk negativ konkurrens-effekt. Vidare visar det sig att 22 kommuner med kommunala gym ligger så långt under prediktionen att det är 15 procents sannolikhet, eller lägre, att kommunen ligger där på grund av slumpen.

Den implicerade närvaroeffekten räknas ut för dessa 22 kommuner. Det visar sig då att för 19 av dem korrelerar närvaron av ett kommunalt gym med en frånvaro på fler än ett privat gym. För 14 av kommunerna uppgår frånvaron till fler än 2 privata gym per offentligt gym.

Sammantaget förefaller alltså kommuner med kommunala gym vara överrepresenterade bland de kommuner som har relativt få gym. Vidare förefaller den negativa effekten på konkurrensen i vissa fall vara tämligen omfattande.

Summary

How do municipal gyms affect the competition on the gym market? To answer this question, the Swedish Competition Authority has mapped the situation on the gym market as it was in 2019.

Over time, the Swedish Competition Authority has had an influx of cases related to the gym market. The cases indicate that it is often perceived that municipal gym operations give rise to competition issues. In this report, we have therefore chosen to study the effects of municipal gym operations on the gym market. Seen from a wider perspective, this means that we are studying the effects of public sales operations on a well-defined market. The aim is to understand what effects public sales operations have on competition.

We also want to contribute to the development of a method to estimate the competition effects of public sales operations. The method developed in the report will provide support to the Swedish Competition Authority in prioritising cases. It will also provide support regarding how the Swedish Competition Authority can prove competition damages and what recommendations we issue to municipalities that want to minimise the risk that their sales operations damage competition.

This report is primarily aimed at the municipalities that conduct sales operations and the private undertakings or organisations that perceive public sales operations to be competing with their own private sales operations. It is also our hope that everyone interested in how public sales operations affect competition can learn from this report.

There are gyms in all Swedish municipalities

In 2019, 133 (5 percent) of a total of 2,765 gym facilities found in Sweden were operated by a municipality. There was at least one gym in each of Sweden's 290 municipalities, but there was a municipal gym in only 87 of them (30 percent). In 287 municipalities (99 percent), there was at least one private gym.

This statistical analysis indicates that the model explaining the number of private gyms in a municipality cannot be used to explain the number of municipal gyms.

The number of private gyms in a municipality is positively correlated with population size and gross regional product (GRP) in the municipality. However, neither population nor GRP correlates in any significant way with the number of municipal gyms in a municipality. Instead, the number of municipal gyms is statistically significantly correlated with the number of swimming halls and the political leadership. Thus, population size and GRP seems to explain the number of private gyms in a municipality, while the number of swimming halls and the political leadership explain the number of municipal gyms in a municipality.

Municipal gyms do not counteract market failure

Whether or not municipal gym facilities can counteract market failure is another question studied in this project. One might expect that municipal gyms exist mainly in municipalities with a low market capacity. However, this does not appear to be the case. Quite the contrary: municipal gyms are underrepresented in the municipalities that have the capacity for no gym or only one gym. As already noted, there are private gyms in 99 percent of all Swedish municipalities, while only 30 percent of all municipalities have a municipal gym.

Municipal gyms lead to fewer private gyms

The results indicate that private gyms adapt to if there are municipal gyms in a municipality, while municipal gyms do not appear to adapt to if there are private gyms in a municipality. Thus, it seems that municipal gyms on average have a competition effect on private gyms, whereas private gyms on average have no or very little competition effect on municipal gyms.

The presence of gyms and the behaviours of the gyms affect competition

The competition effects have, in this study, been divided into a presence effect and behaviour effects. The presence effect shows how a gym facility through its mere presence in a municipality affects competitors, while the behaviour effects capture how various behaviours, outside presence, affects competitors. Such behaviours might be that the gym does not use market pricing or that the gym operations are co-located with other municipal operations and if the gym operations in such cases make up a relatively limited part of the co-located operations.

There might be some similarities with the division into actions that obstruct or distort, described in the Competition Act's provisions on concerted public sales operations. However, the Swedish Competition Authority makes no assessment of the extent to which such an analogy is legally relevant. It might depend on the circumstances in the individual case and is ultimately a matter for the courts.

In a comparison with private actors, it is only the presence effect on the private entities that is of interest, as private entities are not, as a rule, encompassed by the Competition Act's provisions on concerted public sales operations.

The total competition effect of municipal gyms is strong

Among the behaviour effects studied in this report are if the municipal gyms use market pricing, if the gym operations are co-located with other municipal operations and if the gym operations in such cases make up a relatively limited part of the co-located operations.

As regards the pricing at municipal gyms, the result indicate that using market pricing can be an effective way to counteract negative competition effects, while the opposite – not using market pricing – appears to worsen the negative competition effects. However, it should be mentioned that municipalities are bound by the so-called cost pricing principle in regards to gym services, which means that they cannot charge larger fees than what the costs are for the services. It should also be mentioned that almost all costs that are motivated from a business finance standpoint for normal business operations should be included in the cost pricing calculation.

The Swedish Competition Authority therefore encourages municipalities to ensure that they are not under-pricing by failing to take into account all the costs that arise in normal business operations. These include not only direct costs, such as those for staff and materials; it is important to ensure that costs for use of facilities, administrative services and other resources that are needed for the operations are reported in a fair way. Further, investment and capital costs and costs that are shared with other operations must also be covered, to ensure that competition is not distorted or obstructed.

However, the circumstance that a municipality that sets prices using the cost pricing principle takes all the relevant costs into account does not mean that gym operations as such fall within the scope of the competence rules in the Local Government Act. On the contrary, the assessment has previously been made that municipal gym operations fell outside both the so-called general municipal competence and the mandate for a municipality to conduct business operations, under certain circumstances.

Municipal operations that usually fall outside the scope of municipal competence can be permissible, if they are associated with pre-existing and accepted municipal operations, for instance having a gym in a swimming hall, which in itself falls within municipal competence. Such associated competence requires that the associated operations are of relatively limited extent. In its assessment, the Swedish Competition Authority has assumed that if turnover from the associated operations – in this case gym operations – exceeds 5 percent of the total co-located operations, it cannot be said to be of a limited extent.³

The results indicate that co-location, combined with operations not being relatively limited, has noticeable and negative competition effects. It should be noted that only a few municipal gyms, 5 of 133, conducted operations to a relatively limited extent, in the sense that their turnover was less than 5 percent of the total co-located operations. Aside from the already mentioned negative competition effects, it would seem that gym operations were seldom conducted to the extent that associated competence might be applicable. This means that gym operations seldom appear to fall under municipal competence, i.e., to be permitted for the municipalities to conduct.

Against this background, the Swedish Competition Authority encourages municipalities to ensure that the gym operations they conduct are in line with their competence.

The total competition effect of municipal gyms encompasses both behaviour effects and a presence effect, as already mentioned. The negative competition effect is generally stronger from municipal gyms than from private gyms, especially when a behaviour relates to pricing or competence.

³ See section 4.2.2.

However, the presence effect is lower from municipal gyms than from gym facilities that belong to one of the larger for-profit chains of gyms. A possible explanation may be that private gym operators do not generally see municipal gyms as equally strong competitors as the big-name gym brands, as long as the municipal gym facilities do not act in a way that distorts or obstructs competition. Some support for this has been gleaned from conversations with market players, but this has not been studied more systematically within the framework of this report.

It is not the lack of profit-making that creates the effect

Private gym facilities that are not profit-making have a weaker presence effect than municipal gyms. This suggests that it is the association with the public sector that affects competition, rather than whether or not gym facilities are operated for profit.

The competition effect is strongest in commuter municipalities near urban centres

The total competition effects also varies between municipalities. In municipalities close to urban centres,⁴ the presence of a gym that does not use market pricing correlates with the absence of a bit more than two private gyms.

The total competition effects are also significant in larger cities, commuter municipalities near larger cities, non-commuter municipalities near larger cities and smaller cities/towns. In commuter municipalities near smaller cities/towns, rural municipalities and rural municipalities that rely on tourism, the competition effects are weaker, in some cases almost non-existent.

Municipalities with municipal gyms have a systematic deficit of private gyms

The statistical model makes it possible to calculate the expected number of private gyms in a municipality, as well as the probability that a deviation from that number is random.

The analysis shows that municipalities with municipal gyms are underrepresented in the group of municipalities that have more gyms than expected and overrepresented in the group of municipalities that have fewer gyms than expected. This is an indication that municipalities with municipal gyms have a systematic deficit of private gyms, which can be interpreted as a systematic negative competition effect. Further, it was found that 22 municipalities with municipal gyms were so far below their predicted number that the likelihood that the value was random was 15 percent or less.

⁴ The municipal group categorisation made by SALAR in 2017.

The implied presence effect was calculated for these 22 municipalities. It was found that for 19 of them, the presence of a municipal gym correlated with the absence of more than one private gym. For 14 of the municipalities, there was an absence of more than two gyms per municipal gym.

Overall, municipalities with municipal gyms seem to be overrepresented among the municipalities that have relatively few gyms. Further, it seems that the negative effects on competition can be relatively strong in some cases.

1. Inledning

1.1 Bakgrund och syfte

Sedan införandet av reglerna om konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet (KOS-reglerna) den 1 januari 2010 i konkurrenslagen (2008:579) (KL), har Konkurrensverket tagit emot ett stort antal tips och klagomål rörande offentlig säljverksamhet i olika branscher. Gymbranschen är en av de branscher där Konkurrensverket har fått in flest tips och klagomål, se avsnitt 3.1.

År 2020 genomförde Konkurrensverket en uppföljning av KOS-reglerna och tillsynsverksamheten. Rapporten *Tio år med bestämmelser om konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet* visar att jämförelsevis fler tips och klagomål om konkurrensproblem riktas mot kommuner, än mot staten och regionerna.

Konkurrensverkets uppföljning visade att lagstiftningen och Konkurrensverkets tillsyn har gett resultat. Förutsättningarna för välfungerande konkurrens mellan offentliga aktörer och privata företag har förbättrats. Samtidigt står det klart att det fortsatt finns risk för konkurrensproblem när offentliga aktörer agerar på konkurrensutsatta marknader. Ökad kunskap och förebyggande åtgärder är viktiga verktyg för att motverka konkurrensproblem.⁵

Denna studies primära syfte är att i ljuset av KOS-reglerna utreda vilka effekter offentlig säljverksamhet har på konkurrensen på en väl avgränsad konkurrensutsatt marknad. Rapporten syftar till att kartlägga verkningar inom en bransch och har inte till syfte att närmare gå in på enskilda fall. I de fall individuella kommuner analyseras, har de anonymiserats före publicering av rapporten.

I studien görs en systematisk undersökning av i vilken mån kommunala gym har konkurrenseffekter på marknaden för gymtjänster. De resultat som presenteras kan även vara aktuella för andra marknader, där liknande effekter till följd av offentliga aktörers agerande kan identifieras. På så sätt kan rapporten skapa en djupare förståelse för vilka riskfaktorer som kan leda till snedvridning eller hämmande av konkurrensen vid offentlig säljverksamhet. I förlängningen kan det också skapa insikt om, och i så fall i vilken utsträckning, det leder till att drivkrafterna till konkurrens och att själva mekanismerna på marknadsplatsen skadas.

Denna rapport ligger även i linje med Konkurrensverkets uppgift om att arbeta för en effektiv konkurrens i privat och offentlig verksamhet. I Konkurrensverkets uppdrag ingår att uppmärksamma hinder mot en effektiv konkurrens i offentlig och privat verksamhet.⁶ Genom att systematiskt ha samlat in data från offentliga och privata aktörer på en specifik marknad och identifierat vilka faktorer som riskerar att minska konkurrenstrycket skapar

⁵ Konkurrensverket (2020), *Tio år med bestämmelserna om konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet – Kommunens säljverksamhet i fokus*, Konkurrensverkets rapportserie 2020:2, s. 3.

⁶ 4 § förordningen (2007:1117) med instruktion för Konkurrensverket.

rapporten bättre förutsättningar för Konkurrensverket att prioritera bland inkomna ärenden och på ett mer effektivt sätt utreda vilka effekter offentliga aktörers agerande får på marknaden.⁷

Ett syfte med rapporten har också varit att utveckla Konkurrensverkets metoder för att prioritera och utreda ärenden som omfattas av KOS-reglerna. Till exempel utvecklas en metod för att ta fram relevanta jämförelsegrupper. Vidare görs en uppdelning mellan närvaro- och beteendeeffekter. Slutligen tas måttet implicerad närvaroeffekt fram för att kunna avgöra hur stor närvaroeffekten är i en individuell kommun.

KOS-reglerna är framåtriktade och de offentliga aktörerna kan endast drabbas av ekonomiska sanktioner i det fall man inte rättar sig efter ett meddelat förbud. Det gör att rapporten kan användas som ett verktyg i extern kommunikation för att skapa dialog och öka förståelsen hos kommuner avseende vilka effekter deras ageranden kan få på marknaden. Konkurrensverket har tidigare kunnat konstatera att flera kommuner har uttryckt att de ser ett stort värde i väl fungerande konkurrens och att de strävar efter konkurrensneutralitet i sina säljverksamheter. Många kommuner har också sökt vägledning i KOS-reglerna och genomfört åtgärder för att minska risken för konkurrenskonflikter.⁸ Studien kan leda till att kommunerna får effektivare verktyg för att arbeta proaktivt med att förebygga konkurrensproblem.

1.2 Avgränsning

Rapporten avgränsas till att behandla i vilken mån kommunala anläggningar som erbjuder gymtjänster snedvrider förutsättningarna för en effektiv konkurrens på marknaden för gymtjänster i en kommun, eller hämmar förekomsten eller utvecklingen av en sådan konkurrens där privata aktörer verkar. Det innebär att det endast är relevant att undersöka vilka effekter som kan uppstå till följd av konkurrensläget på marknaden. Konkurrensverket går inte närmare in på huruvida dessa effekter påvisar en skada eller inte i de enskilda fallen.

Studien genomförs i ljuset av KOS-reglerna, vilket gör att en redogörelse av rättsläget som framgår av lagtext, förarbeten och praxis, görs. Ambitionen har inte varit att mer ingående redogöra för KOS-reglerna, eller de allmänna kommunalrättsliga principer, som kan ligga till grund för vissa överväganden i rapporten.

Genom de domar som hittills meddelats avseende KOS-reglerna har det emellertid klarlagts att det faktum att en säljverksamhet inte är kompetensenlig i sig inte är tillräckligt för ett ingripande enligt KOS-reglerna. Rättspraxis har visat att det också krävs att säljverksamheten har påverkan eller är ägnad att ha påverkan av någon betydelse på konkurrensen.⁹ Med stöd av det fokuserar rapporten endast på konkurrensbegränsningskriteriet och analyserar inte djupare när en kommunal säljverksamhet kan anses vara kompetensenlig.

⁷ Konkurrensverket utreder inte alla tips och klagomål som anmäls till myndigheten. När ett tips eller ett klagomål kommer in görs en prövning i varje enskilt fall av om frågan ska granskas närmare. Indikationer som bedöms ha substans och hålla en viss kvalitet diarieförs, vilket innebär att ett ärende startar. Urvalet av vilka indikationer som ska utredas görs utifrån Konkurrensverkets prioriteringspolicy. Prioriteringspolicyn finns tillgänglig på www.konkurrensverket.se

⁸ Konkurrensverket (2020), *Tio år med bestämmelserna om konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet – Kommunens säljverksamhet i fokus*, Konkurrensverkets rapportserie 2020:2, s. 11.

⁹ MD 2015:12, *Konkurrensverket mot AB Strömstaads Badanstalt* och MD 2016:3, *Konkurrensverket mot Borås kommun*.

1.3 Metod

1.3.1 Datainsamling

Till grund för rapporten ligger ett omfattande datainsamlingsarbete. Det har handlat om att kartlägga Sveriges alla gym och klarlägga huruvida de drivs i offentlig eller privat regi. Om de drivs i privat regi har Konkurrensverket också kartlagt huruvida de drivs i vinstintresse eller inte.

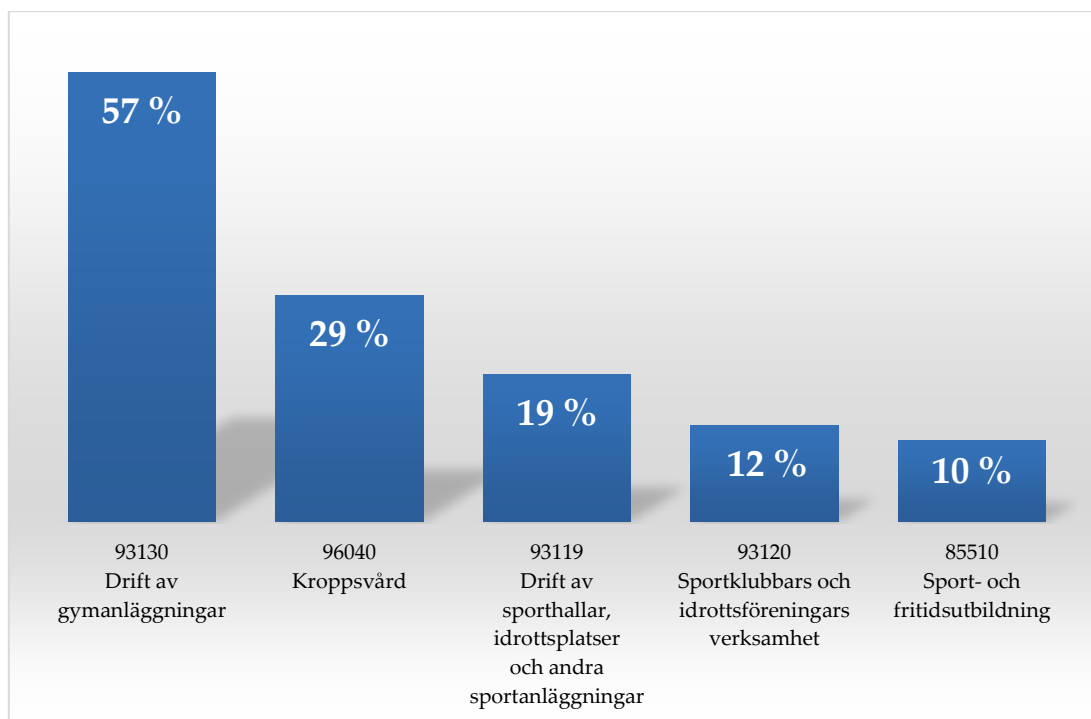
Studien avser 2019 och kriteriet för att bli inkluderad i studien har varit att anläggningen ska ha bedrivit gymverksamhet den första januari 2019.

Det finns en SNI-kod speciellt avsedd för gymverksamhet. Det är SNI-koden 93130 Drift av gymanläggningar. Om syftet med SNI-koderna efterlevdes fullt ut, skulle samtliga företag som bedrev gymverksamhet vara registrerade under denna SNI-kod. Deras gymanläggningar skulle vidare vara registrerade som arbetsställen, under samma SNI-kod.

Det är dock inte fallet. 43 procent av de företag som enligt Konkurrensverkets kartläggning driver gymanläggningar är inte registrerade på SNI-koden 93130 Drift av gymanläggningar. Konkurrensverket har inte tagit fram någon jämförande data för arbetsställena, men detta register förefaller vara än mer bristfälligt än företagsregistret.

I Figur 1 redovisas gymanläggningarnas vanligaste SNI-koder. Notera att bara 57 procent av gymanläggningarna faktiskt är registrerade under rätt SNI-kod.

Figur 1. Gymanläggningarnas 5 vanligaste SNI-koder

Not: Baserat på SNI-koderna för de företag som driver gymanläggningarna i studien. En gymanläggning kan ha flera SNI-koder.

På grund av att registreringen av SNI-koderna inte beskriver marknaden särskilt väl har ett flertal andra källor använts för att sammanställa en lista på vilka gymanläggningar som var aktiva under år 2019. För att skanna av hela Sverige efter sökordet "gym" har Google Maps API använts.¹⁰ Vidare har fritextsökningar gjorts i Bisnode på termer som ofta används i sammanhang där gymanläggningar förekommer.¹¹ Till de termerna hör till exempel "atletklubb" och "gym". Även tjänsterna Allabolag,¹² Bolagsfakta¹³ och Hitta.se¹⁴ har använts i kartläggningen. Det har även samlats in data från träningsaggregatorerna Swiftr och Bruce samt från organisationen 100 procent Ren hårdträning.

Dessa data har sedan granskats manuellt för att fastställa vilka aktörer som verkligen drev gymanläggningar och vilka anläggningar som verkligen var gym. De gymkedjor som identifierats under denna process har även kontaktats i syfte att samla in uppgifter om vilka anläggningar de bedrev under år 2019. Vissa större gymkedjor har fått ålägganden att inkomma med uppgifter.

Mejlenkäter har även skickats till ett flertal privata gymaktörer där de bland annat ombetts berätta om sina lokala konkurrenter. Under denna datainsamling har Konkurrensverket också genomfört bakgrundssamtal med ett flertal aktörer på marknaden.

Under datainsamlingen identifierades 111 kommuner som Konkurrensverket bedömde driva kommunala gym. Tio av dessa kommuner fick under maj 2021 ett åläggande att inkomma med uppgifter. Efter utvärdering av deras svar skickade sedan Konkurrensverket ut ett åläggande att inkomma med uppgifter till de resterande 101 kommunerna. I 17 fall kom Konkurrensverket, i samråd med respektive kommun, fram till att kommunen inte drev något gym som uppfyllde kriterierna i studien. Övriga 94 kommuner ålades att inkomma med ett antal uppgifter såsom föremål för verksamheten, omsättning, prissättning och om verksamheten särredovisas. Kommunerna fick även svara på frågor om sina respektive anläggningar som bedriver gymtjänster. Vid Konkurrensverkets granskning av svaren konstaterades sedan att 87 kommuner drev kommunal gymverksamhet enligt definitionen i denna rapport, se avsnitt 5.1.1.

1.3.2 Statistisk signifikans

En vanlig fråga när man studerar ett urval är om resultaten är statistiskt signifikanta i meningen att de med en viss sannolikhet representerar hela populationen. I den här studien studeras ett urval som ligger väldigt nära hela populationen. Det går givetvis inte att utsluta att det finns gymanläggningar som inte ingår i studien, men deras antal torde vara relativt begränsat.

¹⁰ <https://developers.google.com/maps>

¹¹ <https://www.infotorg.se/>

¹² <https://www.allabolag.se/>

¹³ <https://www.bolagsfakta.se/>

¹⁴ <https://www.hitta.se/>

Det innebär att den vanliga frågeställningen om statistisk signifikans får en annan mening här. I litteraturen finns det två perspektiv på detta.¹⁵ Det första perspektivet är att om urvalet och populationen sammanfaller, så är frågan om statistisk signifikans irrelevant: De korrelationer som beräknas är det faktiska förhållandet i populationen och någon justering behöver inte göras.¹⁶

Det andra perspektivet är det Bayesianiska perspektivet att den population som observeras är resultatet av en dragning från en underliggande process, också kallad en superpopulation. Detta perspektiv utgår ifrån att det finns en process som styr hur gym startas och läggs ner, och att den population av gym som faktiskt observeras är en slumpmässig realisation av den processen. Den statistiska signifikansen ger då en bild av hur den underliggande processen ser ut.¹⁷

Här bör man betänka att det sannolikt finns en viss tröghet i hur denna process förändras, och att introduktionen av KOS-lagstiftningen 2010 sannolikt påverkat den. Det är alltså inte orimligt att tro att den population av gymanläggningar som observerades 2019 är en blandning av dragningar från den process som gällde före KOS-lagstiftningen och den process som gällde efter att KOS-lagstiftningen infördes.

I den här studien sker analysen i två steg. Först etableras en modell genom att ta fram kontrollvariabler, därefter testas de olika intressevariablerna inom ramen för denna modell.

Modellen tas fram genom att på teoretisk grund föreslå olika kontrollvariabler. Sedan testas det om dessa variabler är statistiskt signifikanta. Om de visar sig vara statistiskt insignifikanta, så tillämpas det Bayesianiska perspektivet och det tolkas som att de inte är en del av den underliggande process som styr hur gym skapas och läggs ner. De variabler som är kvar tolkas som variabler som med både teoretiskt och empiriskt stöd kan anses beskriva den process som driver hur gym startas och läggs ner.

I det andra steget blir sedan dessa variabler kontrollvariabler när vi undersöker olika intressevariabler i den faktiska populationen. Vi undersöker då den betingade korrelationen inom den befintliga populationen, och inte den underliggande superpopulationen, vilket innebär att statistisk signifikans för intressevariablernas koefficienter inte är lika intressant längre.

Senare går vi vidare och undersöker individuella kommuner och deras eventuella avvikelser från det förväntade antalet privata gym. Då blir det intressant att undersöka sannolikheten för att avvikelsen beror på slumpen. Då handlar det om hur tillförlitlig prediktionen är och inte om en koefficient är statistiskt signifikant eller inte. I rapporten presenteras olika prediktionsintervall, där risken för att utfallet beror på slumpen varierar beroende på vilken tillförlitlighet som väljs. Oavsett vilken tillförlitlighet som tillämpas kan utfallet ha betydelse, beroende på omständigheterna i övrigt, vid en rättslig bedömning.

¹⁵ Filho et al (2013), *When is statistical significance not significant?*, Brazilian Political Science Review, s. 31–55.

¹⁶ Se till exempel Hair et al (2006), *Multivariate Data Analysis*, s 9.

¹⁷ Filho et al (2013), *When is statistical significance not significant?*, Brazilian Political Science Review, s. 31–55.

1.4 Disposition

Denna rapport presenterar ekonomiska modeller för hur antalet kommunala gym i en kommun påverkar antalet privata gym i samma kommun. Sedan används modellerna till att analysera konkurrenseffekter till följd av att offentliga aktörer erbjuder gymtjänster.

Rapporten disponeras enligt följande. I kapitel 2 beskrivs KOS-reglerna och hur de ska tillämpas. I kapitel 3 beskrivs klagomål rörande marknaden för gymtjänster och målet Aktiebolaget Strömstads Badanstalt. I kapitel 4 beskrivs kommunal gymverksamhet och betydelsen av kommunal kompetens och i kapitel 5 beskrivs marknaden för gymtjänster. I kapitel 6 diskuteras hur konkurrens ska mätas. I kapitel 7 diskuteras olika kontrollvariabler. I kapitel 8 redogörs det för olika modelluppställningar som tillämpas i rapporten. I kapitel 9 redovisas närvaroeffekterna utan hänsyn till olika beteenden, och i kapitel 10 redovisas närvaroeffekterna när olika beteendeeffekter inkluderas i analysen. I kapitel 11 görs sedan prediktioner på hur många privata gym respektive kommun borde ha enligt modellen. Avvikande kommuner analyseras sen och sannolikheten för att avvikelser beror på slumpen beräknas. Slutligen beräknas hur stor den implicerade närvaroeffekten är i kommunen, det vill säga hur många privata gym vart och ett av kommunens kommunala gym förefaller ha trängt bort.

2. Konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet

2.1 KOS-bestämmelserna

Enligt 3 kap. 27 § konkurrenslagen får staten, en kommun eller en region förbjudas att i en säljverksamhet av ekonomisk eller kommersiell natur tillämpa ett visst förfarande, om det snedvrider, eller är ägnat att snedvrیدا, förutsättningarna för en effektiv konkurrens på marknaden. Förbud får också meddelas om förfarandet hämmar, eller är ägnat att hämma, förekomsten eller utvecklingen av en sådan konkurrens.

Med offentlig säljverksamhet avses sådan verksamhet av ekonomisk eller kommersiell natur, som omfattas av 1 kap. 5 § konkurrenslagen och som staten, kommuner eller regioner bedriver. Säljverksamhet omfattar försäljning av varor, tjänster och andra nyttigheter såväl som uthyrning. Det är inte avgörande om verksamheten är inriktad på ekonomisk vinst, utan det avgörande är att någon form av ekonomisk verksamhet bedrivs. Däremot omfattar inte bestämmelsen konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet, myndighetsutövning eller offentlig inköpsverksamhet.

Med förfarande avses de specifika villkor eller beteenden som tillämpas i en säljverksamhet och omfattar såväl ett faktiskt handlande som underlåtenhet att vidta en viss åtgärd. En utgångspunkt är att det vid tillämpning av KOS-regeln måste vara möjligt att ta hänsyn till andra allmänna intressen än konkurrensintresset som kan uppväga den konkurrenssnedvridning ett beteende kan ge upphov till. Ett förbud får därför inte meddelas mot förfaranden som är försvarbara ur allmän synpunkt. Huruvida försvarbarhet föreligger eller inte, får prövas i det särskilda fallet.¹⁸ För det fall ett förfarande strider mot lag, annan författning eller annat bindande direktiv, är utgångspunkten att förfarandet saknar försvarbarhet ur allmän synpunkt.¹⁹ Men om ett förfarande däremot är en direkt och avsedd effekt av en specialreglering eller en ofrånkomlig följd av denna, bör det inte omfattas av konfliktlösningensregeln även om det innebär att fri konkurrens inte ska gälla fullt ut på området (se avsnitt 4.2.5 om självkostnadsprincipen för ett exempel).²⁰

För en kommun eller en region kan även en hel säljverksamhet förbjudas. En säljverksamhet får inte förbjudas om den är förenlig med lag. En sådan verksamhet anses förenlig med lag om den är kompetensenlig (se nedan avsnitt 4.2). Detta avser själva driften av verksamheten. Regeln hindrar inte att ett konkurrenssnedvridande eller konkurrenshämmande förfarande förbjuds i en sådan verksamhet.

Det som sägs i 3 kap. 27 § konkurrenslagen gäller enligt 3 kap. 28 § konkurrenslagen även avseende ett förfarande eller en verksamhet i en annan juridisk person om staten, en kommun eller en region direkt eller indirekt har ett dominerande inflytande över den juridiska personen genom ägarskap, finansiell medverkan, gällande regler eller annat.

¹⁸ Prop. 2008/09:231 s. 37 f.

¹⁹ Prop. 2008/09:231 s. 58 f.

²⁰ Motsvarande undantag finns beskrivet i tidigare förarbeten till konkurrenslagen, jfr prop. 1992/93:56 s. 70.

KOS-bestämmelserna är inte ett ständigt gällande förbud utan är framåtriktade, vilket innebär att ett beskrivet förfarande eller en verksamhet blir förbjudet först efter att ett förbud utverkats i domstol. En offentlig aktör som bryter mot ett förbud meddelat av domstol kan bli tvungen att betala vite till staten. Det är Konkurrensverket eller den som driver en subsidiär talan om förbud enligt KOS-bestämmelserna som har att styrka att förutsättningarna för ett förbud är uppfyllda.²¹

KOS-reglerna skiljer sig i flera avseenden från konkurrenslagens förbudsbestämmelser i 2 kap. 1 § och 7 §. Bland annat utgör de senare förbudsbestämmelserna ständigt gällande förbud, vilket innebär att ett företag som bryter mot de reglerna gör sig skyldigt till en överträdelse. Andra viktiga skillnader är att en offentlig aktör inte behöver ha en dominerande ställning eller ha ingått något avtal vid tillämpning av KOS-bestämmelserna.

2.1.1 Särskilt om konkurrensbegränsningskriteriet

Konkurrensbegränsningskriteriet i KOS innebär att staten, kommuner eller regioner snedvrider eller hämmar en effektiv konkurrens på marknaden.²² En grundförutsättning vid tillämpningen är förekomsten av, eller fara för, negativa effekter för konkurrensen.²³

Begreppet *snedvrida* tar närmast sikte på situationen att konkurrens inte råder på så lika villkor som möjligt. Det kan till exempel vara så att den offentlige aktören behandlar andra företag olika utan saklig grund eller drar oberättigade fördelar av en myndighetsroll vid sidan av säljverksamheten.²⁴

Begreppet *hämna* tar i sin tur sikte på förfaranden som leder till att privata alternativ faller bort eller att privata aktörer överhuvudtaget inte träder in på marknaden. Det kan även vara så att de privata företagens tillväxt och utveckling i övrigt hejdas eller på annat sätt hålls tillbaka. Ett exempel kan vara att privata företag på marknaden inte kan eller har svårt att arbeta inom ramen för vad som är ekonomiskt rimligt när den offentlige aktören sätter sina priser under självkostnadsnivå eller betar sig på något annat sätt som hämmar konkurrensen.²⁵

Som exempel på förfaranden som bör anses kunna snedvrida eller hämma förutsättningarna för en effektiv konkurrens på marknaden anges i förarbetena bland annat underprissättning, diskriminering, vägran att ge tillträde till viss infrastruktur och selektiva förfaranden.²⁶ I förarbetena omnämns även fall där den offentlige aktörens blotta närvaro på marknaden kan leda till att privata aktörer får upphöra med eller får svårt att expandera sin verksamhet eller att närvaron i sig utgör ett etableringshinder, så kallad undanträngningseffekter.²⁷ När det gäller konkurrens effekter gör denna rapport därför en åtskillnad mellan närvaro- och beteendeffekter (se vidare i kapitel 9–10 nedan).

²¹ MD 2015:12, *Konkurrensverket mot Aktiebolaget Strömstads Badanstalt*, p. 62.

²² Prop. 2008/09:231, s. 36.

²³ Prop. 2008/09:231, *Konfliktlösning vid offentlig säljverksamhet på marknaden m.m.* s. 36. Se även T 8160-11, *Konkurrensverket mot Skelleftebuss*, s. 52 samt T 9278-13, *Konkurrensverket mot Växjö kommun*, där domstolen kommer fram till att förbud enligt KOS inte kan utverkas om det endast rör sig om konsumentskada.

²⁴ Prop. 2008/09:231, s. 57.

²⁵ Prop. 2008/09:231, s. 57.

²⁶ Prop. 2008/09:231, s. 36 och s. 24 med Konkurrensrådets *Typfall av offentlig säljverksamhet som vållar konkurrensproblem för privata företag*.

²⁷ Prop. 2008/09:231, s. 36.

Det bör dock framhållas att de nämnda beteendena utgör endast exempel på sådant som kan ha negativa konkurrens effekter. Eftersom konkurrensförhållandena kan skilja sig mellan olika delar av riket kan enskilda beteenden således inte generellt stämpas som olämpliga utan en bedömning måste göras i varje enskilt fall.²⁸

En utgångspunkt vid tillämpningen av konfliktlösningsregeln är att offentliga aktörer verkar under delvis andra förutsättningar än privata bolag och att själva det offentliga inslaget i allmänhet kan vara ett ofrånkomligt och oundvikligt upphov till vissa marknadsstörningar. Bestämmelsen utgår således från att en grad av samband normalt finns mellan exempelvis offentligt ägande av aktören och dennes beteende på marknaden.²⁹

När det gäller bedömningen av beteendets effekter är det viktigt att i det enskilda fallet ta ställning till om beteendet skadar drivkrafterna till konkurrens samt själva mekanismerna på marknadsplatsen. Frågan är om konkurrensstrycket på marknaden ökar, eller är ägnat att öka, eller om det minskar eller är ägnat att minska genom det aktuella beteendet. Prövningen bör ha sin utgångspunkt i beteendets långsiktiga verkningar på förutsättningarna för en effektiv konkurrens på den relevanta marknaden, inte vad som sker eller kan ske på kort sikt. Om konkurrensstrycket minskar på grund av den offentlige aktörens agerande föreligger en snedvridning eller ett hämmande av förutsättningarna för en effektiv konkurrens på marknaden.³⁰

Varje avvikelse från den effektiva konkurrensen omfattas inte av första stycket 3 kap. 27 § konkurrenslagen. I begreppen snedvrida och hämma ingår att förfarandet håller tillbaka, det vill säga hejdar eller dämpar, konkurrensstryckets styrka. Det ligger därvid i sakens natur att de konkurrensförsvagande effekterna ska vara av *någon betydelse*, för att omfattas av begreppet.³¹ Något märkbarhetskriterium likt det i 2 kap. 1 § KL bör dock inte ställas eftersom man därigenom inte fullt ut kan ta i beaktande den grundläggande skillnaden mellan offentliga och privata aktörer.³² I det första KOS-avgörandet som kom bekräftade även Stockholms tingsrätt att bestämmelsen introducerat ett annat konkurrensbegränsningskriterium än det som gäller enligt de ständigt gällande förbuden mot konkurrensbegränsande avtal och missbruk av dominerande ställning.³³

Frågan om konkurrensförsvagande effekter har behandlats i rättsfallen MD 2014:1 *Konkurrensverket mot Rådningstjänsten Dala Mitt (RDM)* och MD 2016:3 *Konkurrensverket mot Borås kommun (Borås)*. I MD 2015:12 *Konkurrensverket mot Aktiebolaget Strömstads Badanstalt (Strömstad)*, som är det tredje målet som prövats av högsta instans, bedömde domstolen att det inte presenterats tillräcklig utredning om eventuella konkurrensförsvagande effekter.

²⁸ Prop. 2008/09:231, s. 36.

²⁹ Prop. 2008/09:231, s. 35.

³⁰ Prop. 2008/09:231, s. 36 f.

³¹ Prop. 2008/09:231, s. 57.

³² Prop. 2008/09:231, s. 37.

³³ Stockholms tingsrätt T 7924-11 *Konkurrensverket mot Rådningstjänsten Dala Mitt* och Marknadsdomstolens dom i samma mål MD 2014:1.

I RDM var frågan om ett förfarande som bestod av nekande av tillträde till infrastruktur i samband med upphandlingar av en specificerad utbildning. Domstolen anförde att det inte är tillräckligt att det är önskvärt att få tillträde till en viss anläggning utan det krävs att det vore *ekonomiskt ofördelaktigt* eller att *möjligheterna att vinna en upphandling skulle minska* om anläggningen inte var tillgänglig. Vid vissa av de aktuella upphandlingarna bedömdes att det aktuella övningsfältet utgjorde det enda ekonomiskt hållbara alternativet eftersom andra tillgängliga alternativ skulle ha krävt alldeles för höga merkostnader för anpassning eller resulterat i en konkurrensnackdel.³⁴ Förfarandet hade därför i vart fall varit ägnat att snedvrída eller hämma konkurrensen och förfarandet bedömdes ha varit av betydelse för konkurrenstrycket.³⁵

I Borås var det fråga om en kommunal verksamhet som sålde mark- och anläggningsentreprenader. I målet bedömde domstolen att den kommunala verksamheten, utifrån den relevanta marknaden som fastställdes i Marknadsdomstolen, endast hade en marknadsandel om 0,15 procent. Detta innebar enligt domstolen att verksamheten inte kunde anses hämma konkurrensen (i den mening som avses i 3 kap. 27 § konkurrenslagen), oavsett om verksamheten hade några konkurrensfördelar. Domstolen avslog därför Konkurrensverkets talan.³⁶

³⁴ Jfr. Bronnerkriterierna för vägran om tillträde till infrastruktur enligt missbruksbestämmelsen i 2 kap. 7 § KL.

³⁵ MD 2014:1, *Konkurrensverket mot Räddningstjänsten Dala Mitt*, s. 23.

³⁶ MD 2016:3, *Konkurrensverket mot Borås kommun*, s. 23.

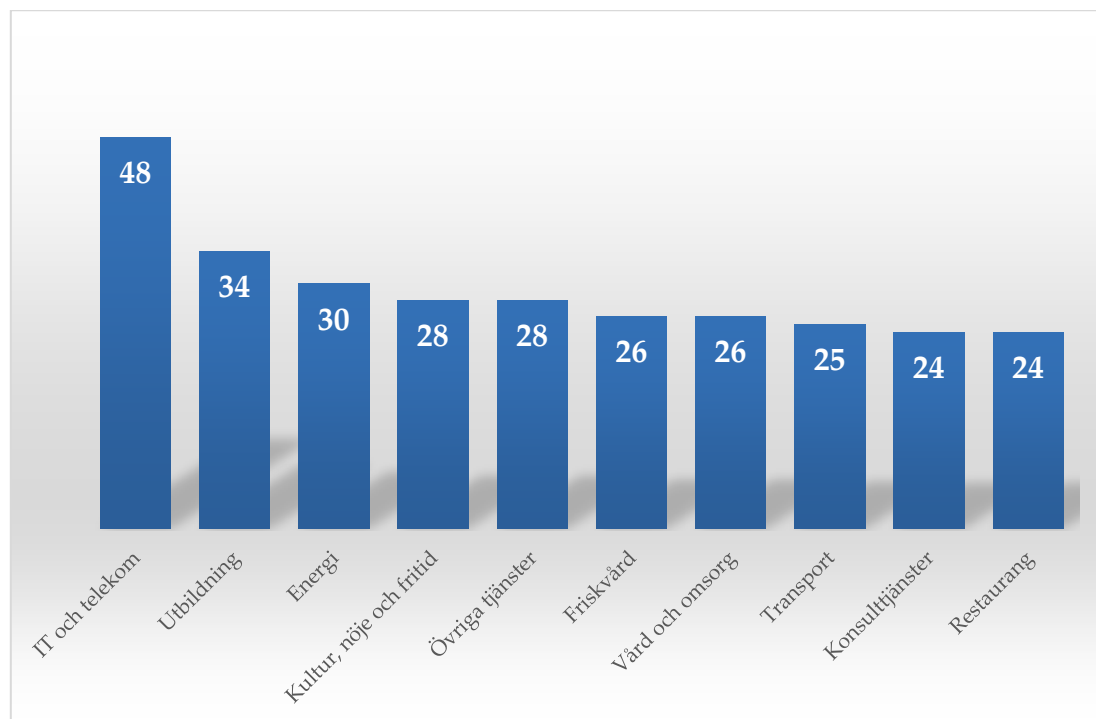
3. Klagomål och ärenden gällande offentliga anläggningar som erbjuder gymtjänster

3.1 Inkomna klagomål gällande gymtjänster

Sedan införandet av KOS-reglerna har Konkurrensverket tagit emot flera tips och klagomål rörande offentlig säljverksamhet i olika branscher.

Nedan i Figur 2, framgår hur antalet anmälda kommuner i gymbranschen förhåller sig till anmälningarna i andra branscher. Jämförelsen är baserad på de data som sammanställdes under framtagandet av uppföljningsrapporten *Tio år med KOS*.³⁷ Friskvårdskategorin, där gymtjänster ingår, hamnade på femte plats mätt i antalet anmälda kommuner, med totalt 26 anmälningar mot kommuner.

Figur 2. De tio vanligaste branscherna: Antal anmälda kommuner inom respektive bransch mellan 1 januari 2010 och 28 juni 2019

Not: I vissa tips och klagomål har flera kommuner anmälts. Dessa har då delats upp på respektive kommun. Konkurrensverket har inlett ett flertal ärenden gällande påstådda konkurrensproblem i samband med att kommuner bedriver anläggningar som erbjuder gymtjänster.³⁸

³⁷ Konkurrensverket (2020), *Tio år med bestämmelserna om konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet – Kommunens säljverksamhet i fokus*, Konkurrensverkets rapportserie 2020:2. Notera att bland dessa 26 ärenden finns några ärenden som inte specifikt rör gymbranschen. Det har dessutom tillkommit ytterligare ärenden rörande gymbranschen sedan rapporten skrevs 2020.

³⁸ Dnr 772/2005, dnr 141/2010, dnr 165/2010, dnr 169/2010, dnr 225/2010, dnr 247/2010, dnr 282/2011, dnr 12/2012, dnr 214/2015 och dnr 665/2015. Notera att KOS-reglerna infördes den 1 januari 2010 i KL.

I uppföljningsrapporten *Tio år med KOS* presenterades en kartläggning av hur den som klagat eller lämnat in tips till Konkurrensverket beskrivit sitt upplevda konkurrensproblem och, då det gällt egeninitierade ärenden, vilket slags konkurrensproblem som Konkurrensverket misstänkt. Det vanligast upplevda konkurrensproblemet är att den offentlige aktören tillämpar låga priser. Andra vanligt upplevda problem är att den offentlige aktören anses agera utanför sin kompetens, tränger undan annan konkurrens eller åtnjuter offentligt stöd.³⁹

Konkurrensverket har inlett ett flertal ärenden avseende upplevda konkurrensproblem i samband med att kommuner erbjuder gymtjänster.⁴⁰ I exempelvis dnr 214/2015 *Malmö stads planerade gymverksamhet i Hyllie* planerade Malmö stad att anlägga ett gym i anslutning till en simhall. Enligt anmälan skulle ingen privat aktör med motsvarande utbud kunna matcha kommunens prissättning, vilket skulle leda till minskat kundunderlag för de privata gymmen. Konkurrensverket avskrev ärendet från vidare handläggning. I motiveringen angavs att utredningen talade för att verksamheten inte var kompetensenlig, men att det inte framkommit tillräckligt starka indikationer på att gymverksamheten utgjorde ett sådant konkurrensproblem på den relevanta geografiska marknad som används som utgångspunkt och avgränsas i domen MD 2015:12 *Konkurrensverket mot Aktiebolaget Strömstads Badanstalt*. Ärendet illustrerar de upplevda konkurrensproblem som ofta beskrivs i tips och klagomål till Konkurrensverket avseende gym. I verkets utredningar har det emellertid ofta visat sig svårutrett att bedöma effekterna av den offentlige aktörens agerande utifrån de beviskrav som ställdes i Marknadsdomstolens dom som beskrivs nedan, vilket har bidragit till att ärenden har skrivits av från vidare utredning.

3.2 Strömstads Badanstalts gym- och spaverksamhet

Det har hittills avgjorts åtta stycken KOS-mål i domstol, varav fem har gällt verksamhetsförbud och tre har rört förfarandeförbud. Konkurrensverket har fört talan i sju av målen⁴¹ medan det åttonde målet drevs som en subsidiär talan.⁴² Samtliga fall har avsett en kommun eller en sammanslutning av kommuner. Rättspraxis på området är således fortfarande begränsad.

Ett av domstolsmålen handlar om gymtjänster och huruvida Strömstads kommun, genom Aktiebolaget Strömstads Badanstalt, skulle förbjudas att tillhandahålla gym- och spaverksamhet. Målet har varit ett viktigt underlag för studien och är generellt sett vägledande i frågor som rör anläggningar som erbjuder gymtjänster. Exempelvis har det varit viktigt hur den relevanta marknaden ska avgränsas vad gäller gymtjänster. Det har även varit vägledande i frågor om hur kunder väljer gym och vilka hållpunkter och avstånd som blir avgörande när kunder väljer gym. I det följande redogörs för domstolens bedömning av gymverksamheten i under- respektive överinstans.

³⁹ Konkurrensverket (2020), *Tio år med bestämmelserna om konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet – Kommunens säljverksamhet i fokus*, Konkurrensverkets rapportserie 2020:2, s. 53.

⁴⁰ Dnr 772/2005, dnr 141/2010, dnr 165/2010, dnr 169/2010, dnr 225/2010, dnr 247/2010, dnr 282/2011, dnr 12/2012, dnr 214/2015 och dnr 665/2015. Notera att KOS-reglerna infördes den 1 januari 2010 i KL.

⁴¹ De sju domstolsprocesser som Konkurrensverket drivit är PMT 1212-20, *Konkurrensverket mot Hässleholms kommun*, T 9248-13, *Konkurrensverket mot Växjö kommun*, MD 2015:12, *Konkurrensverket mot AB Strömstads Badanstalt*, MD 2016:3, *Konkurrensverket mot Borås kommun*, T 9290-11, *Konkurrensverket mot Mälarenergi*, T 8160-11, *Konkurrensverket mot Skelleftebuss* och MD 2014:1, *Konkurrensverket mot Räddningstjänsten Dala Mitt*.

⁴² MD 2015:17, *ATV – Media mot Kommunalförbundet Medicenter*.

3.2.1 Tingsrätten

Konkurrensverket väckte talan i november 2012 om att Strömstads kommun skulle förbjudas att tillhandahålla gym och spa i sitt helägda kommunala Aktiebolag Strömstads Badanstalt (Badanstalten). Badanstaltens lokaler i Strömstad innehöll en friskvårdsanläggning med simhall, gym- och spaanläggning. Badanstalten bedrev gymverksamhet, som gruppträning med instruktör och tillgång till styrketräningsmaskiner, konditionsmaskiner samt fria vikter och dagspaverksamhet med tillgång till relaxavdelning och försäljning av spabehandlingar. Gymverksamheten disponerade en gruppträningslokal, en spinningssal med 21 spinningcyklar, 16 styrketränings- och 20 konditionsmaskiner samt 2 solarier. Badanstalten erbjöd cirka fem gruppträningspass per dag, samtliga dagar i veckan. Badanstalten sålde sina gymtjänster enbart i form av kombinationskort som gav tillgång till gymverksamhet, simhall, omklädningsrum och bastu.⁴³

Den relevanta produktmarknaden ansågs vara gymtjänster. Gymtjänster ansågs skilja sig från många andra träningsformer eller motionsaktiviteter genom att gymträning ger möjlighet till en mer allsidig träning. Anläggningar som erbjuder gymtjänster har också ofta en hög tillgänglighet genom generösa öppettider. Att inkludera andra träningsformer eller motionsaktiviteter i produktmarknaden ansågs ge en för bred marknad.

Vid bedömningen av den geografiska marknaden ansågs det vara av stor betydelse vilka möjligheter och preferenser som kunderna till gymtjänsten anser sig ha för att få tillgång till den. Enligt Konkurrensverket var den enskilt viktigaste faktorn för kundernas val av gym att det ligger nära hemmet eller arbetsplatsen. Att närhet var en viktig faktor för kunden när det gäller att ta sig till ett gym framgick även av vittnesmål. Vittnena framhöll följande.

”De har båda uppgett att kunderna ogärna utnyttjar ett gym om det krävs en färdväg på längre än 10–15 minuter till gym från bostaden/arbetsplatsen. Enligt O.H. bygger gymträning på regelbundenhet och kunder utnyttjar därför gym där man bor eller är verksamma. P.A. har i sammanhanget även uppgett att en mycket stor del av Westcoast kunder är personer från Strömstad. Mot denna bakgrund och då Strömstad inte ligger i sådan närhet till andra tätorter med gym att dessa skulle utnyttjas av personer som bor eller vistas i Strömstad finner tingsrätten att Strömstad utgör en geografisk marknad för gymtjänster.”⁴⁴

Stockholms tingsrätt fann mot denna bakgrund, och då Strömstad inte ligger i sådan närhet till andra tätorter med gym, att dessa skulle utnyttjas av personer som bor eller vistas i Strömstad, att Strömstad utgjorde en geografisk marknad för gymtjänster. Den relevanta marknaden var alltså gymverksamhet i Strömstads kommun.⁴⁵

Stockholms tingsrätt ansåg att det saknas lagstiftning som medger att Badanstalten överhuvudtaget fick tillhandahålla gym och spa. Badanstaltens gym och spa bedömdes därmed strida mot gällande lagstiftning om vad en kommun ska ägna sig åt. Stockholms tingsrätt ansåg också att Badanstalten hade konkurrensfördelar som privata företag inte har. De beaktade bland annat att Badanstalten kunde samordna bad, gym och spa i samma verksamhetslokal och uppnå samdriftfördelar, att Badanstalten betalade en förmånligt låg hyra

⁴³ T 16810-12, Konkurrensverket mot AB Strömstads Badanstalt, s. 2.

⁴⁴ T 16810-12, Konkurrensverket mot AB Strömstads Badanstalt, s. 43.

⁴⁵ T 16810-12, Konkurrensverket mot AB Strömstads Badanstalt, s. 43.

jämfört med privata företag och att Badanstalten tidigare hade fått kommunalt driftbidrag. Däremot ansåg Stockholms tingsrätt att Konkurrensverket inte hade visat att Badanstaltens konkurrensfördelar ledde till en minskad effektiv konkurrens. Den omständigheten att privata aktörer trots Badanstaltens verksamhet lyckats etablera konkurrerande gym- och spaverksamhet, innebar att det heller inte gick att dra slutsatsen att konkurrensen snedvreds eller hämmades. Stockholms tingsrätt beslutade i april 2014 att Badanstalten inte skulle förbjudas att tillhandahålla gym och spa.⁴⁶

3.2.2 Marknadsdomstolen

Konkurrensverket överklagade tingsrättens dom till Marknadsdomstolen som den 10 juli 2015 fastställde Stockholms tingsrätts domslut. Konkurrensverkets talan om att Badanstalten skulle förbjudas att tillhandahålla gym- eller spaverksamhet lämnades därmed utan bifall.⁴⁷

Marknadsdomstolen prövade först om säljverksamheten var förenlig med lag.⁴⁸ I likhet med tingsrätten fann Marknadsdomstolen att Badanstaltens gym- respektive spaverksamhet varken rymdes inom den allmänna kompetensen i 2 kap. 1 § kommunallagen (2017:725), inom befogenheten att bedriva näringsverksamhet enligt 2 kap. 7 § kommunallagen eller inom de särskilda befogenheter som följer av lagen (2009:47) om vissa kommunala befogenheter. Marknadsdomstolen framhöll att det i anslutning till en kompetenslig simhallsverksamhet är förenligt med anknytningskompetensen att i begränsad omfattning erbjuda vissa typer av friskvårdstjänster. Däremot ansåg Marknadsdomstolen att Badanstaltens gym- och spaverksamheter i sin helhet, inte var av sådan begränsad omfattning att anknytningskompetens förelåg.⁴⁹

Marknadsdomstolen gjorde samma överväganden som tingsrätten när det gällde den relevanta marknaden för gymverksamheten. Marknadsdomstolen ansåg att den relevanta produktmarknaden var gymtjänster och att den relevanta geografiska marknaden var Strömstads kommun.⁵⁰ Marknadsdomstolen konstaterade att det väl kunde föreligga etableringshinder på gymmarknaden för andra aktörer på orter där en kommunal verksamhet är närvarande, så även i Strömstad. Detta hade styrkts bland annat genom vittnesmål.⁵¹ Däremot fanns tre aktörer som bedrev gymverksamhet i Strömstad, ett privat gym hade etablerats och senare överlätits i Strömstad, kommunens personal kunde använda friskvårdsbidrag för träning inte längre bara på Badanstalten och kommunen gav inte längre några bidrag till gymverksamheten. Det gjorde att Marknadsdomstolen ansåg att utredningen kring konkurrensbegränsande effekter inte var tillräcklig för att läggas till grund för slutsatsen att Badanstaltens gymverksamhet snedvred eller hämmade konkurrensen på marknaden för gymtjänster i Strömstad.⁵²

⁴⁶ T 16810-12, Konkurrensverket mot AB Strömstads Badanstalt.

⁴⁷ MD 2015:12, Konkurrensverket mot AB Strömstads Badanstalt.

⁴⁸ MD 2015:12, *Konkurrensverket mot AB Strömstads Badanstalt*, p. 63–66. I ATV-Media tillämpade tingsrätten konkurrensbegränsningskriteriet först, eftersom det inte hade någon betydelse för utgången i av fallet i sak, vilket Marknadsdomstolen accepterade, MD 2015:17, *ATV-Media*, p. 63 och 64.

⁴⁹ MD 2015:12, *Konkurrensverket mot AB Strömstads Badanstalt*, p. 64–66.

⁵⁰ MD 2015:12, *Konkurrensverket mot AB Strömstads Badanstalt*, p. 71.

⁵¹ MD 2015:12, *Konkurrensverket mot AB Strömstads Badanstalt*, p. 73.

⁵² MD 2015:12, *Konkurrensverket mot AB Strömstads Badanstalt*, p. 75.

4. Kommunal gymverksamhet

4.1 Betydelsen av kommunal kompetens vid tillämpning av bestämmelserna om konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet

I tidigare avsnitt har beskrivits att ett förbud mot ett förfarande i en säljverksamhet inte kan förbjudas om det snedvridande eller hämmande förfarandet är en direkt och avsedd följd av författning eller en ofrånkomlig följd av denna. Beträffande själva driften av en kommuns eller regions säljverksamhet kan verksamheten inte förbjudas om den är förenlig med lag. Detta innebär att om den aktuella säljverksamheten är kompetensenlig, det vill säga är en verksamhet som en kommun får ägna sig åt, så kan den inte förbjudas med stöd av KOS-bestämmelserna. I praxis har domstolen vid prövning av en viss säljverksamhet ofta först bedömt kompetensenligheten, eftersom om verksamheten är förenlig med lag saknas det anledning att pröva själva konkurrensbegränsningskriteriet.⁵³ Huruvida den ifrågasatta verksamheten ligger inom den kommunala kompetensen är således något som visat sig ha stor betydelse vid prövning av KOS-bestämmelserna. Bedömningen utgår från det gällande rättsläget i kompetensfrågan i enlighet med vad som följer av kommunallagen, speciallagar samt rättspraxis och ska medverka till att upprätthålla detta läge.⁵⁴

I detta avsnitt behandlas de grundläggande utgångspunkterna för den kommunala kompetensen. Framställningen syftar till att ge en viss vägledning men är inte på något sätt uttömmande.

4.2 Allmänt om kommunal kompetens

Av 14 kap. 2 § regeringsformen framgår att kommunen sköter lokala och regionala angelägenheter av allmänt intresse på den kommunala självstyrelsens grund, vilket även framgår av kommunallagen och lag (2009:47) om vissa kommunala befogenheter samt genom ett antal andra specialförfattningar. Regelverken sätter både gränserna för kommunernas verksamhet och ger kommunerna befogenhet att fatta beslut inom en rad områden. I regel ska föreskrifter om kommunala befogenheter meddelas genom lag.⁵⁵ I rättspraxis har emellertid utvecklats två undantag som under vissa förutsättningar medger att en kommun kan driva verksamhet utan stöd i lag.

En kommuns kompetens kan härledas från olika håll:

- kompetens genom specialreglering
- kompetens genom de allmänna kompetensreglerna i 2 kap. kommunallagen eller
- de speciella undantagen för anknytningskompetens och tillfälligt överskott som bildats i rättspraxis.

⁵³ MD 2015:12, *Konkurrensverket mot AB Strömstads Badanstalt*.

⁵⁴ Prop. 2009/10:231 s. 39.

⁵⁵ 8 kap. 2 § 3 RF.

Huvudregeln är att offentliga aktörer inte ska bedriva kommersiell verksamhet i konkurrens med privata aktörer, eftersom det kan snedvrída konkurrensen. Det kan dock hända att det offentliga intresset är befogat, exempelvis vid marknadsmisslyckanden då marknadens aktörer inte kan tillgodose allmänna intressen.

Kommunernas allmänna befogenheter regleras främst i 2 kap. 1 § kommunallagen. I bestämmelsen anges att kommunerna själva får ha hand om sådana angelägenheter av allmänt intresse som har anknytning till kommunens område eller dess medlemmar och som inte ska handhas enbart av staten, en annan kommun, en region eller någon annan. Av förarbetena till kommunallagen framgår att utgångspunkten vid bedömningen av allmänintresset är om kommunens befattning med angelägenheten är lämplig, ändamålsenlig och skälig.⁵⁶ Vad gäller gränserna för kommunernas befogenhet att bedriva näringsverksamhet finns en särskild bestämmelse i 2 kap. 7 § kommunallagen som beskrivs närmare nedan.

Den omständigheten att ett allmänt kommunalt intresse kan anses föreligga och verksamheten i sig faller inom kommunal kompetens innebär inte att alla former av engagemang är accepterat. Vid bedömning måste hänsyn tas till om de åtgärder som en kommun har för avsikt att vidta står i rimlig proportion till det av kommunallagen erkända intresset.⁵⁷ Åtgärderna måste även stå i rimlig proportion till motstående intressen, det vill säga det privata näringslivets intresse att inte behöva möta konkurrens från kommunala aktörer.⁵⁸ Denna proportionalitetsbedömning ger uttryck för en allmän kommunalrättslig princip (proportionalitetsprincipen), som har använts i rättsfall.⁵⁹

Det bör redan här nämnas att det i praxis har bedömts att en kommuns gymverksamhet var verksamhet som inte rymdes inom vare sig den allmänna kompetensen i 2 kap. 1 § kommunallagen eller befogenheten att bedriva näringsverksamhet enligt 2 kap. 7 § kommunallagen eller inom de särskilda befogenheter som följer av lagen om vissa kommunala befogenheter (se närmare nedan i avsnitt 4.3).⁶⁰ En kommunal verksamhet som i och för sig normalt faller utanför den kommunala kompetensen kan visserligen under vissa förhållanden ändå tillåtas, bland annat om den har en anknytning till redan befintlig och erkänd kommunal verksamhet. Förutsättningarna för en sådan så kallad anknytningskompetens beskrivs nedan i avsnitt 4.2.2.

4.2.1 Kommunal näringsverksamhet

Av 2 kap. 7 § kommunallagen framgår att kommuner och regioner får driva näringsverksamhet, om den drivs utan vinstsyfte och går ut på att tillhandahålla allmännyttiga anläggningar eller tjänster åt medlemmarna i kommunen eller regionen. Något absolut förbud mot vinst i en verksamhet finns dock inte. I vilken utsträckning verksamheten får ge överskott och hur detta ska användas får bedömas med tillämpning av självkostnadsprincipen, se nedan.

⁵⁶ Prop. 1990/91:117 s. 148 f.

⁵⁷ Indén, *Kommunen som konkurrent*, 2008, s 43.

⁵⁸ Indén, *Kommunen som konkurrent*, 2008, s 43.

⁵⁹ Se till exempel RÅ 2006 ref. 81.

⁶⁰ Se MD 2015:12, *Konkurrensverket mot AB Strömstads Badanstalt*, p. 64. Jfr även Kammarrätten i Stockholms dom den 26 april 2006 i mål nr 6516-05 där kammarrätten ansåg att ett stöd till Friskis och Svettis inte var ett föreningsstöd utan ett otillåtet stöd till enskilt företag.

Vad som är en allmännyttig anläggning eller tjänst definieras inte närmare. Det handlar om att producera nyttigheter av mer kollektiv natur, som eldistribution, renhållning, busstrafik och idrottsarenor. Det har också ansetts förenligt med kompetensbestämmelserna att uppföra idrottsanläggningar, vissa fritids- och nöjesanläggningar, parkeringsanläggningar, hamnar, flygplatser samt byggnader som inrymmer bostäder, saluhallar, slakthus och biografer.⁶¹

Syftet med den näringsverksamhet som kommunerna och regionerna får bedriva ska vara att tillhandahålla en anläggning eller tjänst till de egna kommunmedlemmarna.⁶² De områden där kommunerna och landstingen har rätt att engagera sig i näringsverksamhet kallas allmänt för sedvanlig kommunal affärsverksamhet. Exempel på sedvanlig kommunal affärsverksamhet är reningsverk, gas- och värmeverk, kollektivtrafik och fritidsanläggningar.⁶³ Näringsverksamhet som inte kan anses utgöra sedvanlig kommunal affärsverksamhet nämns i det kommunalrättsliga sammanhanget som det egentliga näringslivet.

4.2.2 Anknytningskompetens

När kommuner bedriver en kompetensenlig verksamhet finns det viss möjlighet att i samband med detta även bedriva verksamhet som faller utanför den allmänna kompetensen. Det kallas anknytningskompetens och innebär att kommunen agerar på det egentliga näringslivets område, vilket den normalt inte ska. Denna anknytningskompetens har utvecklats i rättspraxis. Anknytningskompetens kan föreligga om en verksamhet som inte är kompetensenlig bedrivs i ett nära och naturligt samband med en verksamhet som är kompetensenlig och en annan ordning skulle framstå som opraktisk eller verklighetsfrämmande.

I Figur 3 redovisas hur många av Sveriges 429 simhallar som delar entré med åtminstone ett gym.⁶⁴

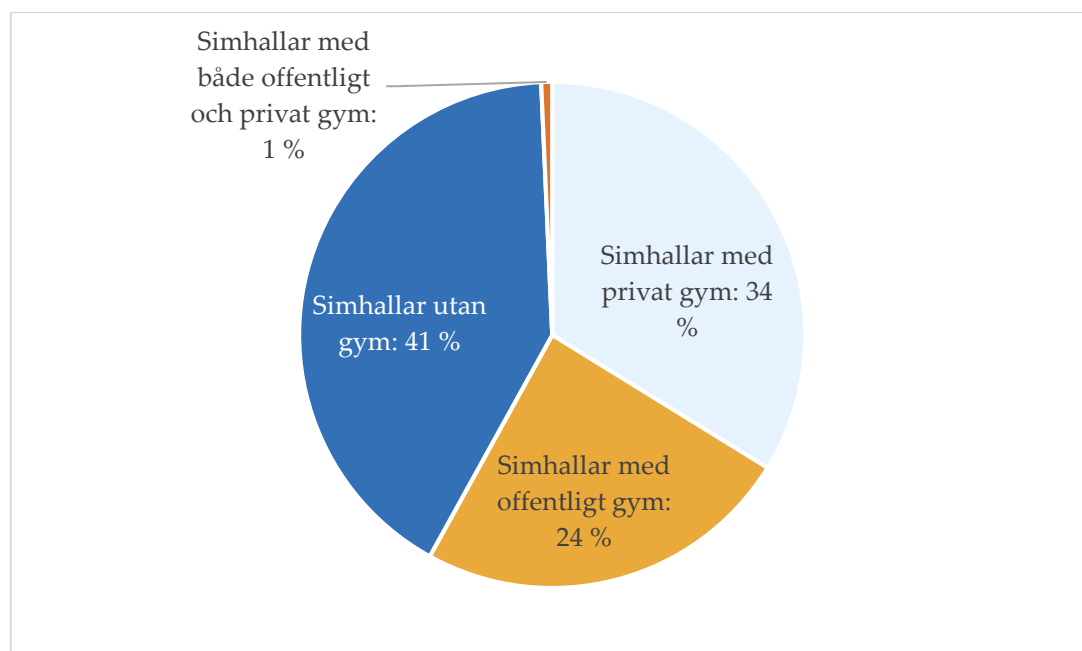
⁶¹ Prop 2008/09:231, s. 16.

⁶² Prop. 2016/17:171, s. 303.

⁶³ Prop. 2016/17:171, s. 303.

⁶⁴ Det förekommer att en simhall delar entré med fler än ett gym. Ett av gymmen är då typiskt sett ett ideellt föreningsgym medan det andra är mer kommersiellt inriktat.

Figur 3. Andelen av Sveriges 429 simhallar som delar entré med gym

Not: Befairs lista på Sveriges simhallar⁶⁵ har kombinerats med Konkurrensverkets lista över Sveriges alla gym.

Den anknytande verksamheten ska också vara av begränsad omfattning i förhållande till den kompetensenliga verksamheten och inte vara avsedd att ge vinst.⁶⁶ Exempel på anknytningskompetens kan vara att en kommun driver kioskverksamhet i den egna simhallen⁶⁷ eller i samma lokal som den kommunala busstationen⁶⁸.

I rättspraxis har anknytande verksamhet som utgjorde 5 procent av den aktuella avdelningens verksamhet och 2 promille av den totala verksamheten ansetts vara av sådan begränsad omfattning att verksamheten bedömts ligga inom anknytningskompetensen.⁶⁹ I KOS-målet *Skelleftebuss AB* ansågs den omstridda verksamheten ha motsvarat mellan 5 och 4,4 procent av bolagets totala omsättning.⁷⁰ Verksamheten kunde därmed inte sägas vara av begränsad omfattning.⁷¹

⁶⁵ <https://www.befair.se/sveriges-simhallar>

⁶⁶ RÅ 1992 ref. 61, handlade om konsulttjänster inom brandförsvaret. Konsulttjänsterna hade naturlig anknytning till den förebyggande verksamhet inom brandskyddsområdet som enligt räddningstjänstlagen åligger brand- och civilförsvarsnämnden. Verksamheten utgjorde fem procent av avdelningens totala verksamhet (två promille av hela brandförsvarets verksamhet). Regeringsrätten uttalade "I målet är upplyst att verksamheten kommer att vara av begränsad omfattning och inte är avsedd att ge vinst, då de avgifter som kommer att uttas endast skall täcka kostnaderna för verksamheten". Se även Lundin, *Anteckningar om två randföretelser, anknytnings- och överskottscompetens i kommunalrätten*, Förvaltningsrättslig tidskrift 3/2013, s. 282 ff.

⁶⁷ Bohlin, *Kommunalrättsens grunder*, 2016, s. 121. Andra exempel är förädling och försäljning från kommunägda grustag och försäljning av plantskoleväxter från stadsträdgårdar, RÅ 1968 K 61.

⁶⁸ RÅ 1953 I 107.

⁶⁹ RÅ 1992 ref. 61.

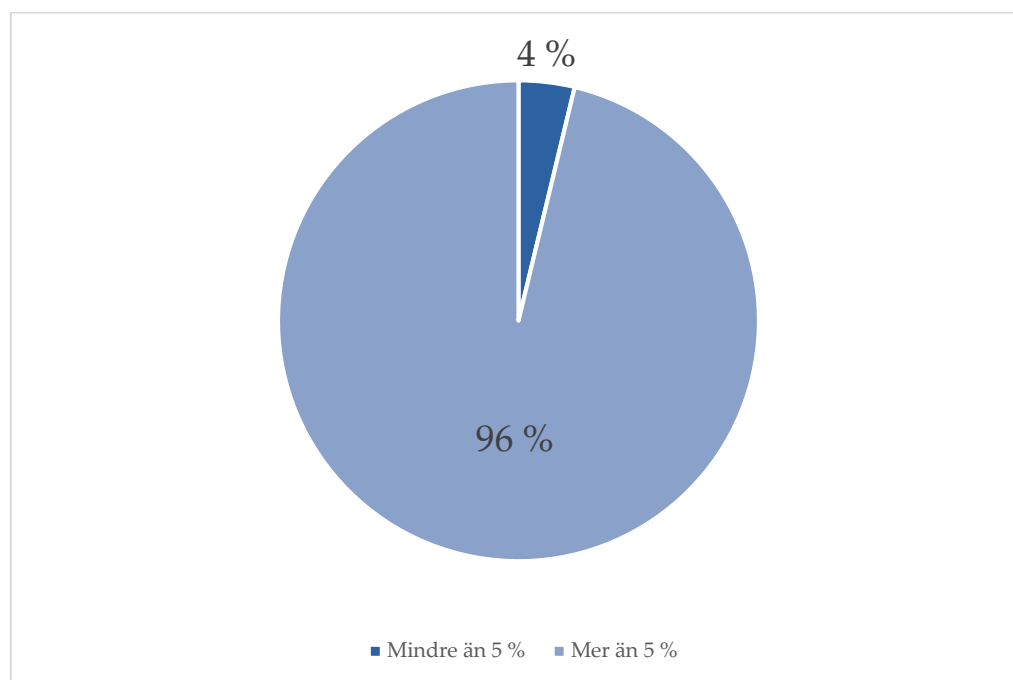
⁷⁰ T 8160-11, *Konkurrensverket mot Skelleftebuss*, s. 50.

⁷¹ T 8160-11, *Konkurrensverket mot Skelleftebuss*, s. 50.

Mot denna bakgrund utgår Konkurrensverket från att en omsättning för den anknyttande verksamheten – det vill säga gymverksamheten – som överstiger 5 procent av den totala samlokaliserade verksamheten inte kan sägas vara av begränsad omfattning.

I Figur 4 nedan redovisas att enbart 4 procent av de kommunala gymanläggningarna i studien hade en nettoomsättning som understiger 5 procent av den totala samlokaliserade nettoomsättningen. Det rör sig om 5 anläggningar, av totalt 133.

Figur 4. Andelen kommunala gymanläggningar vars nettoomsättning understiger 5 % av den totala samlokaliserade nettoomsättningen

4.2.3 Överskottskapacitet

Det andra undantaget som tillkommit genom rättspraxis brukar kallas för överskottskapacitet eller överskottscompetens. Det innebär att om en kommun driver en intern verksamhet som ger ett visst överskott kan det vara acceptabelt att kommunen bjuder ut överskottet till försäljning på det egentliga näringslivets område. Detta under förutsättning att försäljningen är av tillfällig natur och av mindre omfattning.⁷²

4.2.4 Marknadsmislyckande

Det privata initiativet inom en marknad som tillhör det egentliga näringslivet kan ibland vika eller falla bort. Detta kan i vissa fall ge utrymme för kommunala insatser. I praxis finns exempel med ekonomiskt stöd till drivande av livsmedelsbutik⁷³ och bensinstation⁷⁴ på landsbygd.

⁷² RÅ 1993 ref. 12, tvätteriverksamhet där överskott uppkommit på grund av oförutsebar minskad intern efterfrågan. Verksamheten var till helt övervägande del inriktad på att tillgodose internt behov och den kapacitet som erbjöds på den konkurrensutsatta marknaden utgjorde endast en liten del av totala produktionen (1,5 %).

⁷³ RÅ 1970 C 260.

⁷⁴ RÅ 1979 Ab 14.

4.2.5 Självkostnadsprincipen

Av 2 kap. 6 § kommunallagen följer den så kallade självkostnadsprincipen som innebär att kommuner inte får ta ut högre avgifter än vad som motsvarar kostnaderna för de tjänster eller nyttigheter som de tillhandahåller. Principen utgör ett tak på vilka avgifter som får tas ut för att en kommunal verksamhet inte i praktiken ska leda till en förtäckt beskattning av kommunmedlemmarna.

Självkostnadsprincipen tar sikte på det totala avgiftsuttaget för en verksamhet. Det är därför inte kostnaderna i det enskilda fallet som styr tillämpningen av självkostnadsprincipen. Vid beräkningen av självkostnaden ska varje verksamhet beräknas för sig själv. Rent allmänt kan sägas att i princip samtliga kostnader som vid en normal affärsmässig drift är motiverade från företagsekonomisk synpunkt bör kunna läggas till grund för självkostnadsberäkningen. Alla relevanta direkta och indirekta kostnader som en verksamhet ger upphov till ska ingå i en självkostnadsberäkning. Utöver externa kostnader och intäkter ska alla relevanta interna eller kalkylerade poster tas med. Exempel på direkta kostnader är personal- och personalomkostnader (pensionskostnader), material, tjänster och försäkringar. Exempel på indirekta kostnader är lokalkostnader, kapitalkostnader och administrationskostnader.⁷⁵ Således kan självkostnadsprincipen företagsekonomiskt ses som den lägsta nivå som behövs för att en verksamhet långsiktigt ska kunna fungera och klara olika former av investeringar.⁷⁶

Om kommunen själv använder sig av verksamheten får värdet av sådana tjänster inte ligga till grund för avgiftsuttaget från avgiftskollektivet. Även kapitalkostnader ingår i självkostnaderna för en verksamhet. En självkostnads kalkyl bygger ofta på osäkra antaganden. Ett överuttag av avgifter bör därför kunna godtas så länge avgifterna inte väsentligen överstiger självkostnaden för verksamheten. Det totala avgiftsuttaget bör emellertid inte få överstiga de totala kostnaderna för verksamheten under en längre tid. Självkostnadsprincipen gäller oberoende av om verksamheten bedrivs i egen regi eller genom anlitan av utomstående entreprenörer.⁷⁷

I de fall en kommun överlämnat skötseln av en angelägenhet till en annan juridisk person enligt 10 kap. kommunallagen eller en privat utförare behöver tillämpningen av självkostnadsprincipen i det enskilda fallet regleras i avtal, bolagsordningar eller andra liknande rättsliga dokument.

Självkostnadsprincipen gäller även i konkurrensutsatt verksamhet om inte annat följer av speciallagstiftning så som skett avseende till exempel fjärrvärme och naturgas.⁷⁸ Det har i förarbeten till kommunallagen diskuterats om självkostnadsprincipen, som syftar till att skydda brukarna från kommunala monopolpriser, egentligen fyller någon funktion på konkurrensutsatta marknader eftersom konkurrens i sig borde vara nog för att motverka monopolprissättning. Som ett argument mot att ett generellt undantag från självkostnadsprincipen i konkurrensutsatt verksamhet har framförts att det skulle kunna ge felaktiga signaler till kommuner och regioner.⁷⁹

⁷⁵ Se prop. 1993/94:188, *Lokal demokrati*, s. 81–88.

⁷⁶ Johan Höök, kommunallagen, 1 januari 2022, Lexino, kommentaren till 2 kap. 6 §, avsnitt 1.

⁷⁷ Se prop. 1993/94:188, *Lokal demokrati*, s. 81–88.

⁷⁸ Se 38 § fjärrvärmelagen (2008:263) och 5 kap. 2 § naturgaslagen (2005:403).

⁷⁹ Se prop. 1993/94:188, *Lokal demokrati*, s. 83 med hänvisningar till tidigare utredningar samt doktrin.

Utgångspunkten för den kommunala verksamheten är att den ska vara av allmännyttig karaktär och det råder även ett principiellt förbud mot så kallad spekulativ verksamhet, det vill säga verksamhet som bedrivs med vinstsyfte.⁸⁰ Att en kommun tillämpar självkostnadsprincipen i en säljverksamhet kan medföra att verksamheten bedrivs på ett konkurrenssnedvridande sätt. I ett sådant fall får emellertid konkurrensintresset stå tillbaka och ett förbud enligt KOS-bestämmelserna kan inte meddelas med avseende på prissättningen som fortfarande eftersom det är en direkt följd av lag (se ovan avsnitt 2.1). Däremot finns det då inte något hinder att ingripa mot beteendet på någon annan grund, till exempel att verksamheten som sådan inte har stöd i kommunallagens kompetensregler.⁸¹ Som framgår av nästföljande avsnitt har det också i rättspraxis bedömts att en kommuns gymverksamhet som sådan, var verksamhet som låg utanför den kommunala kompetensen.

4.3 Den kommunala kompetensen och gymtjänster

Vad avser friskvård har det historiskt ofta ansetts finnas ett allmänt kommunalt intresse som bottnar i att främja folkhälsan i kommunen. Därför har det ansetts skäligt, ändamålsenligt och lämpligt att en kommun exempelvis uppfört och drivit en konstfrusen isbana⁸² eller tillhandahållit en idrottshall⁸³ eller gett ekonomiskt bidrag till bad- och bastuanläggning.⁸⁴

Vad avser gymverksamhet har det vid tillämpning av KOS-bestämmelserna konstaterats att en gymverksamhet inte ryms inom vare sig den allmänna kompetensen i 2 kap. 1 § kommunallagen, den sedvanliga befogenheten att bedriva näringsverksamhet enligt 2 kap. 7 § kommunallagen eller inom de särskilda befogenheter som följer av lagen om vissa kommunala befogenheter. Att tillhandahålla vissa typer av gymtjänster i anslutning till en kompetenslig simhallsverksamhet har däremot ansetts förenligt med stöd av anknytningskompetens.⁸⁵

Ett av argumenten för att kommunen ska tillåtas driva gym i anslutning till simhallen är att simhallarna utnyttjas bättre med gymanläggningar som då skulle vara att betrakta som en anknytande verksamhet. I praxis har däremot vissa gränser kommit att sättas upp. Ett kommunalt borgensåtagande i förhållande till Friskis & Svettis ansågs falla utanför den kommunala kompetensen, med hänvisning till att stödet påverkade konkurrensen.⁸⁶

⁸⁰ Se prop. 1993/94:188, *Lokal demokrati*, s. 83 f.

⁸¹ Prop. 2008/09:231 s. 39.

⁸² RÅ 1970 C 85.

⁸³ RÅ 1970 C 85.

⁸⁴ RÅ 1938 S 247.

⁸⁵ MD 2015:12, *Konkurrensverket mot AB Strömstads Badanstalt*, p. 65. Jfr SOU 2007:72 s. 115.

⁸⁶ Kammarrätten i Stockholms dom 2006-04-26, mål nr 6516-05.

I anslutning till en sådan simhallsverksamhet får en kommun sålunda anses ha befogenhet att i begränsad omfattning bedriva gymverksamhet.⁸⁷ I målet Strömstads Badanstalt konstaterade Marknadsdomstolen, i likhet med vad tingsrätten funnit, att gymverksamheten i sin helhet inte var av sådan begränsad omfattning som krävs för att anknytningskompetens ska föreligga.⁸⁸ Tingsrätten konstaterade att:

*"Även om det fanns ett sådant kvalificerat samband så skulle anknytningskompetens ändå inte kunna komma ifråga i detta fall. De kompetensstridiga verksamheterna gym och spa är nämligen inte av begränsad omfattning i förhållande till den kompetensenliga simhallsverksamheten. Som följer av vad som sagts om Badanstaltens intäkter som gymmet respektive spaverksamheten har följer att gym- och spaverksamheterna är för stora i förhållande till den kompetensenliga simhallsverksamheten för att anknytningskompetens ska kunna komma ifråga. Simhallsverksamheten står endast för en tredjedel av intäkterna medan gym- och spaverksamheterna var och en står för ungefär en tredjedel."*⁸⁹

Genom att konstatera att gymverksamheten inte var förenlig med anknytningskompetensen prövade Marknadsdomstolen om gymverksamheten i fråga snedvred eller hämmade förutsättningarna för en effektiv konkurrens på marknaden eller utvecklingen av en sådan konkurrens enligt 3 kap. 27 § konkurrenslagen.⁹⁰

I det ovan beskrivna rättsfallet med Aktiebolaget Strömstads Badanstalt var kommunens gymverksamhet samlokaliserad med den kompetensenliga bad- och simanläggningen. I den tidigare diskuterade Figur 3 redovisades att det inte är ovanligt att simhallar delar entré med gymanläggningar. En sådan simanläggning utgör i regel en stor investering för en kommun i form av bland annat stora lokaler som utöver själva bassängdelen ofta även inrymmer andra ytor som eventuellt inte används i bad- och simverksamheten. Av effektivitetshänsyn kan det då verka lockande att utnyttja lokalerna genom att utöver själva bad- och simverksamheten även inhysa till exempel gymverksamhet och erbjuda detta till kommuninvånarna. En fråga som kan väckas är om sådant utnyttjande av överdimensionerade lokaler kan anses rymmas inom undantaget för överskottskapacitet i förhållande till sim- och badanläggningen. Detta var inte en fråga som prövades av Marknadsdomstolen i det ovan beskrivna målet Strömstads Badanstalt. Tillämpning av undantaget för överskottskapacitet ska tillämpas restriktivt eftersom en kommuns kommunala befogenheter i regel ska ha stöd i lag. Undantaget ställer även upp ett krav på att försäljningen ska vara av tillfällig natur, vilket sannolikt inte är fallet för en gymverksamhet.

Sammanfattningsvis har kommuner inte något tydligt stöd för att driva gymverksamhet i vare sig de allmänna reglerna om kommunal kompetens eller i någon specialreglering. Däremot har gymverksamhet ansetts vara kompetensenlig med stöd av undantaget för anknytningskompetens om det sker i anslutning till en kompetensenlig friskvårdsanläggning såsom en bad- och simverksamhet. Det krävs då emellertid att gymverksamheten sker i begränsad omfattning i förhållande till huvudverksamheten.

⁸⁷ MD 2015:12, *Konkurrensverket mot AB Strömstads Badanstalt*, p. 65.

⁸⁸ MD 2015:12, *Konkurrensverket mot AB Strömstads Badanstalt*, p. 66.

⁸⁹ T 16810-12, *Konkurrensverket mot AB Strömstads Badanstalt*, s. 11–12.

⁹⁰ MD 2015:12, *Konkurrensverket mot AB Strömstads Badanstalt*, s. 66.

5. Marknaden för gymtjänster

5.1 Definition av den relevanta marknaden

Av praxis från domstolen kan det konstateras att det vid tillämpningen av KOS-reglerna är viktigt att definiera den relevanta marknaden.⁹¹ Den relevanta marknaden består av dels den relevanta produktmarknaden, dels den relevanta geografiska marknaden.⁹² Syftet med att avgränsa relevant marknad vid tillämpning av KOS-reglerna är, till skillnad mot vad som är fallet vid tillämpning av 2 kap. 7 § konkurrenslagen, där det ska bedömas om ett företag har en dominerande ställning, främst för att kunna bedöma ett förfarandes eller en verksamhets effekter på konkurrensen.⁹³

5.1.1 Den relevanta produktmarknaden

Enligt kommissionens Marknadstillkännagivande⁹⁴ definieras relevanta produktmarknader enligt följande:

*”En relevant produktmarknad omfattar alla varor eller tjänster som på grund av sina egenskaper, sitt pris och den tilltänkta användningen av konsumenterna betraktas som utbytbara.”*⁹⁵

En utredning av kunders synpunkter, preferenser och förekomsten av utbytbarhet på marknaden bör dock ligga till grund för marknadsdefinieringen.⁹⁶

Marknaden för gymtjänster präglas av ständig utveckling av olika träningsformer och sätt att träna. Denna snabba utveckling på marknaden gör det i viss mån problematiskt att definiera vad som utgör en gymverksamhet.

⁹¹ Se prop 2008/09:231, s. 58; Se även till exempel Stockholms tingsrätt T 7924-11 *Konkurrensverket mot Räddningstjänsten Dala Mitt*, MD 2014:1 *Konkurrensverket mot Räddningstjänsten Dala Mitt* och avsnitt 3.2.

⁹² Kommissionens Tillkännagivande om definitionen av relevant marknad i gemenskapens konkurrenslagstiftning OJ C 372, 9.12.1997, p. 5–13, punkt 9.

⁹³ MD 2015:17 *ATV-media mot kommunalförbundet Mediecenter*, p. 58–59.

⁹⁴ Kommissionens Tillkännagivande om definitionen av relevant marknad i gemenskapens konkurrenslagstiftning EUT C 372, 9.12.1997, p. 5–13.

⁹⁵ Se även definitionen på engelska: A relevant product market comprises all those products and/or services, which are regarded as interchangeable or substitutable by the consumer, by reason of the products' characteristics, their prices and their intended use. Kommissionens Tillkännagivande om definitionen av relevant marknad i gemenskapens konkurrenslagstiftning OJ C 372, 9.12.1997, p. 5–13, punkt 7.

⁹⁶ Jämför med till exempel MD 2015:12, *Konkurrensverket mot AB Strömstaads Badanstalt*, p. 79-84, där Marknadsdomstolen påpekade bristen på en sådan utredning som underlag för den av Konkurrensverket föreslagna marknadsdefinitionen.

Konkurrensverket utgår i den här studien från att gymtjänster utgör en egen relevant produktmarknad.⁹⁷ Gymtjänster skiljer sig från de flesta andra träningsformer då gymtjänster karakteriseras av att inkludera mångfacetterad träning, exempelvis erbjuds möjlighet till både konditions- och styrketräning.⁹⁸ Dessutom är det vanligt att anläggningar som erbjuder gymtjänster har generösa öppettider.⁹⁹ Vidare bör verksamheten även definieras som att den vänder sig till betalande kunder eller medlemmar. För att verksamheten ska definieras som gymtjänster måste kunderna få tillgång till träningsredskap, till exempel fria vikter och/eller gymmaskiner. Att erbjuda konditionsträning är därmed inte ett krav för att ett företag ska anses bedriva gymverksamhet.

Med en sådan definition faller gym som finns på privata, statliga och kommunala arbetsplatser som den privata eller offentliga arbetsgivaren tillhandahåller, utanför studien. Detta eftersom medlemmarna i regel inte erhåller medlemskap i utbyte mot ekonomisk ersättning, utan genom anställning.

Däremot är inte hotell- eller konferensgym nödvändigtvis uteslutna. Att förena tillgången till ett gym med tillgången till någonting annat, såsom tennis, kaféverksamhet eller övernattning, räknas fortfarande som att bedriva gymverksamhet. Kravet för att inkluderas i studien har dock varit att gymmet kan betraktas som en konkurrent till konventionella gym. Ett hotell- eller konferensgym som till exempel inte erbjuder årskort har inte ansetts konkurrera med konventionella gym. På samma sätt kan till exempel en kampsportsverksamhet eller sjukgymnastiska mottagningar inkluderas, om de förutom den huvudsakliga verksamheten även har erbjudanden som innebär att enbart gymmet kan nyttjas.

Verksamheter som tillhandahåller utomhusgym faller utanför den gymmarknad som är av intresse för denna rapport. Inte heller verksamheter som huvudsakligen bedriver yoga, pilates eller meditation faller inom studien.

5.1.2 Den relevanta geografiska marknaden

I enlighet med Marknadstillkännagivandet¹⁰⁰ definieras den relevanta geografiska marknaden enligt följande:

”Den relevanta geografiska marknaden omfattar det område inom vilket de berörda företagen tillhandahåller de relevanta produkterna eller tjänsterna, inom vilken konkurrensvillkoren är tillräckligt likartade och som kan skiljas från angränsande geografiska områden framför allt på grund av väsentliga skillnader i konkurrensvillkoren.”

⁹⁷ Jämför med till exempel MD 2015:12, *Konkurrensverket mot AB Strömstads Badanstalt*, p. 71, där Marknadsdomstolen ansåg att den relevanta produktmarknaden var gymtjänster och den relevanta geografiska marknaden var Strömstads kommun.

⁹⁸ T 16810-12, *Konkurrensverket mot AB Strömstads Badanstalt*, s. 42–43.

⁹⁹ T 16810-12, *Konkurrensverket mot AB Strömstads Badanstalt*, s. 42–43. Se även MD 2015:12, *Konkurrensverket mot AB Strömstads Badanstalt*, där Marknadsdomstolen hänvisar tingsrättens bedömning vad gäller den relevanta produktmarknaden, p. 71.

¹⁰⁰ Kommissionens Tillkännagivande om definitionen av relevant marknad i gemenskapens konkurrenslagstiftning EUT C 372, 9.12.1997, p. 5–13.

Som tidigare diskuterats framgår det av fallet Strömstads Badanstalt, att den relevanta geografiska marknaden i första hand ska definieras som det område från vilket man på 10–15 minuter kan nå respektive anläggning, oavsett färdväg.¹⁰¹ I fallet Strömstads Badanstalt befanns detta upptagningsområde överensstämma tillräckligt väl med kommungränsen för att Strömstads kommun skulle anses vara den relevanta marknaden.

I denna studie har Konkurrensverket utgått från att kommuner utgör egna relevanta geografiska marknader. Definitionen har alltså baserats på respektive kommuns gränser. För vissa kommuner kan skillnaden mellan ett upptagningsområde beräknat på 10–15 minuters färdväg skilja sig mer från kommunområdet än i fallet Strömstads Badanstalt, men överlag förefaller förklaringsvärdet vara högt. Det indikerar att det, åtminstone i detta fall, fungerar relativt väl att använda kommungränserna som avgränsning för den relevanta marknaden.

5.2 Bolagsformer på marknaden för gymtjänster

I Tabell 1 redovisas vilka bolagsformer de gym som ingår i studien tillhör.

Tabell 1. Bolagsformer på gymmarknaden

Bolagsform	Antal
Summa	2 765
Aktiebolag	2 084
Ideell förening	393
Kommun	132
Enskild näringsidkare	71
Handelsbolag	38
Okänd bolagsform	19
Kommanditbolag	10
Fond eller stiftelse	9
Ekonomisk förening	9

Not: Okänd bolagsform är kända gym som inte kunnat sammankopplas med något bolag. En kommun driver gym i aktiebolagsform.

I Tabell 2 redovisas hur de olika bolagsformerna kategoriserats i antingen *Vinstdrivande privata aktörer*, *Ej vinstdrivande privata aktörer*, eller *Kommunala gymaktörer*.

Tabell 2. Kategorisering av de olika bolagsformerna på gymmarknaden

Bolagsform	Kategori
Aktiebolag	Vinstdrivande privata gymaktörer
Ideell förening	Ej vinstdrivande privata gymaktörer
Kommun	Kommunal gymaktörer
Enskild näringsidkare	Vinstdrivande privata gymaktörer
Handelsbolag	Vinstdrivande privata gymaktörer
Okänd bolagsform	Okänd bolagsform
Kommanditbolag	Vinstdrivande privata gymaktörer
Fond eller stiftelse	Ej vinstdrivande privata gymaktörer
Ekonomisk förening	Vinstdrivande privata gymaktörer

¹⁰¹ T 16810-12, *Konkurrensverket mot AB Strömstads Badanstalt*, s. 43. Se även MD 2015:12, *Konkurrensverket mot AB Strömstads Badanstalt*, där Marknadsdomstolen inte gjorde någon annan bedömning än den tingsrättens gjort, vad gäller den relevanta geografiska marknaden, p. 71.

Om en ideell förening ägt ett aktiebolag, så har aktiebolaget klassats som en ej vinstdrivande privat aktör. Ett aktiebolag kan förvisso göra vinst, och av 3 kap. 3 § första meningen aktiebolagslagen följer att om ett aktiebolags verksamhet ska ha ett helt eller delvis annat syfte än att ge vinst till fördelning mellan aktieägarna, så ska detta anges i bolagsordningen. Det innebär att anges inget annat i bolagsordningen, så gäller vinstsyfte, det vill säga att generera vinst till aktieägarna. Eftersom koncernen inte drivs i vinstsyfte har dock dessa koncerner klassificerats som ej vinstdrivande.

I Tabell 3 har de gym som ingår i studien delats upp i de vinstkategorier som de tillhör.

Tabell 3. Gymanläggningar uppdelade på vinstkategori

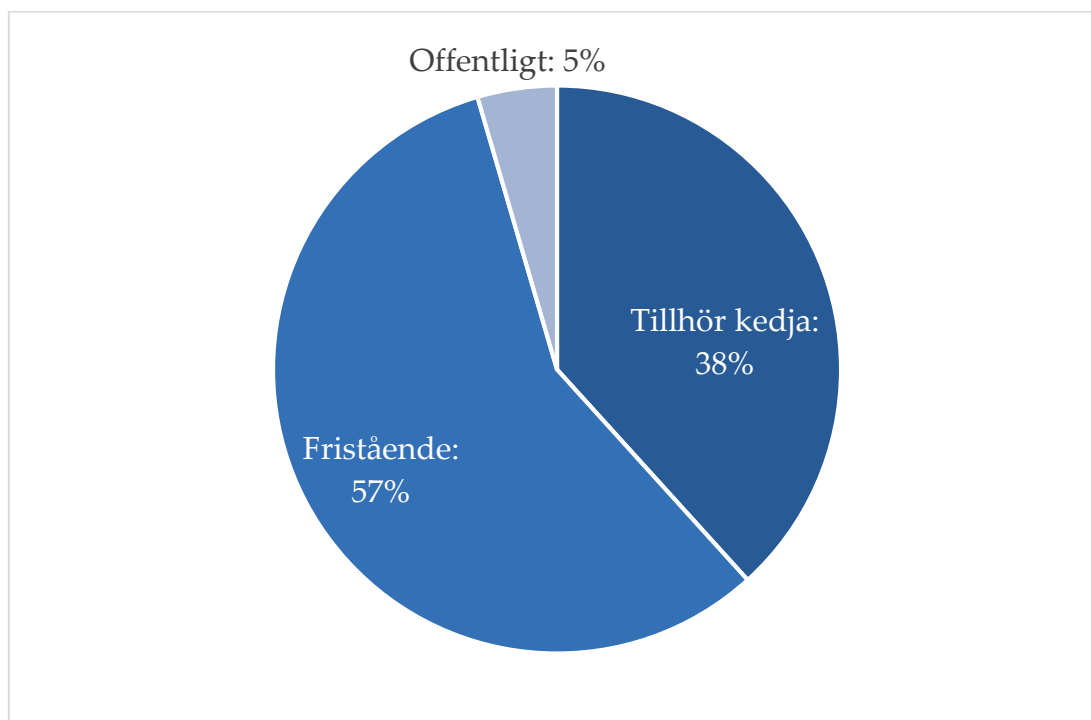
Vinstkategori	Antal
Alla	2 765
Vinstdrivande privata gymaktörer	2 168
Ej vinstdrivande privata gymaktörer	445
Offentliga gymaktörer	133
Okända aktörer	19

Not: Okända aktörer är kända gym som inte kunnat sammankopplas med något bolag. Aktiebolag ägt av en kommun kategoriseras som offentlig gymaktör.

5.3 Gymkedjor på marknaden för gymtjänster

I Figur 5 redovisas andelen fristående gymanläggningar i relation till andelen som drivs av det offentliga eller som drivs inom ramen för en kedja.

Figur 5. Andel fristående gymanläggningar, mätt i antal

I Tabell 4 nedan redovisas de tio största gymkedjorna under 2019, och hur många anläggningar de hade då.

Tabell 4. De tio största gymkedjorna 2019

Kedja	Anläggningar
Nordic Wellness	191
Fitness24Seven	157
Actic	134
Friskis & Sveltis	129
Puls & Träning	91
SATS	75
STC	57
Wellness Studio	27
Sportsgym	19
Always Fitness	17

5.4 Konsolidering på marknaden

I samtal med aktörerna på marknaden har det framträtt en bild av att marknaden är i en konsolideringsfas där gymkedjorna vinner mark. Flera gymaktörer har uppgivit att en fördel som kedjorna har, är att de både kan täcka in kundernas bostadsort och arbetsställe.¹⁰²

Att det sker en konsolidering på marknaden ligger i linje med att det skett ett flertal fusioner sedan 2019. Bland de 10 största gymkedjorna 2019, som framgår av Tabell 4, hade den första december 2021 tre stycken köpts av andra kedjor. Puls & Träning¹⁰³ och Sportsgym¹⁰⁴ har köpts av STC medan Always Fitness har köpts av Nordic Wellness.¹⁰⁵ Ett flertal mindre kedjor och fristående anläggningar har också gått samman med andra bolag.

¹⁰² När Onyx såldes till STC nämnde de tidigare ägarna detta, se <https://sverigesradio.se/artikel/7545244>. I samtal med Konkurrensverket har andra gymaktörer lämnat liknande uppgifter.

¹⁰³ <https://www.stc.se/pt-blir-stc/>

¹⁰⁴ <https://novax.se/2019/04/12/stc-fortsatter-expansionen-och-gar-samman-med-sportsgym/>

¹⁰⁵ <https://nordicwellness.se/pressrum/pressreleaser/nordic-wellness-tar-over-always-fitness/>

6. Mått på konkurrensläget

6.1 Effektiv konkurrens

Enligt 3 kap. 27 § konkurrenslagen får en kommun eller ett landsting förbjudas att bedriva en viss säljverksamhet i de fall där verksamheten snedvrider eller är ägnad att snedvrیدا förutsättningarna för en effektiv konkurrens på marknaden, eller där den hämmar eller är ägnad att hämma förekomsten eller utvecklingen av en sådan konkurrens.

En effektiv konkurrens anses främja en rationell produktion och resursfördelning, bidra till att öppna marknader samt gynna etablering av nya företag och utveckling av nya produkter. Den effektiva konkurrensen leder vidare till lägre priser och avgifter för konsumenter och andra köpare samt ger dessa ökad service och vidare valfrihet och möjligheter att påverka utbudet av varor, tjänster och andra nyttigheter. Skadas konkurrensen drabbar detta medborgarna och konsumenterna ekonomiskt.¹⁰⁶ I propositionen förtydligas att det är beteendets långsiktiga verkningar på förutsättningarna för en effektiv konkurrens på den relevanta marknaden som ska beaktas, inte vad som sker på kort sikt.¹⁰⁷

6.2 Aktuell konkurrens

Ett sätt att mäta konkurrensen vid det aktuella tillfället handlar om att titta på hur många aktörer det finns på marknaden. Som regel kan man anta att ju fler aktörer, och ju mer lika de är storleksmässigt, desto bättre blir konkurrensen. Lämpliga mått kan alltså vara antingen antalet aktörer på marknaden eller Herfindahl-Hirschmans index (HHI), som tar hänsyn till både antalet aktörer och deras marknadsandelar.¹⁰⁸

HHI är ett mindre lämpligt mått vid jämförelser mellan marknader av olika storlek. Som senare kommer att redovisas beror antalet gym i en kommun framför allt på kommunens befolkningsstorlek. Det innebär att antalet gym i en kommun, och därmed HHI, kommer att variera främst på grund av skillnader i befolkningsstorlek mellan kommunerna. Antalet gym kan dock förväntas växa linjärt med befolkningsstorleken, medan samma antagande inte kan göras för HHI.

Nästa fråga är om privata och kommunala gym är utbytbara ur ett konkurrensskade-perspektiv. I förarbetena till KOS-bestämmelserna är det tydligt att det är den långsiktiga effekten på konkurrensen som ska beaktas. Bakgrunden förefaller vara att lagstiftaren anser att konkurrensen i sig innebär en process av experimentering, innovation och effektivisering. Intressant är också att det i förarbetena inte görs någon avvägning mellan konsumentnyttan och konkurrensnyttan.¹⁰⁹ Möjligen tänker sig lagstiftaren att de långsiktiga effekterna på konkurrensen innebär långsiktiga vinster för konsumenterna.

¹⁰⁶ Prop. 2008/09:231, *Konfliktlösning vid offentlig säljverksamhet på marknaden m.m.* s. 36.

¹⁰⁷ Prop. 2008/09:231, *Konfliktlösning vid offentlig säljverksamhet på marknaden m.m.* s. 38.

¹⁰⁸ För exempel på de gränsvärden för HHI som används i europeisk konkurrensrätt se "Guidelines on the assessment of horizontal mergers under the Council Regulation on the control of concentrations between undertakings", EUT C 031, 05/02/2004 p. 0005–0018.

¹⁰⁹ Stockholms tingsrätt bedömde i mål T 9248-13 *Växjö kommun* att KOS-bestämmelsen inte omfattar förfaranden som endast skadar konsumenter utan att det innebär någon skada på konkurrensen.

Det finns åtminstone två perspektiv på detta. Det första perspektivet är att en marknad där det även förekommer offentliga aktörer innebär att konkurrensen täcker ett bredare spektrum genom att den inkluderar både privata och offentliga aktörer.

Det andra perspektivet är att de långsiktiga vinsterna med konkurrens som lagstiftaren tänkt sig kanske inte realiserar om det offentliga deltar på marknaden. Om marknaden till exempel bara har kapacitet för två aktörer, varav en är offentlig, så kanske den privata aktören inte har incitament att experimentera, innovera eller effektivisera på samma sätt som den hade haft med en privat konkurrent. Samma effekt, om än i mindre skala, skulle kunna föreligga även om marknaden har kapacitet för tre aktörer, eller fler.

Konkurrensverket lämnar i denna rapport denna fråga öppen. Något antagande görs alltså inte om huruvida privata och kommunala gym är utbytbara ur ett konkurrensskadeperspektiv. Konkurrensen mäts i antalet privata gym i en kommun, men konkurrens effekten mäts i hur antalet kommunala gym påverkar antalet privata gym i en kommun. Till exempel, om konkurrens effekten är -1, vilket innebär att närvaron av ett kommunalt gym korrelerar med frånvaron av ett privat gym, så lämnar vi det öppnet om det ska anses vara en konkurrensskada eller inte. I det första perspektivet, återgivet ovan, skulle det inte anses vara en konkurrensskada, medan det i det andra perspektivet skulle anses vara det.

6.3 Förutsättningarna för framtida effektiv konkurrens

Att mäta förutsättningarna för en framtida *effektiv konkurrens* handlar om att undersöka sannolikheten för att företag ska lämna eller komma in på marknaden. Det styrs i sin tur dels av vinstpotentialen, dels av eventuella inträdeshinder. Ju högre vinstpotential och lägre inträdeshinder, desto bättre förutsättningar för en framtida *effektiv konkurrens*.

Med tvärsnittsdata går det inte att se huruvida fler konkurrenter kommer till eller faller ifrån, men det går att se om det finns fler eller färre konkurrenter jämfört med kontrollgruppen. Man kan också studera om sedan tidigare kända förutsättningar för effektiv konkurrens korrelerar positivt eller negativt med närvaron av offentliga aktörer på marknaden.

6.3.1 Vinstpotential

Ju högre vinstpotentialen är på en marknad, desto mer sannolikt är det att nya aktörer kommer att ansluta. Lägre vinster innebär i stället sämre incitament för privata aktörer att träda in på marknaden, och alltså sämre förutsättningar för en framtida effektivare konkurrens. Det innebär att om vinstpotentialen för en grupp kommuner är lägre än i kontrollgruppen, så har gruppen sämre förutsättningar för en effektiv framtida konkurrens. Det blir följaktligen intressant att undersöka hur offentliga aktörer påverkar vinstpotentialen.

Offentliga aktörer har ofta andra bevekelsegrunder än privata företag. Exempelvis kan offentliga aktörer bedriva verksamhet som en konsekvens av politiska, snarare än marknadsmässiga, beslut. Detta kan leda till överproduktion,¹¹⁰ jämfört med produktionsnivån för ett privat företag, vilket pressar ner priserna.^{111, 112} Eftersom kommunala aktörer dessutom i de flesta fall är bundna av självkostnadsprincipen kan det också leda till en generellt lägre prisnivå på marknaden.

Dessa effekter innebär att prisnivån kan bli lägre med en offentlig aktör på marknaden. Det i sin tur kan leda till att också vinstnivån blir lägre utan att för den skull indikera att konkurrensen är effektiv. Tvärtom kan frånvaron av vinstmöjligheter leda till att färre privata företag söker sig till marknaden och att förutsättningarna för en effektiv konkurrens därmed försämrats.¹¹³

Det är dock även vanligt att man ser höga vinster som en indikation på att det finns inträdeshinder. Att hög vinstpotential både kan vara ett tecken på goda förutsättningar för framtida konkurrens och ett tecken på nuvarande dålig konkurrens är en form av omvänd kausalitet som diskuterades i avsnitt 7.5. Som utvecklas där, är det i första hand önskvärt att komma tillrätta med detta genom att, för detta ändamål, välja lämpliga kontrollvariabler. Eftersom höga vinster kan vara ett tecken på inträdeshinder, så handlar det i första hand om att inkludera variabler som fångar dessa inträdeshinder.

6.3.2 Inträdeshinder

Inträdeshinder inverkar på företagets möjligheter och incitament att träda in på en marknad. Inträdeshinder kan ha flera olika underliggande orsaker och kan delas upp i olika kategorier, såsom legala, strukturella eller strategiska.¹¹⁴

Legala inträdeshinder kan ha sin grund i lagstadgade monopol, exklusiva licenser eller patent. Vidare kan det krävas tillstånd av olika slag för att kunna bedriva verksamhet. Legala inträdeshinder kan också uppkomma till följd av olika handelshinder såsom tullar, olika former av standarder och nationella produktkrav.¹¹⁵

Strukturella inträdeshinder däremot kan ha sin grund i olika efterfråge- och kostnadsförhållanden. Ett sådant exempel är skalfördelar i produktionen eller förekomsten av så kallade nätverkseffekter. Anledningen är att skalfördelarna innebär att redan aktiva företag, speciellt stora företag, har en lägre kostnad per tillverkad enhet, och därmed kan erbjuda sina varor eller tjänster till ett lägre pris.¹¹⁶

¹¹⁰ Man kan även tänka sig andra möjligheter, till exempel att offentliga aktörer vänder sig till andra kundgrupper.

¹¹¹ Niskanen, William A. *The Peculiar Economics of Bureaucracy*, *The American Economic Review*, vol. 58, no. 2, 1968, pp. 293–305.

¹¹² Sappington, David EM, and J. Gregory Sidak. *Incentives for anticompetitive behavior by public enterprises*, *Review of Industrial Organization* 22.3 (2003): 183-206.

¹¹³ Effekten för konsumenterna kan vara tvetydig. Å ena sidan har de fått lägre priser, vilket är bra; men å andra sidan har de lägre valfrihet, vilket kan vara mindre bra.

¹¹⁴ Se till exempel Konkurrensverkets rapport, *Konkurrensen i Sverige 2018*, för en redogörelse av olika inträdeshinder.

¹¹⁵ Konkurrensverket (2018), *Konkurrensen i Sverige 2018*, Konkurrensverkets rapportserie 2018:1, s. 19.

¹¹⁶ Konkurrensverket (2018), *Konkurrensen i Sverige 2018*, Konkurrensverkets rapportserie 2018:1, s. 277.

Strategiska inträdeshinder innebär att marknader påverkas av hur redan etablerade aktörer kan väntas agera vid inträde på marknaden. Exempel på strategiska förfaranden är överprisättning, marginalklämning av dominerande företag, exklusivavtal och olika slag av certifieringskrav som etablerade aktörer enats om samt kontroll av olika distributionskanaler.¹¹⁷

¹¹⁷ Konkurrensverket (2018), *Konkurrensen i Sverige 2018*, Konkurrensverkets rapportserie 2018:1, s. 19.

7. Kontrollvariabler

Fallet Strömstads Badanstalt har gett viss vägledning kring vilka kontrollvariabler som spelar roll vid etableringen av en gymanläggning.¹¹⁸ Samtal med marknadsaktörer har bekräftat och i viss mån kompletterat den bilden.

7.1 Lokal

I vittnesmålen från Strömstadsrättegången noterades att en lämplig lokal behöver finnas tillgänglig. För mindre aktörer kan det också vara en fördel om fastighetsägaren är villig att investera i ombyggnation, se avsnitt 7.4 om finansieringsmodell.

Det kan förmodas att tillgången på lämplig lokal kan vara slumpmässig i det korta loppet. På längre sikt kan det dock förmodas att avsaknad av ett lokalt gym ökar betalningsviljan hos gymentreprenörer. Det torde innebära att det på längre sikt kommer att tillkomma ett gym om det finns marknadskapacitet för det.

Det kan finnas strukturella skillnader mellan olika kommuner avseende lokalers tillgänglighet och deras värde för en gymentreprenör. För att fånga upp detta har SKR:s kommungrupper använts som kontrollvariabler.

7.2 Kundunderlag

I fallet Strömstads Badanstalt framhölls det att konsumtionen av gymtjänster bygger på regelbundenhet. Kundunderlaget kan alltså antas vara de som regelbundet spenderar tid inom den relevanta geografiska marknaden, se avsnitt 5.1.2.¹¹⁹

De som arbetar eller bor inom upptagningsområdet kan alltså anses utgöra en del av det relevanta kundunderlaget. Under vissa förutsättningar kan man även tänka sig att de som pendlar genom upptagningsområdet kan utgöra en del av kundunderlaget.

Eftersom den relevanta marknaden är respektive kommun, så har kommunbefolkning samt in- och utpendlare initialt använts för att beräkna kundunderlaget. In- och utpendlare visade sig inte ha en statistiskt signifikant påverkan på antalet gymanläggningar och utelämnades därför.

¹¹⁸ Dnr 628/2012 ab 0075 och ab 0076.

¹¹⁹ Se även Bachmann, R. (2017) *How Close Do You Need to Be to Your Gym?*, Wall Street Journal, 2017-03-21.

7.3 Konkurrenssituation

Aktörerna på gymmarknaden har i denna rapport delats upp i privata vinstdrivande, privata ej vinstdrivande och kommunala aktörer. Vissa kontroller har även gjorts för om en gymanläggning tillhör en kedja eller inte.

I övrigt har ingen åtskillnad gjorts mellan gymanläggningar, utan de har betraktats som identiska. Det är givetvis en förenkling, till exempel kan det förväntas att respektive gym anpassar sin utrustning, sina öppettider och tjänster i övrigt baserat på kundunderlaget. Givet att förklaringsvärdet i modellen är högt, förefaller det inte allvarligt ha påverkat modellens förmåga att förklara marknaden, men detta bör ändå tas i beaktande när resultaten tolkas.

7.4 Finansiering

Behovet av finansiering handlar om att finansiera kostnaden för ombyggnation av lokal och införskaffande av utrustning.

I Strömstadsrättegången framkom att det åtminstone för mindre aktörer var en stor fördel om hysrevärden var beredd att ta en del av kostnaden för ombyggnation av lokalen.

I samtal med marknadsaktörer har det framkommit att gymutrustningen typiskt sett finansieras antingen genom leasingavtal eller genom belåning. Belåning är, enligt uppgift från åtminstone en marknadsaktör, mer fördelaktigt ur ett ekonomiskt perspektiv, men inte alltid tillgängligt för mindre aktörer.

Det innebär att anläggningens ålder spelar roll. Äldre anläggningar kan förvisso vara i behov av renovering, men har ägarna i regel betalat av sin utrustning och är därmed i en mer fördelaktig position.

För privata ej vinstdrivande aktörer finns det ibland en möjlighet att få aktivitetsbidrag från kommunen.

För kommunala aktörer finns möjligheten att tillskjuta finansiella medel från kommunen.

Åtskillnad har gjorts mellan vinstdrivande, ej vinstdrivande och offentliga aktörer. Dessutom har de privata aktörerna vid behov delats upp i fristående och kedjor. Det kan förväntas att kedjor, speciellt om de är större, har bättre tillgång till finansiering.

7.5 Endogenitetsproblem

Endogenitetsproblem är en typ av problem i statistisk analys där feltermen i en regression är korrelerad med någon av de oberoende variabler som ska förklara den beroende variabeln.¹²⁰ Bland anledningarna till endogenitetsproblem hör omvänd kausalitet, utelämnade variabler och mätfel.

Omvänd kausalitet föreligger när den beroende variabeln, som enligt modellen ska förklaras av de oberoende variablerna, i stället förklarar de oberoende variablerna. På gymmarknaden skulle det till exempel kunna handla om att en dålig konkurrenssituation skulle kunna föranleda det offentliga att ingripa på marknaden genom att starta kommunala gymanläggningar. I en tvärsnittsstudie innebär det att man kan tolka en korrelation mellan offentlig aktivitet och dålig konkurrens som att det är den offentliga aktiviteten som orsakar den dåliga konkurrensen, när den offentliga aktiviteten egentligen är ett försök att kompensera för den dåliga konkurrensen.

Ett sätt att komma till rätta med omvänd kausalitet i tvärsnittsstudier är att i stället göra en studie på panel- eller tidsseriedata. Tidsseriedata skulle i sammanhanget vara data för en anläggning över flera tidsperioder. Motsvarande paneldata skulle vara för flera anläggningar över flera tidsperioder.

I avsaknad av panel- eller tidsseriedata finns det dock andra metoder som kan användas för att komma till rätta med problemet. En lösning är att lägga till kontrollvariabler som fångar den egentliga korrelationen. I det här fallet skulle det till exempel kunna vara så att vissa glesbygdskommuner upplever att de inte har ett tillräckligt kundunderlag för att ett privat gym skulle kunna täcka sina kostnader. Genom att då ta med kundunderlaget som en förklarande variabel, kan man kontrollera för den förklaringen.

Att använda kontrollvariabler har den önskade bieffekten att det får oss att förstå marknaden bättre. Överlag är det därför önskvärt att eliminera endogenitetsproblemet genom att välja bra kontrollvariabler. I praktiken är det givetvis svårt att veta om någon kontrollvariabel utelämnats. I studien har vittnesmålen i fallet Strömstads Badanstalt och bakgrundssamtal med gymaktörer använts för att få en bild av vilka potentiella kontrollvariabler som upplevs som mest relevanta inom branschen.

¹²⁰ Ett annat namn för beroende variabel är endogen variabel, därav termen endogenitetsproblem.

8. Modellering av antalet gym per kommun

I det här avsnittet undersöks vad som förklarar antalet gym i en kommun. Avsnittet börjar med en beskrivning av tillgängliga data. Därefter redogörs för de modeller som tagits fram för att förklara antalet privata respektive kommunala gym i en kommun. Slutligen sammanfattas resultaten.

8.1 Beskrivning av data

Konkurrensverket har studerat året 2019, och har avgränsat sig till de gym som hade verksamhet igång den första januari 2019.

I Tabell 5 sammanfattas hur många kommuner som hade olika typer av gym. Alla kommuner hade något gym och enbart tre kommuner i Sverige hade inte något privat gym alls under 2019.

Tabell 5. Kommuner med olika typer av gym

	Antal Kommuner	Andel kommuner
Totalt	290	100%
Med gym	290	100%
Med privata gym	287	99%
Med privata vinstdrivande gym	275	95%
Med privata ej vinstdrivande gym	199	69%
Med kommunalt gym	87	30%

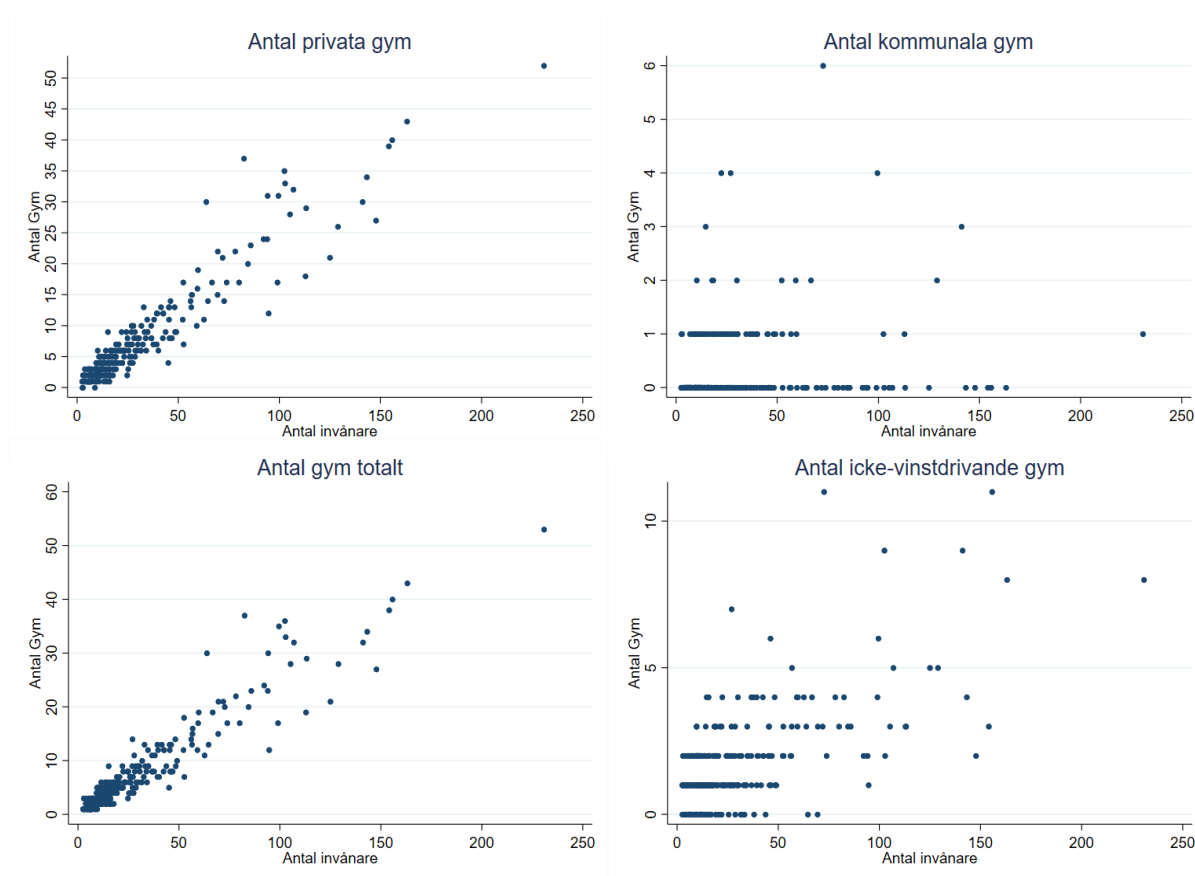
Tabell 6 summerar ett antal nyckeltal för Sveriges kommuner. Värt att notera är att det är förhållandevis stor spridning i samtliga variabler. Det finns i genomsnitt 4 080 invånare per gym och genomsnittskommunen har 9,47 gym. I genomsnitt finns det 7,37 gymaktörer, eller organisationer, per kommun. En gymaktör som har fler än en gymanläggning klassificeras som gymkedja i rapporten.

Tabell 6. Summering, samtliga kommuner

Variabel	Medel	Standardavvikelse	Min	Max
Invånare per gym	4 079,92	1 511,78	928,33	9 445,00
BRP per gym	1 413,15	761,23	295,33	7 084,00
Aktörer per gym	0,93	0,12	0,48	1,00
Totalt antal gym	9,47	22,26	1,00	322,00
Antal privata gym	9,08	21,68	0,00	315,00
Antal ej vinstdrivande privata gym	1,99	3,52	0,00	42,00
Antal kommunala gym	0,46	1,11	0,00	11,00
Antal aktörer	7,37	12,17	1,00	172,00
	N=290			

I Figur 6 visas punktdiagram över antalet gym i samtliga kommuner i Sverige exklusive storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö.¹²¹

Figur 6. Grafer, antal gym, samtliga kommuner exkl. storstäder

Not: Befolkningen mäts i tusental.

Antalet privata gym verkar öka relativt konstant i förhållande till invånarantalet. Intressant är att sambandet inte alls är lika tydligt bland kommunala gym, och heller inte bland de icke-vinstdrivande. Det förefaller alltså som att andra faktorer utöver befolkningsstorleken påverkar huruvida ett privat icke-vinstdrivande gym eller ett kommunalt drivet gym startas.

8.2 Antalet privata gym

I Tabell 7 redovisas fyra möjliga modeller för att förklara antalet privata gym i en kommun.

I modell (1) används enbart befolkningsstorleken som förklarande variabel. Den är statistiskt signifikant på 1 %-nivån och ger ett förklaringsvärde på 96,1 % mätt i R^2 . Förklaringsvärdet anger hur stor del av variationen i antalet privata gym mellan kommunerna som korrelerar med variationen av förklaringsvariablerna mellan kommunerna.

¹²¹ Storstäderna exkluderas eftersom de försämrar diagrammens läsbarhet. De skulle dra ut x-axeln avsevärt och pressa ihop majoriteten av kommunerna nere i det vänstra hörnet av grafen.

I modell (2) har även BRP lagts till som förklarande variabel. Både befolkning och BRP är då statistiskt signifikanta på 1 %-nivån. Förklaringsvärdet ökar till 97,9 %. BRP och befolkning är nästan perfekt korrelerade med en korrelation på 0,9624. Det innebär att de tillsammans ger ett bra förklaringsvärde, men att deras koefficienter var för sig bör tolkas med försiktighet.

Tabell 7. Grundläggande modell, antal privata gym, hela riket

Variabler	(1) Antal privata gym	(2) Antal privata gym	(3) Antal privata gym	(4) Antal privata gym
Befolkning (1000-tal)	0,29*** (0,025)	0,14*** (0,025)	0,19*** (0,020)	0,18*** (0,028)
BRP (mdkr)		0,18*** (0,028)	0,11*** (0,040)	0,099* (0,051)
Stockholm = 1			32,2* (18,8)	42,9* (24,4)
Göteborg = 1			-22,8*** (6,34)	-20,9*** (6,67)
Malmö = 1				-8,43 (5,43)
Pendlingskommun nära storstad = 1				-8,43 (5,43)
Större stad = 1				-6,49* (3,84)
Pendlingskommun nära större stad = 1				-8,52 (5,69)
Lågpendlingskommun nära större stad = 1				-8,65 (5,65)
Mindre stad/tätort = 1				-8,26 (5,27)
Pendlingskommun nära mindre stad/tätort = 1				-8,83 (5,73)
Landsbygdskommun = 1				-8,94 (5,72)
Landsbygdskommun med besöksnäring = 1				-8,51 (5,77)
Konstant	-1,11 (0,74)	0,92** (0,42)	0,44** (0,18)	9,38 (5,90)
Observationer	290	290	290	290
R ²	0,960	0,979	0,986	0,986

Robusta standardfel i parentes

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

I modell (3) har dessutom dummyvariabler för Stockholm och Göteborg lagts till. Förklaringsvärdet ökar till 98,6 %. Befolkning och BRP är fortsatt statistiskt signifikanta på 1 %-nivån. Även dummyvariabeln för Göteborg är statistiskt signifikant på 1 %-nivån. Dummyvariabeln för Stockholm är signifikant på 10 %-nivån.¹²²

I modell (4) har även dummyvariabler för de olika kommungrupperna i SKR:s kommungruppsindelning lagts till.¹²³ Kommungruppen **storstäder** har dessutom delats upp på de tre kommunerna Stockholm, Göteborg och Malmö. Det innebär att konstanten fångar upp Malmö. Notera att förklaringsvärdet inte ökar trots de tillagda variablerna. Ingen av de tillagda variablerna är heller statistiskt signifikant.

Robusthetstester har även gjorts där landareal, företagsklimat och in- och utpendlare tagits med i regressionen. De är dock inte statistiskt signifikanta. Företagsklimatet har mätts genom ett snitt mellan 2015 och 2019 av Svenskt Näringslivs Företagsklimat-index på kommunnivå.¹²⁴

Eftersom förklaringsvärdet ökar från modell (1) till (2), och sedan till modell (3), men inte förbättras från modell (3) till modell (4), så förefaller modell (3) bäst förklara antalet privata gym i respektive kommun. Kontrollvariablerna är kommunbefolkning, BRP och dummyvariabler för Stockholm och Göteborg. I det som följer kommer vi att använda dessa kontrollvariabler när vi studerar gymmarknaden i Sverige 2019.

8.2.1 Befolkning

Genom att använda befolkningskoefficienten i modell (1) i Tabell 7 kan det genomsnittliga befolkningsunderlaget som krävs för ett gym räknas ut. Ytterligare tusen personer i befolkningen förväntas leda till ytterligare 0,284 fler privata gymanläggningar. Det innebär att en befolkningsförändring som skulle uppgå till

$$\frac{1000}{0,284} = 3\,521$$

personer skulle innebära att det fanns ett befolkningsunderlag för ytterligare ett privat gym, allt annat lika.

Detta är dock på nationell nivå. Det är inte osannolikt att sambanden varierar när marknadsförutsättningarna skiljer sig. Till exempel kan skillnader i lokalt tillgängliga färdmedel eller lokala skillnader i restider påverka sambandet. SKR:s kommungruppsindelning har använts för att försöka fånga upp den typen av skillnader.

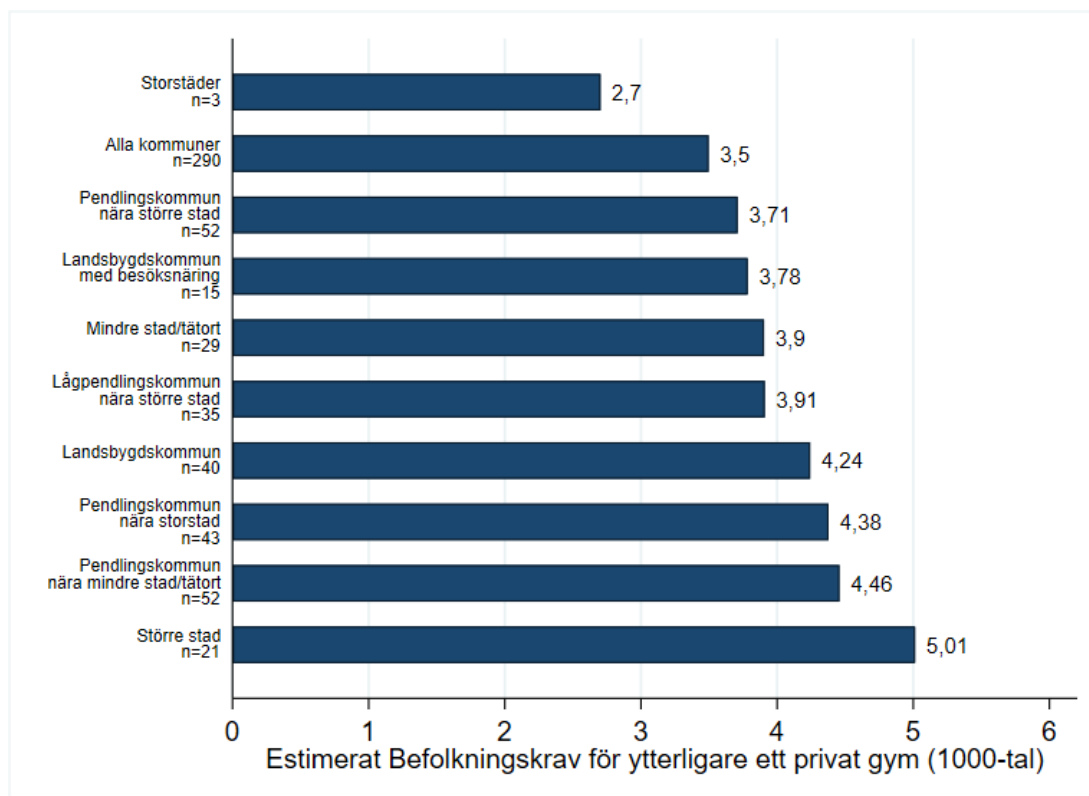
¹²² Notera att dummys för Stockholm bara är statistiskt signifikant på 10 %-nivån. Den har tagits med trots att det konventionella måttet är 5 %-nivå. Anledningen är att konstanten för Stockholm, 31.87, är avsevärt högre än konstanten för basen, 0.426. Det innebär att om man inte kontrollerar för Stockholm så skulle konstanten och koefficienterna bli missvisande och resultaten skulle bli svåra att tolka.

¹²³ SKR:s kommungruppsindelning 2017.

¹²⁴ <https://www.svensktnaringsliv.se/sakomraden/lokalt-foretagsklimat/>. Värdet är svaret 1–5 på frågan "I vilken utsträckning anser du att kommunens verksamheter tränger undan privat näringsverksamhet?". Ett högre värde innebär alltså att förutsättningarna för privata aktörer anses vara sämre.

I Figur 7 nedan visas hur sambandet mellan befolkningsstorlek och antalet gym varierar mellan olika kommungrupper. De tre storstäderna har avsevärt färre boende per gym än andra kommuner.

Figur 7. Samband mellan befolkning och antal gym i olika kommungrupper

8.3 Privata vinstdrivande gym

Modellen för privata gym fungerar väl även för privata vinstdrivande gym. I Tabell 8 redovisas regressionen för privata vinstdrivande gym i modell (1). Notera att befolkning, BRP och dummyvariablerna för Stockholm och Göteborg återigen är statistiskt signifikanta på åtminstone 10 %-nivån.

Tabell 8. Modell för privata vinstdrivande gym

Variabler	(1) Antal vinstdrivande privata gym
Befolkning (1000-tal)	0,16*** (0,021)
BRP (mdkr)	0,091** (0,043)
Stockholm = 1	37,5* (19,7)
Göteborg = 1	-21,6*** (6,36)
Konstant	0,038 (0,17)
Observationer	290
R ²	0,984

Robusta standardfel i parentes

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

8.4 Privata ej vinstdrivande gym

I Tabell 9 testas om samma modell kan förklara antalet privata ej vinstdrivande gym. Resultaten framgår av modell (1) i Tabell 9. Notera att befolkning är fortsatt statistiskt signifikant på 1 %-nivån med förväntat positivt tecken. Även BRP är statistiskt signifikant, men nu på 5 %-nivån, i stället för som tidigare på 1 %-nivån.

Båda koefficienterna är dock ungefär en tiondel så stora som i modell (3) i Tabell 7. Det innebär att befolkningsunderlaget behöver vara ungefär tio gånger större för ett ej vinstdrivande privat gym än för ett vinstdrivande gym.

Dummyvariablerna för Stockholm och Göteborg är inte längre statistiskt signifikanta. Förklaringsvärdet mätt som R² är 84,6 %. Det är aningen lägre än för de privata vinstdrivande gymmen, men fortfarande väldigt högt.

Tabell 9. Modell för antal privata ej vinstdrivande gym

Variabler	(1) Antal ej vinstdrivande privata gym
Befolkning (1000-tal)	0,026*** (0,0047)
BRP (mdkr)	0,014** (0,0069)
Stockholm = 1	-5,60 (4,02)
Göteborg = 1	-0,15 (1,85)
Konstant	0,39*** (0,085)
Observationer	290
R ²	0,846

Robusta standardfel i parentes

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

8.5 Kommunala gym

I Tabell 10 redovisas resultaten för modellen för antalet kommunala gym. Varken befolkning eller BRP är statistiskt signifikanta i modell (1).

Den modell som bäst förklarar antalet kommunala gym ges i stället av modell (2) i Tabell 10. Borgerligt styre och antalet simhallar är statistiskt signifikanta förklaringsvariabler. Dummyvariabeln för Göteborg är fortsatt statistiskt signifikant, medan Stockholm inte är det.

Det förefaller alltså som att antalet kommunala gym följer en helt annan process än antalet privata gym.

Tabell 10. Modell för antal kommunala gym

Variabler	(1) Antal kommunala gym	(2) Antal kommunala gym	(3) Antal kommunala gym
Befolkning (1000-tal)	0,0059 (0,0053)		-0,0015 (0,0027)
BRP (mdkr)	0,0049 (0,0052)		0,0029 (0,0038)
Borgerligt styre		-0,20** (0,082)	-0,23*** (0,076)
Antal simhallar i kommunen		0,40*** (0,074)	0,29*** (0,11)
Göteborg = 1		6,54*** (0,79)	7,38*** (1,16)
Stockholm = 1			2,78 (2,48)
Konstant	0,17* (0,098)	-0,12 (0,12)	0,056 (0,12)
Observationer	290	290	290
R ²	0,431	0,594	0,618

Robusta standardfel i parentes

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

8.5.1 Marknadsmislyckanden

En möjlig förklaring är att kommunala gym skapas när marknaden inte räcker till, och i den meningen löser någon form av marknadsmislyckande. I så fall skulle antalet gym vara negativt korrelerat med befolkning. Koefficienten är dock positiv, om än väldigt liten. Det indikerar snarare att befolkning inte spelar någon roll för beslutet att driva ett kommunalt gym.

En relaterad möjlighet är att effekten enbart existerar bland de allra minsta kommunerna. För kommuner som är så små att deras befolkningsefterfrågan inte räcker till för täcka kostnaderna för ett privat gym, kan man tänka sig att det finns ett marknadsmislyckande för kommunerna att lösa.

I Figur 8 har modellen för de privata gymmen, redovisad i Tabell 7, modell (3), använts för att räkna ut det prognosticerade antalet gym per kommun. Det motsvarar marknadskapaciteten för respektive kommun. Stapeln anger vilken andel av kommunerna som har ett kommunalt gym.

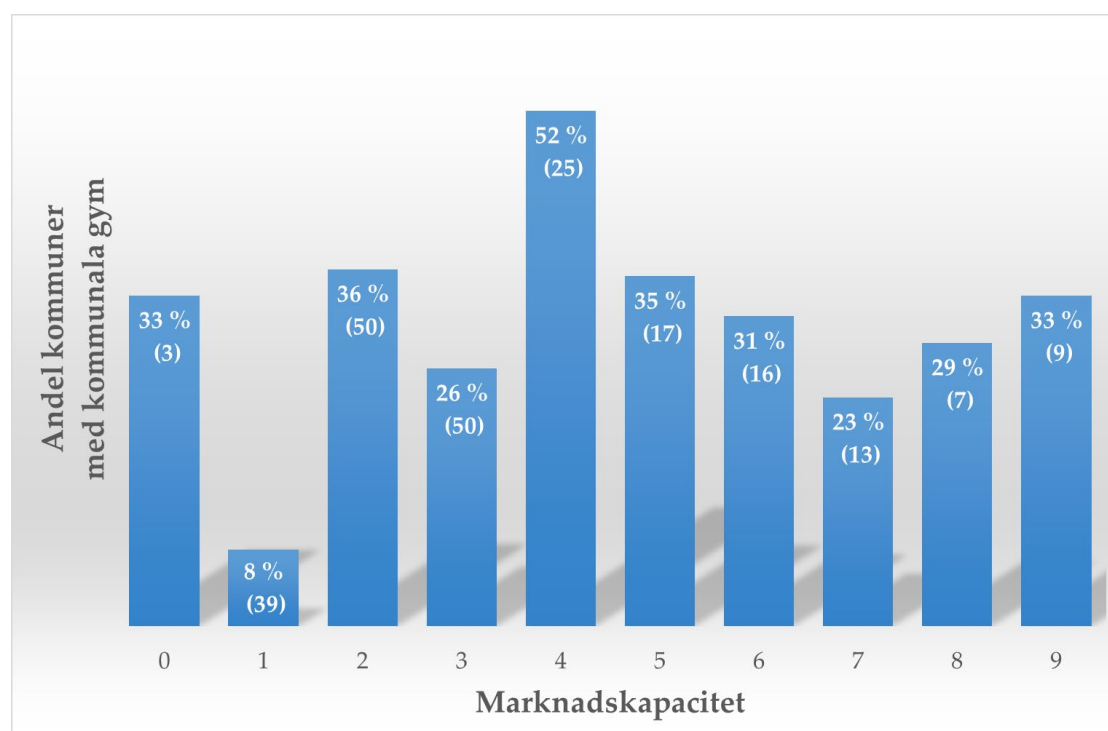
Det finns tre kommuner vars befolkning och BRP inte räcker till för något gym alls, om villkoren i övrigt är desamma där som i genomsnittliga svenska kommuner. Av dessa tre kommuner har alla något gym, men bara en av dem hade ett kommunalt gym. Av de andra två hade en av kommunerna ett privat vinstdrivande gym, medan den andra kommunen hade ett privat ej vinstdrivande gym. De privata gymmen är båda så kallade nyckelgym där användaren får en nyckel till ett obemannat gym. Med ett urval på bara tre gym bör andelen tolkas med försiktighet, men att två av tre kommuner faktiskt har privata gym kan inte anses vara en indikation på ett marknadsmislyckande.

Den enda kategori som står ut är kategorin med kapacitet för bara ett gym. I den kategorin är faktiskt andelen kommunala gym iögonfallande låg. Bara 8 procent av de 39 kommunerna har något kommunalt gym. Det indikerar inte att det föreligger något marknadsmisslyckande. Om något, indikerar det snarare motsatsen. Det förefaller som att kommunala gym är speciellt ovanliga i riktigt små kommuner. Här är antalet kommuner 39, vilket innebär att slumpmässiga utfall spelat en mindre roll för helhetsbilden.

Bland kommunerna med en marknadskapacitet för inget eller bara ett gym har bara 10 % något kommunalt gym. Som jämförelse har 30 procent av Sveriges kommuner minst ett kommunalt gym.

De tre kommunerna utan något privat gym hör alla till gruppen kommuner som har en marknadskapacitet på ett eller två gym. De har alla ett kommunalt gym var, vilket kan ha gjort det ogörligt för ett privat gym att etablera sig.

Figur 8. Kommuner med marknadskapacitet för 10 eller färre gym

Not: Kommuner med kommunalt gym som andel av alla kommuner i kategorin. Antal kommuner i kategorin inom parentes.

8.5.2 Politisk ledning

I Tabell 11 redovisas hur styret i kommunfullmäktige korrelerar med antalet gym i kommunen. Två kategorier presenteras: vänsterstyre och borgerligt styre.¹²⁵ Kommuner med vänsterstyre har i snitt fler kommunala gym, men variationen är så stor att koefficienten inte är statistiskt signifikant. Omvänt har kommuner med borgerligt styre färre kommunala gym. För dessa kommuner är koefficienten dessutom statistiskt signifikant på 1 %-nivån. Variablerna för kommunstyre har utgått från valet 2018 och kontrollerar således inte för vilket part som styrde kommunen vid etablerandet av det kommunala gymmet. Det kan dock vara så att den aktuella majoriteten även återspeglar hur den historiska politiska ledningen sett ut, och att det egentligen är detta som antalet kommunala gym korrelerar med.

8.5.3 Simhallar

I Tabell 11 undersöks även korrelationen mellan antal simhallar och antal kommunala gymanläggningar. Korrelationen är positiv och statistiskt signifikant. Närvaron av en simhall korrelerar med närvaron av 0,29 kommunala gym.

Tabell 11. Antalet kommunala gym och politisk styrning

Variabler	(1) Antal kommunala gym	(2) Antal kommunala gym	(3) Antal kommunala gym	(4) Antal kommunala gym
Befolkning (1000-tal)	0,0039 (0,0030)	0,0036 (0,0028)	-0,0019 (0,0029)	-0,0015 (0,0027)
BRP (mdkr)	0,00076 (0,0050)	0,0011 (0,0046)	0,0032 (0,0045)	0,0029 (0,0038)
Stockholm = 1	4,26 (2,72)	4,41* (2,52)	2,55 (2,79)	2,78 (2,48)
Göteborg = 1	8,19*** (1,12)	8,37*** (1,04)	7,24*** (1,25)	7,38*** (1,16)
Vänsterstyre = 1	0,30 (0,18)			
Borgerligt styre = 1		-0,27*** (0,085)		-0,23*** (0,076)
Antal simhallar i kommunen			0,30*** (0,11)	0,29*** (0,11)
Konstant	0,22*** (0,063)	0,39*** (0,068)	-0,054 (0,12)	0,056 (0,12)
Observationer	290	290	290	290
R ²	0,551	0,558	0,608	0,618

Robusta standardfel i parentes
 *** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

¹²⁵ Definitionerna av kommunstyre utgår från SKR:s definition. Vänsterstyre avser ett styre där S och/eller V ingår. Borgerligt styre avser styren där ett eller flera borgerliga partier ingår.

8.6 Slutsatser

Processerna som styr hur privata respektive offentliga gym startas och läggs ner förefaller skilja sig radikalt.

Antalet privata gym i en kommun går att modellera genom att kontrollera för befolkning och BRP. Konstanten avviker kraftigt för Stockholm och Göteborg, så för dessa kommuner behövs dummyvariabler. Antalet privata gym per kommun ges alltså av följande ekvation

$$\text{Antal privata gym} = \alpha_1 + \alpha_2 \text{Befolkning} + \alpha_3 \text{BRP} + \alpha_4 \text{Stockholm} + \alpha_5 \text{Göteborg} + \varepsilon,$$

där ε är en felterm.

Bland de privata gymmen är antalet för både vinstdrivande och ej vinstdrivande statistiskt signifikant positivt korrelerade med befolkningsstorlek och BRP. Däremot är koefficienterna svagare för de ej vinstdrivande gymmen. Till exempel behöver befolkningsunderlaget vara ungefär tio gånger så stort för ett ej vinstdrivande privat gym som för ett vinstdrivande gym.

Bland de kommunala gymmen är korrelationen med befolkning och BRP avsevärt lägre och dessutom inte statistiskt signifikant för befolkningen.

Politisk hemvist för den styrande majoriteten verkar dock spela roll. Möjligen återspeglar den aktuella majoriteten hur den historiska politiska ledningen sett ut, och möjligen är det egentligen detta som antalet kommunala gym korrelerar med.

Även antalet simhallar spelar roll. Det kan indikera att kommunala gymanläggningar kommer till som något slags komplement till simhallarna. Möjliga förklaringar kan till exempel vara att det upplevs som naturligt att ha ett gym där det finns en simhall. Det kan också röra sig om att det i anslutning till simhallarna finns överskottsytta som man då väljer att använda till en gymanläggning.

Vidare saknas indikationer på att de kommunala gymmen löser något marknadsmisslyckande. Bland kommunerna med lägst marknadskapacitet är tvärtom andelen kommunal gym lägre än i andra kommuner. Bland de 42 svenska kommuner med marknadskapacitet för inget eller bara ett gym har enbart 10 procent något kommunalt gym, att jämföra med 30 procent för hela riket.

För de kommunala gymmen förefaller det därmed som att följande ekvation bäst beskriver antalet kommunala gym.

$$\text{Antal kommunala gym} = \beta_1 + \beta_2 \text{Borgerlig majoritet} + \beta_3 \text{Antal simhallar} + \beta_4 \text{Göteborg},$$

där $\beta_2 < 0$ och $\beta_3 > 0$.

9. Närvaroeffekter

I detta avsnitt undersöks konkurrens-effekten från själva närvaron av kommunala gym, utan hänsyn till beteendeeffekter. Närvaroeffekten fångar effekten från den blotta förekomsten av ett offentligt gym. De kommunala gymmens närvaroeffekt jämförs sedan med närvaroeffekten från andra aktörer, till exempel från de större privata kedjorna och från ideella föreningar.

Den närvaroeffekten beräknas utifrån ekvationen

$$\begin{aligned} \text{Antal privata gym} &= \alpha_1 + \alpha_2 \text{Befolkning} + \alpha_3 \text{BRP} + \alpha_4 \text{Stockholm} + \alpha_5 \text{Göteborg} \\ &+ \alpha_6 \text{Antal kommunala gym}, \end{aligned}$$

där koefficienten α_6 är närvaroeffekten per kommunalt gym i kommunen. Variabeln *Antal kommunala gym* fångar effekten av den blotta närvaron av kommunala gym. Notera att eventuella beteendeeffekter inte räknas med. Dessa tas hänsyn till i kapitel 10.

9.1 Privata gym

I Tabell 12 undersöks närvaroeffekten på antalet privata gym från kommunala gym i en kommun. Närvaron av ett kommunalt gym är i genomsnitt korrelerat med en frånvaro av 0,39 privata gym.¹²⁶

Tabell 12. Närvaroeffekt på privata gym, hela riket

Variabler	(1) Antal privata gym	(2) Antal privata gym
Antal kommunala gym		-0,39 (0,27)
Befolkning (1000-tal)	0,19*** (0,020)	0,19*** (0,020)
BRP (mdkr)	0,11*** (0,040)	0,11*** (0,039)
Stockholm = 1	32,2* (18,8)	33,8* (18,4)
Göteborg = 1	-22,8*** (6,34)	-19,6*** (6,36)
Konstant	0,44** (0,18)	0,54*** (0,20)
Observationer	290	290
R ²	0,986	0,986

Robusta standardfel i parentes
*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

¹²⁶ Feltermerna är heteroskedastiska, vilket innebär att robusta standardfel eller en robust regression bör användas för att avgöra om koefficienterna är statistiskt signifikanta. I Tabell 12 används robusta standardfel och koefficienten för antalet kommunala gym är inte statistiskt signifikant. I Tabell 31, i kapitel 12, redovisas resultatet för den robusta regressionen. Där är antalet kommunala gym statistiskt signifikant på 1 %-nivån.

9.2 Kommunala gym

I Tabell 13 undersöks privata gyms närvaroeffekt på kommunala gym. I den grundmodell som togs fram i avsnitt 8.5, modell (1) i Tabell 13, är närvaron av ett privat gym i stort sett helt okorrelerad med antalet kommunala gym i en kommun. Koefficienten indikerar att närvaron av ett privat gym korrelerar med närvaron av 0,0086 kommunala gym, vilket kan tolkas som att det inte föreligger någon korrelation.

Som en robusthetskontroll har även variablerna från modellen för privata gym lagts in, vilket redovisas i modell (2) i Tabell 13. Koefficienten blir då negativ, men är fortfarande i stort sett noll. Närvaron av ett privat gym korrelerar med frånvaron av 0,038 kommunala gym.

Denna koefficient ska jämföras med motsvarande koefficient på 0,39, framtagen i avsnitt 9.1. Notera att koefficienten där var tio gånger så stor.¹²⁷ Det innebär att kommunala gym korrelerar med närvaron av privata gym mer än tio gånger så mycket som privata gym korrelerar med närvaron av kommunala gym.

Det indikerar att de privata gymmen anpassar sig efter närvaron av kommunala gym i mycket högre utsträckning än de kommunala gymmen anpassar sig efter närvaron av privata gym.

Tabell 13. Närvaroeffekt på kommunala gym, hela riket

Variabler	(1) Antal kommunala gym	(2) Antal kommunala gym
Antal privata gym	0,0086 (0,0061)	-0,038** (0,019)
Göteborg = 1	6,47*** (0,58)	6,50*** (1,32)
Borgerligt styre	-0,22*** (0,077)	-0,22*** (0,075)
Antal simhallar i kommunen	0,31*** (0,10)	0,30*** (0,11)
Stockholm = 1		3,96 (2,51)
BRP (mdkr)		0,0069 (0,0043)
Befolkning (1000-tal)		0,0057 (0,0041)
Konstant	-0,036 (0,11)	0,064 (0,12)
Observationer	290	290
R ²	0,604	0,626

Robusta standardfel i parentes

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

¹²⁷ Notera att vi då använder kontrollvariabler som egentligen inte hör till modellen.

I Tabell 14 nedan redovisas uppdelningen av de privata gymmen på vinstdrivande gym respektive ej vinstdrivande gym. Notera att de båda förefaller ha väldigt små konkurrens-effekter på antalet kommunala gym.

Tabell 14. Närvaroeffekt från vinstdrivande och ej vinstdrivande privata gym på antalet kommunala gym

Variabler	(1) Antal kommunala gym	(2) Antal kommunala gym	(3) Antal kommunala gym	(4) Antal kommunala gym
Antal vinstdrivande privata gym		-0,028*		-0,026
		(0,015)		(0,016)
Antal ej vinstdrivande gym			-0,049	-0,030
			(0,042)	(0,047)
Göteborg = 1	6,22***	5,63***	6,42***	5,80***
	(0,43)	(0,55)	(0,49)	(0,69)
Borgerligt styre = 1	-0,23***	-0,21***	-0,23***	-0,22***
	(0,075)	(0,075)	(0,075)	(0,075)
Antal simhallar i kommunen	0,28***	0,30***	0,29***	0,31***
	(0,10)	(0,11)	(0,10)	(0,10)
BRP (mdkr)	0,0041**	0,013***	0,0058**	0,013***
	(0,0020)	(0,0043)	(0,0026)	(0,0043)
Konstant	0,019	0,045	0,049	0,061
	(0,12)	(0,12)	(0,13)	(0,12)
Observationer	290	290	290	290
R ²	0,613	0,621	0,616	0,622

Robusta standardfel i parentes

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

9.3 Privata vinstdrivande gym

I Tabell 15 nedan redovisas närvaroeffekten på privata vinstdrivande gym. Notera att koefficienten för kommunala gym i modell (4) i Tabell 15 är samma som i Tabell 12. Det förefaller alltså som att korrelationen mellan antal offentliga gym och antal privata gym handlar om en korrelation mellan antal kommunala gym och antal privata *vinstdrivande* gym.

Notera också att närvaroeffekten från ej vinstdrivande privata gym är mindre negativ än från kommunala gym. Eftersom även de kommunala gymmen kan anses vara ej vinstdrivande torde skillnaden i korrelation härröra från det offentliga inslaget och inte från det faktum att de inte är vinstdrivande.

Tabell 15. Närvaroeffekt mätt i antal privata vinstdrivande gym, hela riket

Variabler	(1) Antal vinstdrivande privata gym	(2) Antal vinstdrivande privata gym	(3) Antal vinstdrivande privata gym	(4) Antal vinstdrivande privata gym
Antal ej vinstdrivande privata gym		-0,22 (0,18)		-0,22 (0,19)
Befolkning (1000-tal)	0,16*** (0,021)	0,17*** (0,022)	0,17*** (0,020)	0,17*** (0,021)
BRP (mdkr)	0,091** (0,043)	0,094** (0,042)	0,092** (0,041)	0,095** (0,041)
Stockholm = 1	37,5* (19,7)	36,2* (19,6)	39,1** (19,2)	37,9** (19,1)
Göteborg = 1	-21,6*** (6,36)	-21,6*** (6,32)	-18,4*** (6,48)	-18,4*** (6,40)
Antal kommunala gym			-0,39 (0,30)	-0,39 (0,29)
Konstant	0,038 (0,17)	0,12 (0,17)	0,15 (0,19)	0,23 (0,19)
Observationer	290	290	290	290
R ²	0,984	0,984	0,984	0,984

Robusta standardfel i parentes

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

Det förefaller sålunda som att de privata vinstdrivande gymmen anpassar sig mer till om det finns kommunala gym än om det finns ej vinstdrivande privata gym inom kommunen.

Notera att till de ej vinstdrivande privata gymmen hör Friskis & Svettis, Gerdahallen och IKSUS. Mot bakgrund av storleken på deras verksamheter kan de alla tre förmodas drivas mer professionellt än många andra ej vinstdrivande privata gym. För att i alla fall delvis testa om konkurrens-effekten kan vara annorlunda för den typen av ej vinstdrivande gym har Friskis & Svettis brutits ut från andra ej vinstdrivande gym i Tabell 16.

Notera att närvaroeffekten från Friskis & Svettis faktiskt är positiv, men samtidigt så svag att den i princip är obetydlig.¹²⁸ Friskis & Svettis medlemsföreningar är dock ideella föreningar och kan som sådana motta aktivitetsbidrag. Det kan innebära att det finns en beteendeeffekt som inte tas hänsyn till här. Detta har dock inte analyserats i denna rapport.

¹²⁸ Enbart de Friskis & Svettis-föreningar som faktiskt har något gym har tagits med och då enbart respektive förenings anläggningar som har ett gym. En del Friskis & Svettis-föreningar hyr in sig i olika lokaler för gruppträning. De har inte räknats som en gymanläggning.

Tabell 16. Närvaroeffekt från Friskis & Sveltis

Variabler	(1) Antal vinstdrivande privata gym	(2) Antal vinstdrivande privata gym	(3) Antal vinstdrivande privata gym	(4) Antal vinstdrivande privata gym
Antal ej privata vinstdrivande gym, exkluderat F&S		-0,29		-0,27
		(0,19)		(0,19)
Antal F&S		0,080		0,021
		(0,55)		(0,56)
Befolkning (1000-tal)	0,16*** (0,021)	0,17*** (0,024)	0,17*** (0,020)	0,17*** (0,023)
BRP (mdkr)	0,091** (0,043)	0,096** (0,042)	0,092** (0,041)	0,096** (0,041)
Stockholm = 1	37,5* (19,7)	38,1* (20,1)	39,1** (19,2)	39,3** (19,7)
Göteborg = 1	-21,6*** (6,36)	-21,7*** (6,27)	-18,4*** (6,48)	-18,6*** (6,34)
Antal kommunala gym			-0,39 (0,30)	-0,37 (0,30)
Konstant	0,038 (0,17)	0,22 (0,24)	0,15 (0,19)	0,30 (0,24)
Observationer	290	290	290	290
R ²	0,984	0,984	0,984	0,984

Robusta standardfel i parentes

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

9.4 Privata ej vinstdrivande gym

I Tabell 17 redovisas närvaroeffekten på de ej vinstdrivande privata gymmen. Notera att varken de privata vinstdrivande gymmen eller de kommunala gymmen har någon större korrelation med antalet privata ej vinstdrivande gym. Även om befolkning och BRP spelar en roll förefaller inte de vinstdrivande gymmen eller de kommunala gymmen vara några större konkurrenter för de ej vinstdrivande gymmen.

Tabell 17. Närvaroeffekt på ej vinstdrivande privata gym

Variabler	(1) Antal ej vinstdrivande privata gym	(2) Antal ej vinstdrivande privata gym	(3) Antal ej vinstdrivande privata gym	(4) Antal ej vinstdrivande privata gym
Antal vinstdrivande privata gym		-0,042 (0,036)		-0,043 (0,037)
Antal kommunala gym			0,0026 (0,12)	-0,014 (0,12)
Befolkning (1000-tal)	0,026*** (0,0047)	0,033*** (0,0080)	0,026*** (0,0048)	0,033*** (0,0083)
BRP (mdkr)	0,014** (0,0069)	0,018** (0,0070)	0,014** (0,0069)	0,018** (0,0070)
Stockholm = 1	-5,60 (4,02)	-4,01 (3,99)	-5,61 (4,03)	-3,93 (4,08)
Göteborg = 1	-0,15 (1,85)	-1,07 (2,06)	-0,17 (2,03)	-0,96 (2,13)
Konstant	0,39*** (0,085)	0,39*** (0,085)	0,39*** (0,088)	0,39*** (0,088)
Observationer	290	290	290	290
R ²	0,846	0,848	0,846	0,848

Robusta standardfel i parentes

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

9.5 Skillnader mellan kommungrupper

I det här avsnittet undersöks om närvaroeffekten varierar mellan olika kommungrupper. I Figur 9 redovisas korrelationen mellan antal kommunala gym och antal privata gym där modell (3) från Tabell 15 utökats med dummyvariabler för SKR:s olika kommungrupper.

Ekvationen som skattas är alltså

$$\begin{aligned} \text{Antal privata gym} &= \alpha_1 + \alpha_2 \text{Befolkning} + \alpha_3 \text{BRP} + \alpha_4 \text{Stockholm} + \alpha_5 \text{Göteborg} \\ &+ \alpha_5 \text{Antal kommunala gym}, \end{aligned}$$

i varje enskild kommungrupp förutom storstäderna. Eftersom det bara finns tre storstäder finns det inte tillräckligt mycket data för att skatta ekvationen för dem.

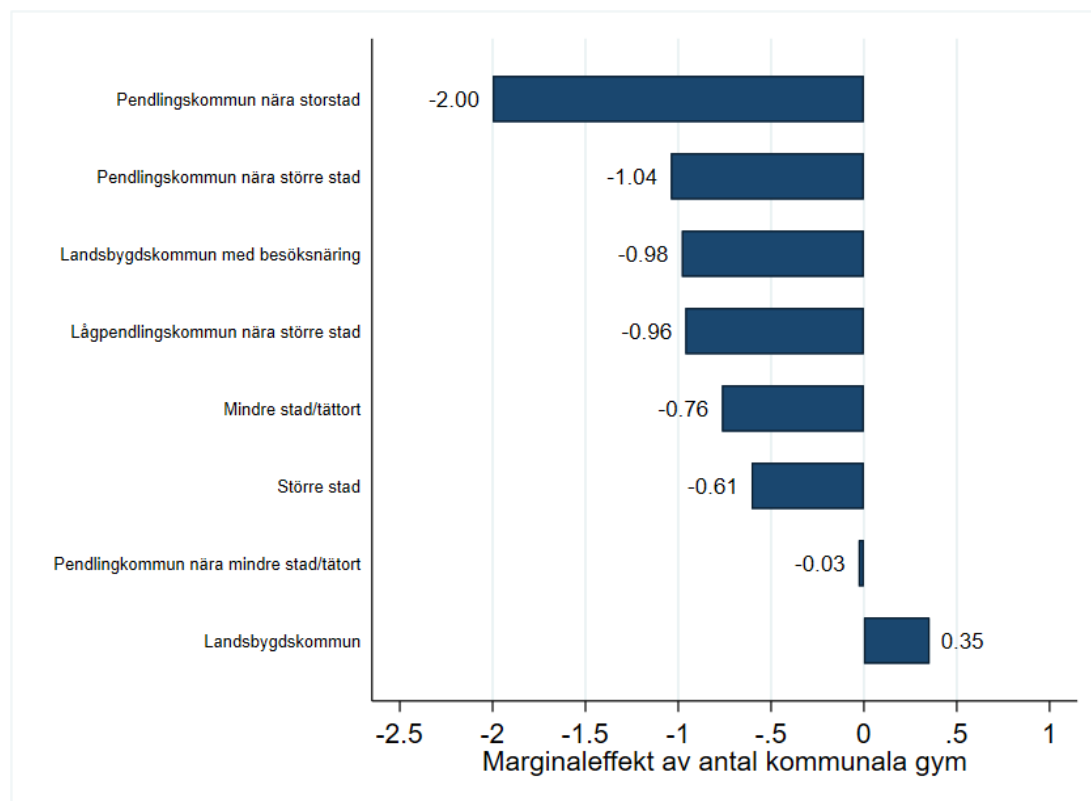
Tre kategorier kan urskiljas.

I den första kategorin, **pendlingskommun nära storstad**, är närvaroeffekten -2, vilket innebär att närvaron av ett offentligt gym korrelerar med frånvaron av två privata gym.

I den andra kategorin, som omfattar **landsbygdskommuner med besöksnäring, större städer, pendlingskommuner nära större stad, landsbygdskommuner, lågpendlingskommuner nära större stad** och **pendlingskommuner nära storstad**, är närvaroeffekten negativ och strax över -1. I dessa kommuner korrelerar således närvaron av ett kommunalt gym med ett bortfall på nästan ett privat gym.

Slutligen i den tredje kategorin återfinns **mindre stad/tätort** och **pendlingskommuner nära mindre stad/tätort**. I dessa två kommungrupper är närvaroeffekten väldigt liten och för landsbygdskommuner till och med positiv.

Figur 9. Effekten av kommunala gym i olika kommungrupper

Not: Storstäderna Malmö, Göteborg och Stockholm ingår inte.

9.6 Närvaroeffekt från gym med simhallar

Modellen för kommunala gym indikerar att simhallarna spelar en stor roll för de kommunala gymmen. I det sammanhanget är det intressant att undersöka närvaroeffekten från gym med simhallar. I Tabell 18 redovisas närvaroeffekten från gym med simhallar på de gym som inte har någon simhall.

Närvaron av ett gym som delar entré med en simhall korrelerar med en frånvaro på 0,43 gym som inte delar entré med en simhall. Den negativa närvaroeffekten är alltså större än för kommunala gym. Notera att vi här tittar på samtliga gym och att vi använder modellen för de privata gymmen. Det innebär att koefficienten bör tolkas med viss försiktighet.

Tabell 18. Närvaroeffekten från gym med simhall

Variabler	(1)	(2)
	Gym utan simhall	Gym utan simhall
Befolkning (1000-tal)	0,19*** (0,018)	0,19*** (0,019)
BRP (mdkr)	0,094*** (0,036)	0,099*** (0,037)
Stockholm = 1	42,7** (18,0)	39,9** (18,4)
Göteborg = 1	-13,7** (6,49)	-13,6** (6,40)
Antal gym som delar entré med simhall		-0,43* (0,26)
Konstant	0,25 (0,20)	0,44** (0,21)
Observations	290	290
R ²	0,985	0,986

Robusta standardfel i parentes

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

9.7 De största kedjorna

Som jämförelse redovisas närvaroeffekten från Sveriges fem största kedjor i Tabell 19. Notera att Actics anläggningar står ut. Närvaron av ett Acticgym korrelerar med en frånvaro av 1,2 andra privata gym. Actic driver ofta gym i anslutning till simhallar, vilket kan vara anledningen till att deras gym har en större konkurrens effekt än andra gym. De har också ofta tagit över tidigare kommunala gym,¹²⁹ så det kan också handla om att det privata utbudet inte har hunnit anpassa sig till nya driftförhållanden.

De mer konventionella gymmen Fitness 24Seven, Nordic Wellness och Puls & Träning hade ungefär lika stora närvaroeffekter, mellan -0,56 och -0,7. Som tidigare nämnts hade de kommunala gymmen en närvaroeffekt på -0,39. Notera att den effekten är större än Friskis & Sveltis, vars närvaroeffekt på 0,01 är klart lägst och i princip obefintlig. Som tidigare nämnts är Friskis & Sveltis medlemsföreningar ideella föreningar och kan som sådana motta aktivitetsbidrag. Det kan innebära att det finns en beteendeffekt som inte tas hänsyn till här.

Friskis & Sveltis är, precis som de kommunala gymmen förväntas vara, ej vinstdrivande. Det är intressant att notera att det privata ej vinstdrivande alternativet har avsevärt svagare närvaroeffekt än de offentliga alternativen.

Notera också att de vinstdrivande gym som inte tillhör någon kedja har en väldigt svag närvaroeffekt på bara -0,068.

¹²⁹ <https://www.svd.se/actic-laddar-for-tillvaxtlyft>

Tabell 19. Närvaroeffekt från de fem största kedjorna och kommunala gym

Typ av anläggning	Konkurrens effekt
Actic	-1,20**
Friskis & Sveltis	-0,06
Fitness 24/7	-0,68**
Nordic Wellness	-0,67
Puls & Träning	-0,60
Vinstdrivande som inte tillhör en kedja	-0,06
Kommunala gym	-0,39

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

9.8 Slutsatser

I det här avsnittet undersöks konkurrens effekten från den blotta närvaron av kommunala gym. Sedan jämförs deras närvaroeffekt med andra aktörers närvaroeffekter på marknaden.

Närvaron av ett kommunalt gym är i genomsnitt korrelerat med en frånvaro av 0,39 privata gym. Det föreligger dock inte någon egentlig omvänd korrelation. Det förefaller således som att privata gym anpassar sig efter om det finns kommunala gym i en kommun, medan kommunala gym inte anpassar sig efter om det finns privata gym i kommunen.

Detta styrker intrycket från avsnitt 8.5 att antalet kommunala gym följer en helt annan underliggande process än antalet privata gym. Förutom att antalet kommunala gym korrelerar med antalet simhallar och den politiska ledningen i kommunfullmäktige, i stället för med befolkningen och BRP¹³⁰, så förefaller antalet kommunala gym även vara okänsligt för konkurrenssituationen. En möjlighet som inte utreds närmare i den här rapporten är att kommunala gym etablerades för så länge sedan att de av den anledningen inte är korrelerade med konkurrens bilden. Det skulle i så fall indikera att etableringen av privata gym relativt snabbt ersätter eventuella nedlagda kommunala gym.

De privata gymmen delas även upp i vinstdrivande och ej vinstdrivande för att undersöka om deras närvaroeffekt på kommunala gym skiljer sig åt. Det visar sig då att närvaroeffekten från ej vinstdrivande gym är ungefär samma som för de vinstdrivande gymmen. Det förefaller alltså inte som att de kommunala gymmen fyller rollen som ej vinstdrivande alternativ i avsaknad av privata ej vinstdrivande gym. Återigen verkar det snarare som att antalet kommunala gym snarare är helt okorrelerat med konkurrens bilden.

Närvaroeffekten på privata vinstdrivande gym från ej vinstdrivande privata gym och kommunala gym analyseras också. Närvaroeffekten från kommunala gym är -0,39, som tidigare, medan närvaroeffekten från ej vinstdrivande gym är -0,22. Kommunala gym har sålunda större närvaroeffekt än ej vinstdrivande privata gym. Att kommunala gym inte är vinstdrivande verkar alltså inte vara den enda orsaken till de kommunala gymmens närvaroeffekt.

¹³⁰ Korrelationen med BRP är förvisso statistiskt signifikant, men samtidigt så svag att den är ekonomiskt insignifikant i sammanhanget.

Varken vinstdrivande privata gym eller kommunala gym har någon nämnvärd närvaro-effekt på ej vinstdrivande privata gym.

Det är också stora skillnader mellan kommungrupperna. Storstäderna är svåra att analysera systematiskt eftersom de bara är tre stycken. I **mindre stad/tätort** och **pendlingskommuner nära mindre stad/tätort** förefaller närvaroeffekten vara obefintlig, och till och med positiv för **pendlingskommuner nära mindre stad/tätort**.

I övriga kommuner ligger dock närvaroeffekten runt -1, vilket innebär att den blotta närvaron av ett offentligt gym korrelerar med frånvaron av ett privat gym. **Pendlingskommuner nära storstad** sticker dock ut. I dessa kommuner är närvaroeffekten -2.

Intressant är dock att de kommunala gymmens närvaroeffekt inte är lika stor som de större kedjornas. Det förefaller som att kommunala gym inte upplevs som lika svåra konkurrenter som privata gym från de större kedjorna, när beteendeeffekterna inte räknas med. Någon kundundersökning har inte gjorts, så det är okänt om detta även sammanfaller med att konsumenterna föredrar de privata gymkedjorna snarare än de kommunala gymmen.

10. Närvaro- och beteendeeffekter

I det här avsnittet kompletteras närvaroeffekten från kapitel 9 med beteendeeffekten från eventuella förfaranden av kommunen. Ett sådant förfarande kan till exempel handla om att inte tillämpa marknadspris, att samlokalisera med annan kommunal verksamhet eller att tillskjuta annan finansiering än bara försäljningsintäkterna.

Uppdelningen sker genom att göra en regression på ekvationen

$$\begin{aligned} \text{Antal privata gym} \\ = \alpha_1 + \alpha_2 \text{Befolkning} + \alpha_3 \text{BRP} + \alpha_4 \text{Stockholm} + \alpha_5 \text{Göteborg} \\ + \alpha_6 \text{Antal kommunala gym} + \alpha_7 \text{Beteendevariabel} \end{aligned}$$

Den redovisade beteendekoefficienten är α_7 medan den redovisade koefficienten för kommunala gym är α_6 . Koefficienten α_6 kan tolkas som konkurrens-effekten från den blotta närvaron av ett offentligt gym, medan koefficienten α_7 kan tolkas som konkurrens-effekten från kommunens beteende i säljverksamheten.

Konkurrensverket har bett de kommuner som driver gym att svara på frågor om olika beteenden som skulle kunna ha en effekt. Tabell 20 redovisar vilka beteenden Konkurrensverket frågade om, och huruvida de visade sig ha någon effekt på antalet privata gym.

Tabell 20. Sammanfattning av effekten från olika beteende

Beteende (antal tillämpande kommuner)	Koefficient (Beteende)	Koefficient (# Kommunala gym)	Total konkurrens-effekt för ett gym
Gymverksamheten är samlokaliserad med annan kommunal verksamhet (80)	-0,31	-0,25	-0,56
Gymverksamheten bedrivs inte i begränsad omfattning (82)	-0,46	-0,17	-0,63
Gymanläggningen mottar annan finansiering, utöver försäljningsintäkterna (34)	0,14	-0,42	-0,28
Marknadspris (35)	0,58	-0,23	0,34
Kommunalt marknadspris (39)	-0,49	-0,29	-0,79
Kommunen tillämpar antingen självkostnadspris eller under självkostnadspris (9)	-0,67	-0,36	-1,03
Kommunens självkostnadspris (6)	-0,33	-0,38	-0,71
Pris under självkostnadsnivå (3)	-1,59*	-0,37	-0,37
Kommunalanställda har rabatt på det kommunala gymmet (33)	0,14	-0,41	-0,26
Kommunalanställda har motsvarande rabatt på de privata gymanläggningarna (14)	-0,58	-0,35	-0,93
Kommunalanställda kan använda sitt friskvårdsbidrag på den kommunala gymanläggningen (75)	-0,43	-0,21	-0,64
Kommunalanställda kan använda sitt friskvårdsbidrag på de privata gymanläggningarna (71)	-0,33	-0,25	-0,58
Kommunen erbjuder kombinationserbjudanden där tillgång till gymanläggningen även innefattar tillgång till annan verksamhet (66)	-0,66	-0,15	-0,81
Motsvarande kombinationserbjudande finns för privata gym (8)	-0,85	-0,36	-1,21

Not: Med utgångspunkt i praxis har begränsad omfattning definierats som att gymverksamheten uppgår till mindre än 5 % av den totala verksamheten. Total konkurrens-effekt för ett gym åsyftar effekten av ett första gym.

Beteendena i Tabell 20 är beräknade under antagandet att respektive kommun tillämpar samma förfaranden för alla sina gym, vilket överlag är fallet.¹³¹

För att beräkna den totala konkurrens-effekten i en representativ kommun summeras således kommunens beteendeeffekt med närvaroeffekten multiplicerad med antalet kommunala gym i kommunen.

Notera att vissa beteenden tillämpas av enbart ett fåtal kommuner. Det innebär att resultaten bör tolkas med försiktighet. Till dessa beteenden hör **Kommuners självkostnadspris, pris under självkostnadsnivå, kommunalanställda har motsvarande rabatt på de privata, motsvarande kombinationserbjudande finns för privata gym.**

10.1 Prissättning

I Konkurrensverkets rapport *Tio år med bestämmelser om konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet*¹³² redovisades att underprissättning var det vanligaste klagomålet bland de tips, klagomål och ärenden som hade hanterats under den undersökta perioden. I detta avsnitt studeras effekten av att inte tillämpa marknadspris.

I de ålägganden som skickades till kommunerna fick de ange hur priserna för gymanläggningen sattes. I Tabell 21 redovisas vilka alternativ kommunerna hade att välja mellan, och hur de olika alternativen definierades.

Tabell 21. Definitionen av olika prissättningar

Prissättning	Eventuell förklaring i åläggandet
Marknadspris	Marknadspris innebär att kommunen genom omvärldsbevakning försöker sätta en prisnivå som motsvarar vad en privat aktör hade satt.
Kommunalt marknadspris	Kommunalt marknadspris innebär att kommunen genom omvärldsbevakning försöker sätta en prisnivå som motsvarar vad andra kommuner har satt.
Kommunens självkostnadspris	-
Pris under självkostnadsnivå	-
Annat, vilket?	-

Not: Om kommunen svarade *Annat*, så kategoriserade Konkurrensverket gymanläggningen enligt de angivna definitionerna.

Notera att det som här kallas för kommunens självkostnadspris inte nödvändigtvis behöver innebära att den tillfrågade kommunen, fullt ut, har prissatt enligt kommunallagens självkostnadsprincip. I förarbetena till kommunallagen anges avseende beräkning av självkostnaden att *i princip alla kostnader som vid en normal affärsmässig drift är motiverade från företags-ekonomisk synpunkt bör kunna läggas till grund för en självkostnadsberäkning*¹³³ (se även ovan i avsnitt 4.5.2 om självkostnadsprincipen).

¹³¹ I Tabell 32 i bilagorna redovisas hur stor andel av kommunerna som hade samma förfarande i hela kommunen.

¹³² Konkurrensverket (2020), *Tio år med bestämmelser om konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet*, Konkurrensverkets rapportserie 2020:2, s 53.

¹³³ Prop. 2016/17:171, *En ny kommunallag*, s. 302.

I Tabell 20 framgår det att den totala konkurrens-effekten från ett gym som prissätter under eller på självkostnadsnivån är -1,03. Skulle det tillkomma ytterligare ett kommunalt gym så skulle det tillföra den hämmande effekten -0,36. Den totala konkurrens-effekten från två gym i en kommun som tillämpar en prissättning under självkostnadsnivån är således -1,39.

Observera att eftersom enbart nio gym faktiskt prissätter på eller under självkostnadsnivå,¹³⁴ så kan korrelationen i princip vara orsakad av slumpmässiga faktorer.¹³⁵ Beteendeeffekten från kommunalt marknadspris är dock aningen mindre negativt, medan snedvridningseffekten från ett marknadspris tvärtom är positivt. Rent kvalitativt förefaller således sambandet vara förhållandevis robust: En prissättning under marknadspris innebär en negativ beteendeeffekt, och ju mer prissättningen sker under marknadspris, desto större blir effekten.

En prissättning som innebär ett marknadspris förefaller alltså kunna kompensera för en del av det kommunala gymmets närvaroeffekt. Kommunala gym som uppgett att de tillämpar marknadspris har en närvaroeffekt på -0,457 men en kompenserande beteendeeffekt på 0,310. Den totala konkurrens-effekten blir då -0,147.

Skillnader mellan kommungrupper

I Tabell 22 redovisas beteendeeffekten av att inte tillämpa marknadspris uppdelat på de olika kommungrupperna.

Den ackumulerade effekten blir tämligen stor i vissa kommungrupper. I **pendlingskommuner nära storstad** korrelerar närvaron av ett kommunalt gym i en kommun som inte tillämpar marknadspris med en frånvaro av två privata gym. I **lågpendlingskommun nära större stad** och i **pendlingskommun nära större stad** korrelerar närvaron av ett kommunalt gym med frånvaron av fler än 1,5 privata gym.

Tabell 22. Konkurrens-effekt av att inte tillämpa marknadspris i olika kommungrupper

Kommungrupp	Närvaroeffekt	Beteendeeffekt av ej marknadspris	Total konkurrens-effekt för ett första gym
Pendlingskommun nära storstad	-1,93	-0,11	-2,04
Större stad	-2,45	14,45	12,00
Pendlingskommun nära större stad	-1,15	-1,15	-2,31
Lågpendlingskommun nära större stad	-0,39	-1,38	-1,77
Mindre stad/tätort	-0,74	-0,13	-0,87
Pendlingskommun nära mindre stad/tätort	0,83	-1,06	-0,22
Landsbygdskommun	0,43	-0,44	-0,01
Landsbygdskommun med besöksnäring	-2,23	2,24	0,01
Alla kommuner	-0,23	-0,58	-0,81

¹³⁴ Vid prissättning under självkostnadsnivå kan det antas att finansiering skjutits till i någon form från kommunen. Detta har dock inte utretts närmare.

¹³⁵ Det gäller i ännu högre utsträckning för de tre kommuner som svarat att de prissätter under självkostnadsnivå.

I **landsbygdskommuner** och **landsbygdskommuner med besöksnäring** är konkurrens-effekten dock inte speciellt stor, medan en starkt positiv närvaroeffekt för **pendlings-kommuner nära mindre stad/tätort** resulterar i en total konkurrens-effekt på $-0,347$.

Notera att kommungruppen **större stad** sticker ut i sammanhanget. Det förefaller bero på att två kommuner har relativt få privata gym, vilket slår igenom i resultaten. Vidare är det bara en kommun som inte tillämpar marknadspris, vilket innebär att den kommunen helt driver resultaten bland **större städer**.

10.2 Begränsad omfattning i förhållande till samlokaliserad verksamhet och konkurrens-effekt

Kommunala gym drivs ofta i samband med annan kommunal verksamhet. Det handlar då ofta om samlokalisering med sim- eller sporthallar. Det reser frågan om samlokaliseringen i sig resulterar i en snedvridningseffekt.

Tabell 23 visar sambandet mellan verksamhet i begränsad omfattning i förhållande till samlokaliserad verksamhet och konkurrens-effekt mätt på tre olika sätt.

I specifikation (1) används en dummy för om kommunen har ett kommunalt gym och en dummy för huruvida gymverksamheten bedrivs i begränsad omfattning. Begränsad omfattning har här definierats utifrån den praxis som diskuteras i avsnitt 4.2.1 om anknytnings-kompetens. Verksamheten anses således bedrivas i begränsad omfattning om dess andel av den totala samlokaliserade verksamheten är mindre än 5 %. För att beräkna den totala konkurrens-effekten ska de två värdena summeras, vilket resulterar i en total konkurrens-effekt på $-2,26$.

I specifikation (2) har i stället dummyn för ej begränsad omfattning ersatts av ett mått på det kommunala gymmets andel av den totala samlokaliserade verksamheten. Denna andel kan inte vara lägre än noll och inte högre än ett. Om andelen är noll så blir den totala konkurrens-effekten i stort sett noll. Om andelen i stället är ett, så blir den totala konkurrens-effekten $-1,53$.

I specifikation (3) har samtliga mått kombinerats. Den totala konkurrens-effekten blir då mellan $-1,43$ och $-3,08$ beroende på hur stor andel gymverksamheten utgör av den totala samlokaliserade verksamheten.¹³⁶

¹³⁶ Notera att för ett väldigt litet gym så blir endast dummyn för om det finns ett kommunalt gym relevant. Konkurrens-effekten $-1,43$ realiseras vid andelen 5 %.

Tabell 23. Samband mellan begränsad omfattning och konkurrens effekt

Variabler	(1)	(2)	(3)
	Antal privata gym	Antal privata gym	Antal privata gym
Befolkning (1000-tal)	0,19*** (0,020)	0,19*** (0,019)	0,19*** (0,019)
BRP (mdkr)	0,10*** (0,039)	0,11*** (0,038)	0,11*** (0,038)
Stockholm = 1	31,7* (18,5)	31,7* (18,3)	31,0* (18,2)
Göteborg = 1	-22,9*** (6,27)	-23,2*** (6,29)	-23,8*** (6,29)
Kommunalt gym = 1	-1,89 (1,27)	-0,0059 (0,53)	-1,54 (1,13)
(Kommunalt gym = 1)#Ej begränsad omfattning	-0,73** (0,35)		0,20 (0,56)
(Kommunalt gym = 1)#Andel gym		-1,53** (0,76)	-1,74** (0,78)
Konstant	0,63*** (0,21)	0,65*** (0,21)	0,62*** (0,20)
Observationer	290	290	290
R ²	0,986	0,986	0,986

Robusta standardfel i parentes

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

10.3 Slutsatser

I det här avsnittet redovisades hur man kan skilja på beteende- och närvaroeffekter när konkurrens effekterna beräknas. För att kunna isolera närvaroeffekten behöver man kontrollera för eventuella beteendeeffekter.

Ett antal olika beteendeeffekter redogjordes för och djupare analyser gjordes av prissättningens och samlokaliseringens roll.

Det noterades att den negativa beteendeeffekten orsakad av avvikelser från marknadspriset ökade ju större avvikelsen var. Vidare förefaller det som att en tillämpning av marknadsprissättning i viss mån kan kompensera för den närvaroeffekt som ett kommunalt gym medför på konkurrensen. Att tillämpa en prissättning till eller under självkostnad förefaller leda till en konkurrens effekt på -1. Viss försiktighet bör dock iaktas eftersom det är få kommuner som tillämpar detta.

Avvikelser från marknadspris medför i genomsnitt en total negativ konkurrens effekt på -0,80 i hela riket. I vissa kommungrupper uppgår den till -2.

Även beteendeeffekten från samlokalisering analyserades. Resultaten för några olika mått redovisades. När samtliga mått redovisades uppgick den totala genomsnittliga konkurrens-effekten i hela riket till mellan -1,43 och -3,28, beroende på hur stor andel av den samlokaliserade verksamheten som utgjordes av gymverksamhet. Ju större andel gymverksamheten utgjorde, desto större blev den negativa konkurrens-effekten.

Dessa totala konkurrens-effekter kan sättas i relation till hur stor konkurrens-effekten är från de större gymkedjorna, vilket redovisades i avsnitt 9.7. Den största uppmätta konkurrens-effekten från en konventionell gymkedja uppgick där till -0,68, vilket är en mindre konkurrens-effekt än den totala konkurrens-effekten från att inte tillämpa marknadspris eller att samlokalisera ett kommunalt gym med annan kommunal verksamhet.

11. Prediktering av antal gym

I detta kapitel används modellen som togs fram i kapitel 8 för att prediktera antalet gym i en kommun och sedan undersöka kommuner som avviker från prediktionen.

Till att börja med görs en prediktion baserat på modellen. Därefter beräknas den totala avvikelserna och sannolikheten för att den är orsakad av slumpen. Därefter görs en systematisk jämförelse där det undersöks om kommuner med kommunala gym är symmetriskt spridda runt prediktionen, eller om de tenderar att ligga under prediktionen.

Därefter beräknas den implicerade närvaroeffekten, utan beteendeeffekter. Där används regressionsresultaten av modellen för att beräkna hur stor effekten av den blotta närvaron av kommunala gym är i enskilda kommuner.

Samtliga kommuner har anonymiserats genom att de slumpmässigt tilldelats ett nummer mellan 1 och 290.

11.1 Det kontrafaktiska scenariot

I Figur 10 redovisas respektive kommuns predikterade antal privata gym på x-axeln, medan det på y-axeln visas det faktiska antalet. Prognosen är gjord enligt modell (3) i Tabell 7. Det förväntade antalet gym i en kommun är således

$$\mathbb{E}[\text{Antal privata gym}] = \hat{\alpha}_1 + \hat{\alpha}_2 \text{Befolkning} + \hat{\alpha}_3 \text{BRP} + \hat{\alpha}_4 \text{Stockholm} + \hat{\alpha}_5 \text{Göteborg}.$$

De kommuner som befinner sig under prediktionslinjen har sålunda färre privata gym än förväntat. Ju längre under prediktionslinjen, desto större är sannolikheten att det inte bara är slumpen som gjort att kommunen har färre gym än förväntat.

I figuren är tre prediktionsintervall inritade.¹³⁷ Sannolikheten att hamna under det 85-procentiga prediktionsintervallet av en ren slump är 15 %. Med en tillförlitlighet på 85 % föreligger det alltså i så fall en negativ konkurrenseffekt.

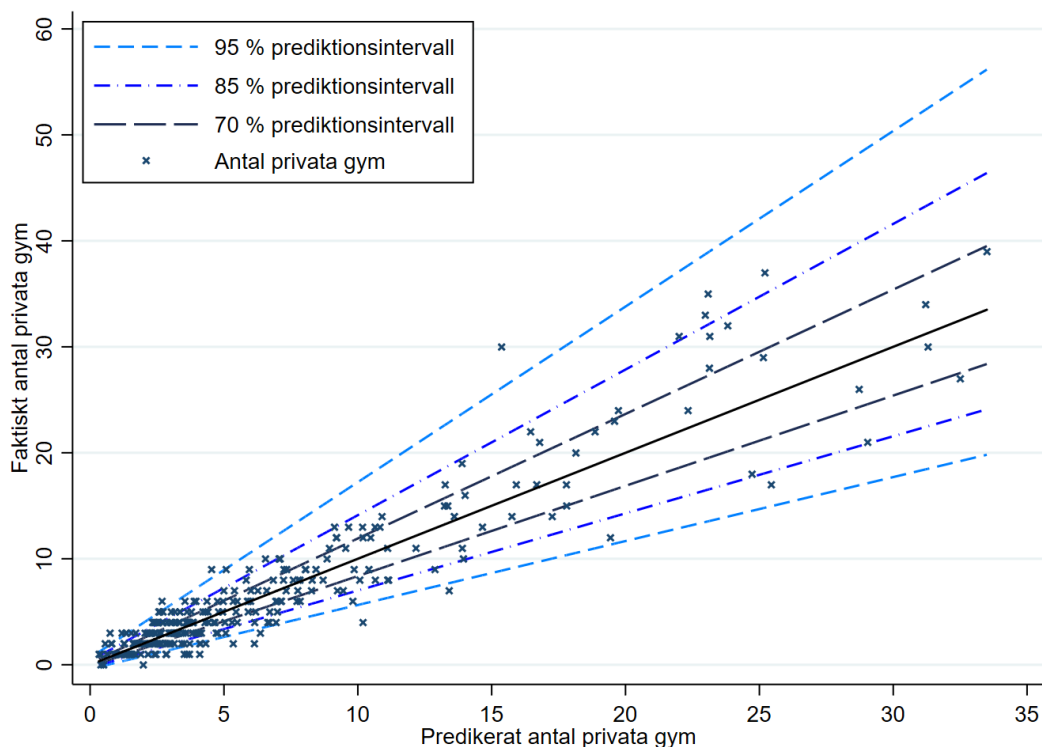
Data i modellen är heteroskedastiska. Det innebär att beräkningar av statistisk signifikans och prediktionsintervall behöver justeras. I kapitel 8 gjordes justeringen med hjälp av robusta standardavvikelser. I detta kapitel görs den genom en logaritmisk transformering av modellen. I bilaga 12.4 redogörs för detaljerna kring detta.

Resultatet av kommuners individuella avvikelser redovisas i Figur 10. För att öka läsbarheten av figuren har kommuner med ett predikterat antal gym över 32 exkluderats, det återfinns inga signifikant avvikande kommuner ovanför denna gräns.¹³⁸

¹³⁷ Prediktionsintervallet är summan av två andra varianser. Den första variansen är variansen i själva populationen. Den andra är variansen på urvalet. Variansen på urvalet är omvänt proportionell mot urvalsstorleken. I det här fallet är urvalsstorleken lika stor som populationen, det vill säga 290 kommuner. Av den anledningen har inte urvalsvariansen tagits med. Urvalsvariansen är väldigt liten i sammanhanget, så detta har i princip ingen påverkan på resultatet.

¹³⁸ Både Stockholm och Göteborg befinner sig ovanför denna gräns. Eftersom de har sina egna dummyvariabler, så förväntas de heller inte hamna utanför prediktionsintervallet.

Figur 10. Individuella avvikelser med olika ensidiga prediktionsintervall, privata gym

Not: Kommunerna nedanför det 85 %-iga prediktionsintervallet avviker så mycket från prediktionen att det bara är 15 % sannolikhet att den negativa avvikelser är slumpmässig. Med en tillförlitlighet på 85% kan kommunerna nedanför prediktionsintervallet alltså anses ha orsakat en negativ konkurrens-effekt.¹³⁹ Prediktionen är gjord med modell (3) i Tabell 7.

Det är viktigt att framhålla att det är helt normalt att ett antal kommuner befinner sig utanför prediktionsintervallet. Rent statistiskt är det till och med förväntat. Däremot kan det ge en indikation på ett systematiskt problem om kommuner med kommunala gym är över-representerade under prediktionslinjen.

I Tabell 24 redovisas andelen kommuner som befinner sig utanför prediktionsintervallen. Notera att kommuner med kommunala gym är underrepresenterade över samtliga prediktionsintervall, men överrepresenterade under dem. 76 % av kommunerna under prediktionsintervallet på 95 % har kommunala gym, medan bara 10 % av kommunerna över prediktionsintervallet på 95 % har kommunala gym. Bland alla kommuner har 30 % kommunala gym.

I absoluta tal finns det 38 kommuner med kommunala gym under prediktionsintervallet på 70 %, men mindre än hälften så många, 17, över prediktionsintervallet. Av de 87 kommuner som har kommunala gym ligger således 44 % under prediktionsintervallet på 70 %. Som jämförelse ligger 22 % av kommunerna utan kommunala gym under samma prediktionsintervall.

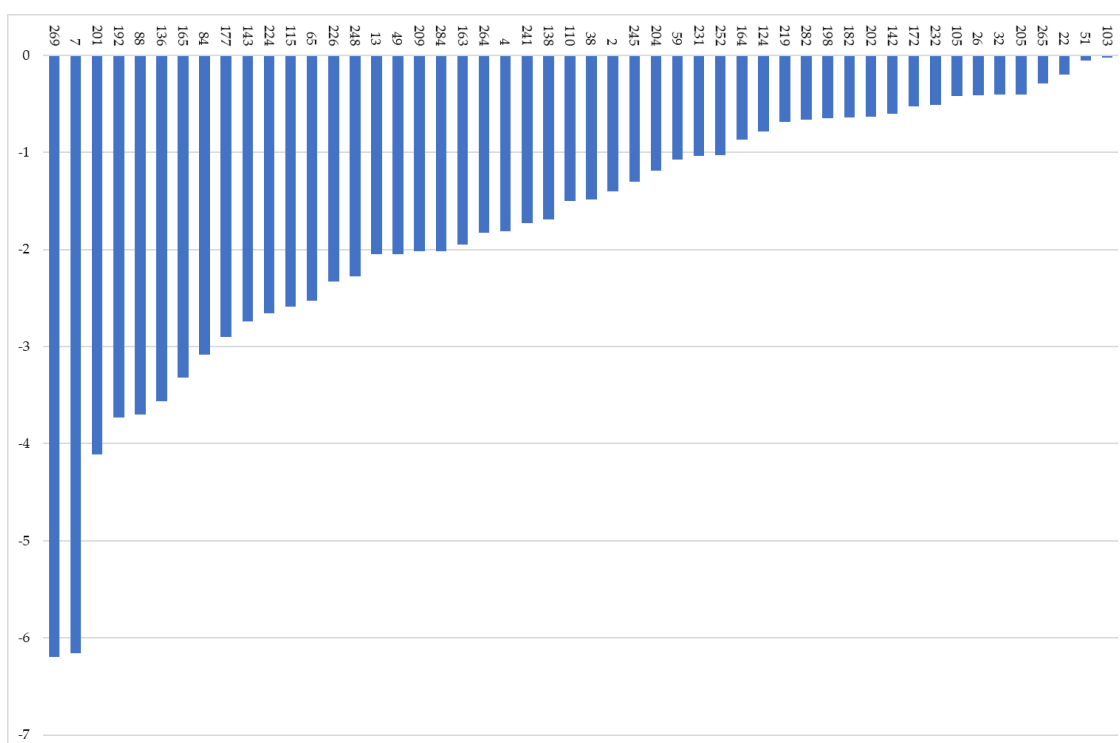
¹³⁹ På motsvarande sätt är en avvikelse ovanför det övre prediktionsintervallet en positiv avvikelse med 85 % tillförlitlighet.

Tabell 24. Fördelning av kommunerna utanför prediktionsintervallen

	Samtliga kommuner		Kommer med kommunala gym	
	Antal	Andel	Antal	Andel
Alla kommuner	290	100 %	87	30 %
Över 95 %	10	3 %	1	10 %
Över 85 %	37	13 %	9	24 %
Över 70 %	88	30 %	17	19 %
Under 70 %	82	28 %	38	46 %
Under 85 %	35	12 %	22	63 %
Under 95 %	17	6 %	13	76 %

I Figur 11 redovisas avvikelser från prediktionen mätt i antal privata gym för enskilda kommuner. Figuren visar de kommuner som 2019 hade kommunala gym, och som hade färre gym än predikerat.

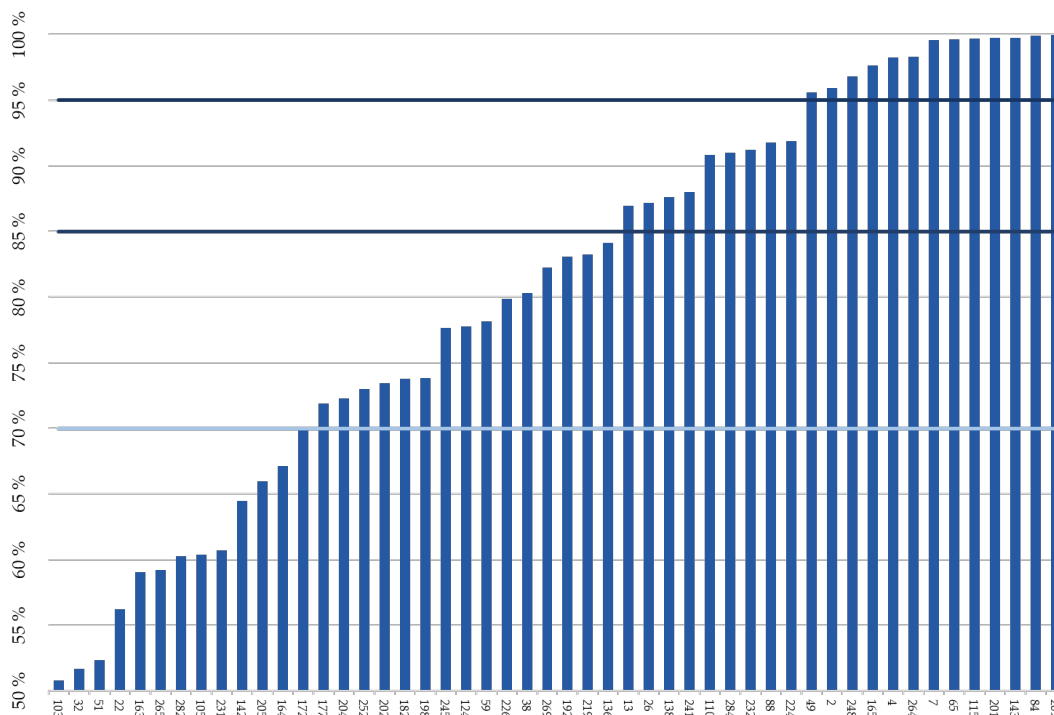
Figur 11. Avvikelser under prediktionslinjen

Som tidigare framhållits kan dock även slumpmässiga faktorer spela en roll. En avvikelse under prediktionslinjen indikerar en negativ påverkan på konkurrensen i kommunen. Ju längre nedanför prediktionslinjen en kommun hamnar, desto större negativ påverkan på konkurrensen indikeras. Bevisvärdet av en sådan indikation påverkas emellertid av tillförlitligheten på avvikelsen. Ju högre tillförlitlighet (mindre risk för att det är slumpmässiga faktorer som ligger bakom den observerade avvikelsen) desto högre bevisvärde för indikationen och vice versa.

I Figur 12 nedan har avvikelsen normaliserats med hjälp av standardavvikelsen på prediktionen, varefter den implicita tillförlitligheten för att konkurrens effekten skiljer sig från noll har räknats fram. Om tillförlitligheten skulle vara 85 %, så innebär det att sannolikheten att den negativa konkurrens effekten är orsakad av slumpmässiga faktorer är 15 %.

Figur 12. Tillförlitlighet

11.2 Implikerad närvaroeffekt

Antalet privata gym i en kommun, med hänsyn tagen till närvaroeffekten från kommunala gym, ges av ekvationen

$$\begin{aligned} \text{Antal privata gym} &= \alpha_1 + \alpha_2 \text{Befolkning} + \alpha_3 \text{BRP} + \alpha_4 \text{Stockholm} + \alpha_5 \text{Göteborg} \\ &+ \alpha_6 \text{Antal kommunala gym} + \varepsilon. \end{aligned}$$

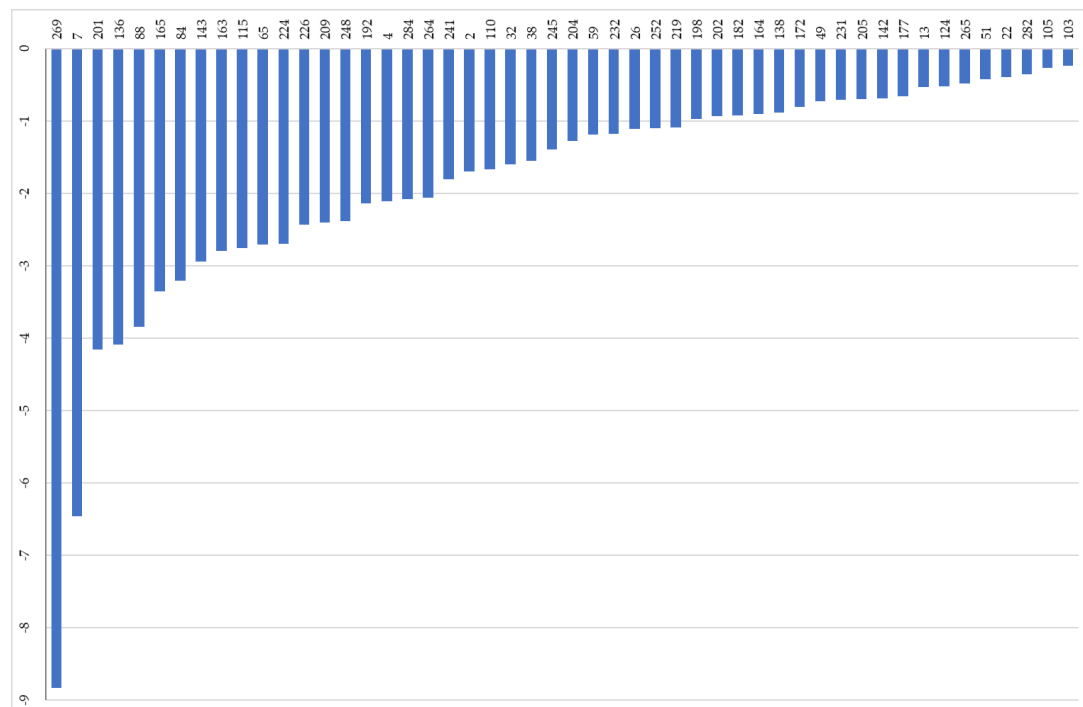
Genom att hålla samtliga koefficienter, utom α_6 , konstanta och utgå ifrån att $\mathbb{E}[\varepsilon] = 0$ kan den implicerade närvaroeffekten för en given kommun beräknas. Den ges av

$$\begin{aligned} \text{Implikerad närvaroeffekt} &= \frac{\text{Antal privata gym} - (\alpha_1 + \alpha_2 \text{Befolkning} + \alpha_3 \text{BRP} + \alpha_4 \text{Stockholm} + \alpha_5 \text{Göteborg})}{\text{Antal kommunala gym}} \end{aligned}$$

Den implicerade närvaroeffekten anger hur närvaron av kommunala gym korrelerar med frånvaron av privata gym i en given kommun. Måttet ska ses som en fingervisning om hur stor effekten är. När måttet tolkas i det enskilda fallet bör man väga in att en given kommun inte nödvändigtvis har exakt samma koefficienter som i modellen. Dessutom kan kommunen ha vissa egna egenskaper som inte fångas upp av modellen.

I Figur 13 redovisas den implicerade närvaroeffekten för de kommuner som har åtminstone ett kommunalt gym och en negativ närvaroeffekt.

Figur 13. Implicerad närvaroeffekt

I Tabell 25 visas olika sammanräkningar på antalet kommuner som ligger under olika närvaroeffekter och med vilken tillförlitlighet en negativ avvikelse föreligger. I 20 kommuner är den implicerade hämmandeeffekten lägre än -2. Där är alltså närvaron av ett kommunalt gym korrelerat med frånvaron av mer än två privata gym.

Tabell 25. Antal kommuner med olika implicerad närvaroeffekt

Tillförlitlighet	Mindre än 0	Mindre än -1	Mindre än -2
Alla	55	32	20
70 %	38	29	18
85 %	22	19	14
95 %	13	12	11

I Tabell 25 visas även tillförlitligheten att konkurrens-effekten är negativ. Om till exempel tillförlitligheten är 85 % och hämmandeeffekten är -1, så innebär det att för dessa 19 kommuner är den observerade negativa konkurrens-effekten med 85 % sannolikhet *inte* orsakad av slumpen.

11.3 Slutsatser

I detta kapitel har individuella kommuner analyserats. Deras faktiska antal privata gym har jämförts med en prediktion baserad på förhållandena i alla kommuner. Ett prediktionsintervall har också beräknats för att kunna avgöra huruvida kommuner hamnat långt ifrån prediktionen på grund av slumpmässiga faktorer.

Resultaten visar att kommuner med kommunala gym är överrepresenterade under prediktionsintervallen och underrepresenterade över prediktionsintervallen.

Vidare befinner sig 38 kommuner med kommunala gym under prediktionsintervallet på 70 procent. Det motsvarar 46 procent av alla kommuner med kommunala gym. Det indikerar att för var och en av dem beror den negativa avvikelsen med 70 procent sannolikhet *inte* på slumpen.

En implicerad närvaroeffekt räknas även ut för varje kommun med kommunalt gym. Beräkningen tar inte hänsyn till beteendeeffekter, men visar ändå att närvaroeffekten i vissa kommuner förefaller vara stor. I 20 kommuner är den implicerade hämmandeeffekten större än 2, vilket innebär att närvaron av ett kommunalt gym är korrelerat med en frånvaro av fler än 2 privata gym. För 18 av dessa 20 gym är dessutom sannolikheten att resultaten *inte* beror på slumpen över 70 procent.

12. Bilagor

12.1 Robusthetstester

12.1.1 Landareal, företagsklimat och in- och utpendlare

Tabell 26. Robusthetskontroll för variabler

Variabler	(1) Totalt antal privata gym	(2) Totalt antal privata gym	(3) Totalt antal privata gym
Befolkning (1000-tal)	0,19*** (0,021)	0,19*** (0,020)	0,22*** (0,038)
BRP (mdkr)	0,10** (0,041)	0,10*** (0,039)	0,028 (0,083)
Göteborg = 1	-22,7*** (6,40)	-22,8*** (6,25)	-20,9*** (6,82)
Stockholm = 1	32,3* (19,0)	32,1* (18,4)	44,1* (23,7)
Landareal (km ²)	0,000015 (0,000042)		
Företagsklimat snitt mellan 2015-2019		0,36 (0,37)	
Nettopendling			0,00014 (0,00011)
Konstant	0,41* (0,21)	-0,98 (1,51)	0,53*** (0,18)
Observationer	290	290	290
R ²	0,986	0,986	0,986

Robusta standardfel i parentes

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

12.1.2 Alternativa specifikationer

Tabell 27. Robusthetskontroll för specifikationer

Variabler	(Linjär) Antal privata gym	(Log-Linjär) Ln(Antal privata gym)	(Log-Log) Ln(Antal privata gym)
Antal offentliga gym	-0,39 (0,27)	-0,061 (0,045)	
Befolkning (1000-tal)	0,19*** (0,020)	0,020*** (0,0043)	
BRP (mdkr)	0,11*** (0,039)	-0,0047 (0,0092)	
Göteborg = 1	-19,6*** (6,36)	-5,45*** (1,97)	0,54*** (0,12)
Stockholm = 1	33,8* (18,4)	-10,2** (5,00)	0,88*** (0,13)
Ln(Antal offentliga gym)			-0,18*** (0,052)
Ln(Befolkning)			0,66*** (0,079)
Ln(BRP)			0,19** (0,076)
Konstant	0,54*** (0,20)	1,25*** (0,067)	-0,56*** (0,10)
Observationer	290	290	290
R ²	0,986	0,719	0,881

Robusta standardfel i parentes

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

Tabell 28 redogör för en alternativ specifikation där befolkning är den enda kontrollvariabeln, dels logaritmerad och dels dess reella värde. Modellerna är logtransformerade i kontrollvariablerna men inte i intressevariablerna. Två alternativ för att mäta effekten av offentliga gym presenteras, dels som kontinuerlig variabel i specifikation ett och som nivåer i specifikation två. Båda modellerna ger upphov till att inte förkasta nollhypotesen att det föreligger utelämnade variabler i modellerna vid ett *Ramsey reset test*. Tolkningen av resultatet är att i modell (1) ytterligare ett offentligt gym minskar antalet privata gym med cirka 6 procent. Tolkningen av modell två indikerar att det föreligger olika effekter av olika antal offentliga gym. Kommuner med ett offentligt gym skattas ha 16 % färre gym, två offentliga gym skattas ha 17 % färre gym och tre gym 27 % färre gym. Sammanfattningsvis stödjer resultatet att det föreligger en negativ effekt på antalet privata gym från offentliga gym.

Tabell 28. Robusthetskontroll med alternativ specifikationer

Variabler	(1) Ln(Antal privata gym)	(2) Ln(Antal privata gym)
Antal offentliga gym	-0,056*** (0,018)	
Antal offentliga gym = 1		-0,16*** (0,050)
Antal offentliga gym = 2		-0,17*** (0,050)
Antal offentliga gym = 3		-0,27*** (0,095)
Antal offentliga gym = 4		0,10 (0,16)
Antal offentliga gym = 6		-0,23*** (0,030)
Antal offentliga gym = 9		-0,27 (0,21)
Antal offentliga gym = 11		-0,44*** (0,16)
Ln(Befolkning)	0,32*** (0,097)	0,37*** (0,12)
Befolkning	0,083*** (0,014)	0,073*** (0,017)
Konstant	0,028 (0,16)	-0,027 (0,19)
Observationer	290	290
R ²	0,882	0,887

Robusta standardfel i parentes

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

Ytterligare en alternativ specifikation är att specificera en instrumentvariabel. Metoden används för att undersöka ett kausalt samband när det finns korrelation mellan intressevariabeln och feltermen. Om antalet kommunala gym skulle korrelera med feltermen är detta en lämplig metod. En förklarande variabel kan vara korrelerad med feltermen när det föreligger omvänd kausalitet, *omitted variable bias*, och om det finns mätfel. Inget av dessa problem anses föreligga för kommunala gym, dock genomförs analysen som en robusthetskontroll. Den första svårigheten är att identifiera lämpliga instrument. Att identifiera ett lämpligt instrument är svårt. Det föreligger två krav: Det första är att instrumentet är korrelerat med den endogena variabeln och det andra är att det inte ska ha samma problem som variabeln som instrumenteras. Metoden som tillämpas nedan är en *Two-Stage Least Square* (2SLS).

Tre möjliga instrument övervägs i analysen: i) borgerligt styre, ii) antal simhallar och iii) antal offentliga simhallar. Varje instrument har eventuella begränsningar. Borgerligt styre har en svag korrelation med antalet kommunala gym, vilket illustreras av att den partiella förklaringsgraden i första steget är 0,03. Sett till det andra kravet, så bör detta anses uppfyllt: att kommunfullmäktiges politiska tillhörighet inte är korrelerat med feltermen. *Montiel-Pfluegers test* för svaga instrument indikerar att borgerligt styre är ett svagt instrument, se Tabell 29.

Antal simhallar har ett partiellt förklaringsvärde i steg ett på 0,14m vilket indikerar en svag korrelation. Det bör också eventuellt anses att antalet simhallar inte är korrelerat med feltermen i andra steget. Testet för om instrumentet är svagt indikerar att det är svagt, vilket gör att instrumentet förmodligen inte är tillämpligt, se Tabell 32.

Det tredje instrumentet är antal kommunala simhallar, vilket är starkt korrelerat med antal kommunala gym. Instrumentet har ett partiellt förklaringsvärde på 0,85 i första steget. Antal offentliga simhallar bör inte vara korrelerat med antalet privata gym eller feltermen, utan enbart påverka antalet privata gym genom sin påverkan på antalet offentliga gym. Antal kommunala simhallar bedöms inte vara ett svagt instrument, se Tabell 32. Utav de föreslagna instrumenten bör kommunala simhallar vara mest lämpligt. Regressioner med samtliga föreslagna instrument presenteras nedan.

Tabell 29. Montiel-Pflueger test för robusta svaga instrument

Instrument	F-värde	Värsta fall bias (5 %)	Värsta fall bias (10 %)	Värsta fall bias (20 %)	Värsta fall bias (30 %)
Borgerligt styre	10,47	37,42	23,11	15,06	12,04
Antal simhallar	7,66	37,42	23,11	15,06	12,04
Antal kommunala simhallar	926,03	37,42	23,11	15,06	12,04

Not. F-värde som är större än ett givet *worst case bias* värde anses inte vara ett svagt instrument på den givna nivån.

Resultatet av 2SLS-regressionerna presenteras i Tabell 30. Koefficienten för antalet kommunala gym varierar mellan specifikationerna, i synnerhet mellan antal simhallar och de andra två specifikationerna, då koefficienten är positiv för denna specifikation och negativ i de andra två. Konfidensintervallen för specifikationen med borgligt styre och antal simhallar täcker båda nollan och därav bör resultatet tolkas med försiktighet. Koefficienten för antal kommunala gym är -0,45 i specifikationen med antal kommunala simhallar som instrument. Koefficienten är något lägre än det huvudsakliga resultatet i rapporten, 0,06. Givet att antalet kommunala simhallar är det bäst lämpade instrumentet, bedöms robusthetskontrollen stödja resultatet i rapporten.

Tabell 30. Regressioner för 2SLS

Variabler	(IV = Borgerlig styre)	(IV = Antal Simhallar)	(IV = Antal kommunala simhallar)
	Antal privata gym	Antal privata gym	Antal privata gym
Antal kommunala gym	-0,31 (1,13)	0,56 (0,98)	-0,45 (0,28)
Befolkning (1000-tal)	0,19*** (0,020)	0,19*** (0,021)	0,19*** (0,019)
BRP (mdkr)	0,11*** (0,039)	0,10** (0,041)	0,11*** (0,038)
Göteborg = 1	-20,2* (10,9)	-27,3*** (9,81)	-19,0*** (6,37)
Stockholm = 1	33,5* (18,8)	29,8 (19,0)	34,1* (18,2)
Konstant	0,52 (0,37)	0,28 (0,32)	0,56*** (0,20)
Observationer	290	290	290
R ²	0,986	0,985	0,986

Robusta standardfel i parentes

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

Ytterligare ett specifikationsalternativ är robust regression, vilket är en metod som viktat observationer utifrån deras avvikelse från urvalet. Tabell 31 redogör för resultatet av analysen, vilket indikerar att det finns en negativ effekt av offentliga gym som uppgår till 0,7. Stockholm och Göteborg särskiljer sig så pass mycket från övriga datapunkter att de är kraftiga *outliers* som exkluderas i analysen. Villkoret som tillämpas är att observationer vars *Cooks-distance* överstiger 1 exkluderas. Det framgår även att denna effekt är signifikant. Robusthetskontrollen ger ett starkt stöd för att det föreligger en negativ effekt av antalet offentliga gym på antalet privata gym.

Tabell 31. Robust regression

Variabler	(Robust regression)
	Totalt antal privata gym
Antal offentliga gym	-0,71*** (0,13)
Befolkning (1000-tal)	0,19*** (0,0066)
BRP (mdkr)	0,13*** (0,012)
Konstant	0,47*** (0,14)
Observationer	288
R ²	0,971

Robusta standardfel i parentes

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

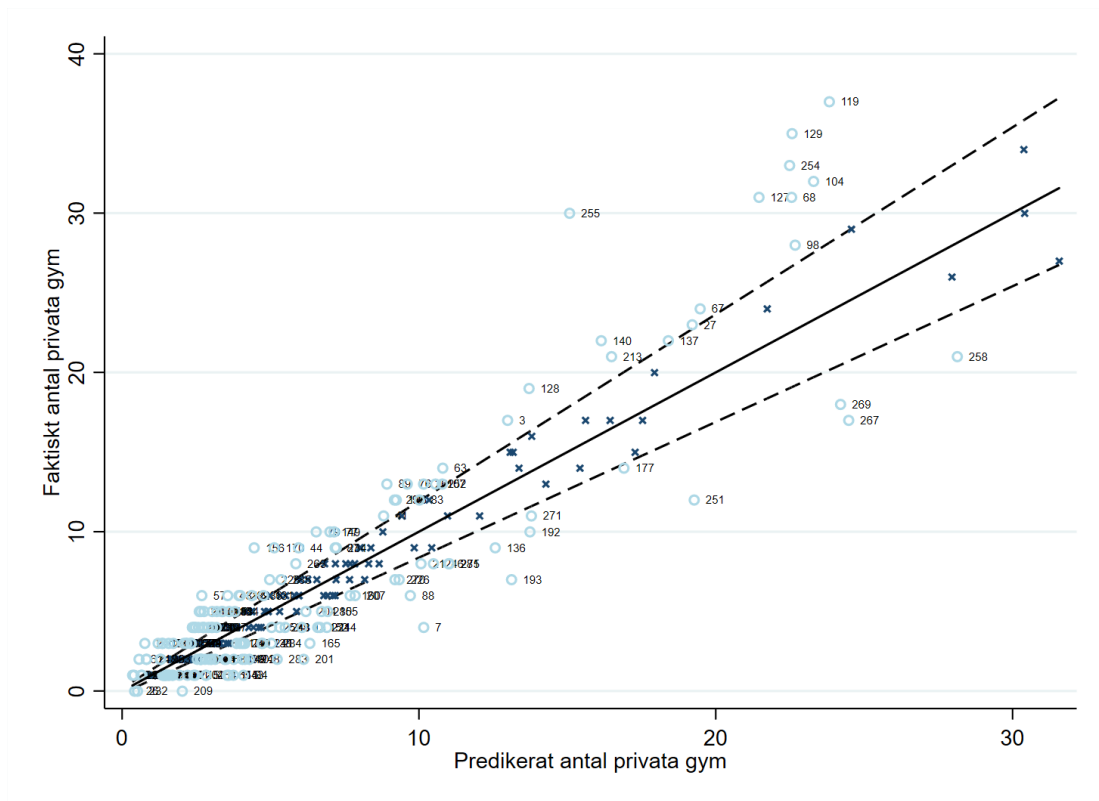
12.2 Beteendeeffekter

Tabell 32. Andel kommuner som har samma beteenden för alla sina kommunala gym

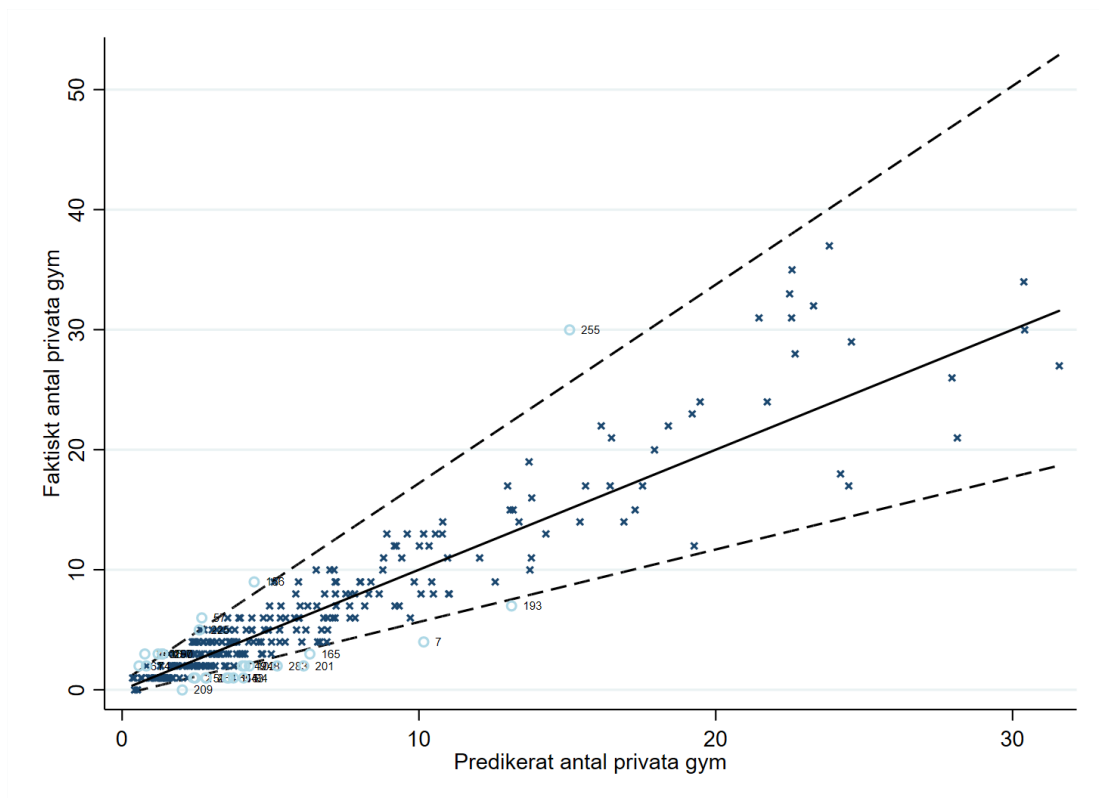
Snedvridning	Kommuner där variabeln är samma för alla gym	Kommuner där variabeln inte är samma för alla gym
Samlokaliserad	85 (99 %)	1 (1 %)
Annan finansiering	84 (100 %)	0 (0 %)
Särredovisning	85 (99 %)	1 (1 %)
Marknadspris	86 (100 %)	0 (0 %)
Kommunalt marknadspris	86 (100 %)	0 (0 %)
Kommunalt självkostnadspris	86 (100 %)	0 (0 %)
Pris under självkostnadspris	86 (100 %)	0 (0 %)
Kommunalanställda rabatt	86 (100 %)	0 (0 %)
Kommunalanställda rabatt (privata)	86 (100 %)	0 (0 %)
Kommunalanställda friskvård	86 (100 %)	0 (0 %)
Kommunalanställda friskvård (privata)	86 (100 %)	0 (0 %)
Kombinationserbjudande	81 (94 %)	5 (6 %)
Kombinationserbjudande (privat)	86 (100 %)	0 (0 %)

12.3 Prediktionsintervall

Figur 14. Sannolikhet att hamna under prediktionsintervallet av en slump: 30 %

Figur 15. Sannolikhet att hamna under prediktionsintervallet av en slump: 5 %

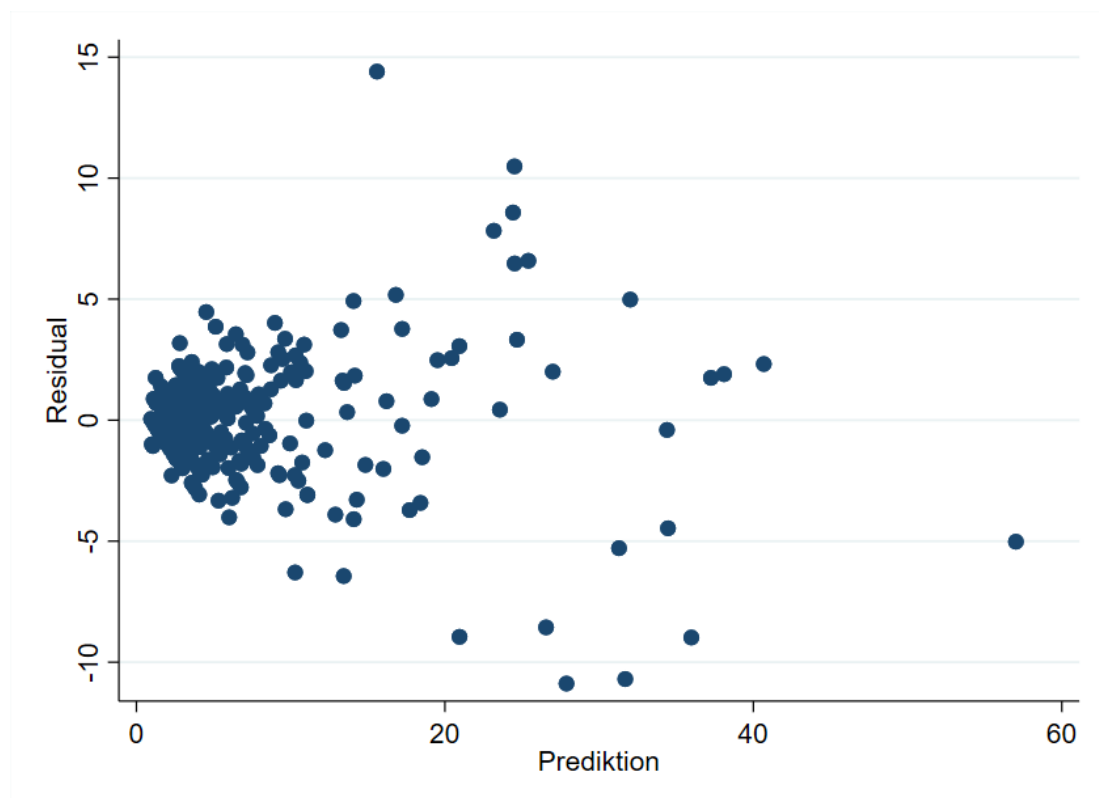

12.4 Heteroskedasticitet

Heteroskedasticitet innebär att feltermerna i en modell är korrelerade med de förklarande variablerna, till exempel kan variansen öka när den förklarade variabeln ökar. Det huvudsakliga problemet med heteroskedasticitet är att kraven för Gauss-Markov inte längre är uppfyllda och modellen kan då inte anses vara *BLUE* (*Best Linear Unbiased Estimator*). Under heteroskedasticitet kommer feltermerna att uppfattas vara större än vad de egentligen är, vilket innebär att sannolikheten för att få signifikanta resultat kommer att påverkas. I huvuddelen av rapporten har detta lösts genom att använda robusta standardfel. Vid beräkningen av prediktionsintervallen går detta tillvägagångssätt inte att använda. Ett av de vanligast förekommande sätten att lösa detta är genom att logaritmera variablerna, vilket normaliserar data.

För att utvärdera om det föreligger heteroskedasticitet har tre test genomförts. Det första är att visuellt undersöka residualerna i förhållande till de förklarande variablerna, det andra är ett *Breusch-Pagan test* och det tredje är Whites test. Det första testet används för att undersöka om det finns indikation på heteroskedasticitet och de andra två testen används för att statistiskt utvärdera heteroskedasticiteten. För att vara mer exakt undersöker Breusch-Pagan om det föreligger linjär heteroskedasticitet medan White kontrollerar för flera typer av heteroskedasticitet. Breusch-Pagans test lämpar sig för fördelningar där vi misstänker ett linjärt förhållande i residualerna, medan Whites test är bättre lämpat för fördelningar som inte är strikt linjära. Att variansen ökar med de förklarande variablerna visas i Figur 16 där man kan se att residualerna bildar ett konformat mönster.

Figur 16. Residualanalys av den linjära modellen

Not: Punkterna för Stockholm och Göteborg har exkluderats för att öka läsbarhet.

I Figur 17 illustreras hur den logaritmerade modellen inte har samma problem med heteroskedasticitet, utan mer liknar en homoskedastisk fördelning av residualerna. Det är dock inte möjligt att helt fastställa att fördelningen är homoskedastisk, utan vidare analys krävs. I och med att logaritmeringen normaliserar data, så behöver modellen inte längre inkludera dummies för outliers, Stockholm och Göteborg.

Den ekvation som i praktiken har estimerats är alltså

$$\ln(1 + \text{Antal privata gym}) = \alpha_1 \log(2) + \alpha_2 \log(1 + \text{Befolkning}) + \alpha_3 \log(\text{BRP}).$$

Dessa koefficienter och variansen på feltermen har sedan använts för att beräkna prediktionen och prediktionsintervallen enligt ekvationen

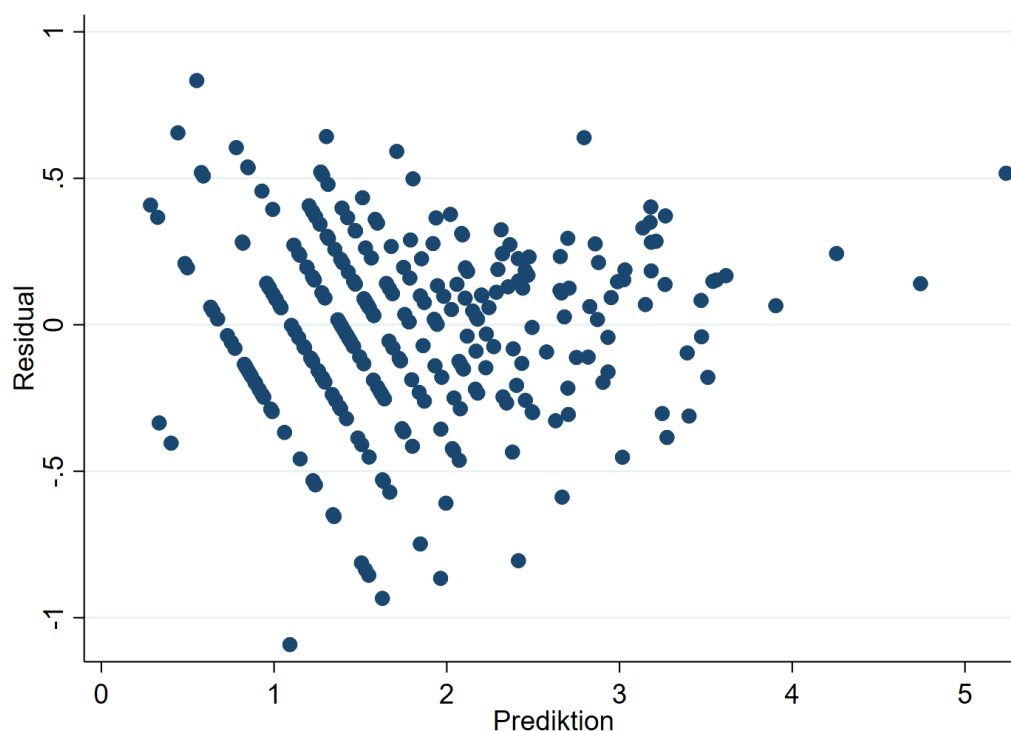
$$\log(1 + \text{Prediktion}) = \alpha_1 \log(2) + \alpha_2 \log(1 + \text{Befolkning}) + \alpha_3 \log(\text{BRP}).$$

Genom att använda

$$\text{Prediktion} = \exp\{\log(1 + \text{Prediktion})\} - 1$$

omvandlas sedan prediktionen till antal privata gym, så att den blir enklare att tolka.

Figur 17. Residualanalys av den logaritmerade modellen

Utifrån den visuella bedömningen förefaller det vara lämpligt att tillämpa Breusch-Pagans test på den linjära modellen och Whites test på den logtransformerade modellen. Som robusthetskontroll tillämpas båda testen på båda specifikationerna. För att öka jämförbarheten mellan testen antas feltermerna följa en chitvåfördelning, vilket lättar på restriktionen gällande normalfördelade standardfel. Detta är dessutom är lämpligt givet fördelningen av variablerna.

Nollhypotesen som testas är att homoskedasticitet föreligger. För p-värden under signifikansnivån förkastas nollhypotesen, exempelvis indikerar en signifikansnivå på 0,01 att nollhypotesen förkastats korrekt med 99 procents säkerhet. Resultatet för hypotestestningen presenteras i Tabell 33. För den linjära modellen förkastas nollhypotesen vid signifikansnivån 0,01, vilket indikerar att det finns heteroskedasticitet i modellen. Nollhypotesen förkastas inte för något av testen för den logtransformerade modellen när en signifikansnivå på 0,05 tillämpas. Whites test visar även att nollhypotesen inte förkastas på signifikansnivån 0,1. Givet att Whites test är bättre lämpat för den logtransformerade modellen bedöms modellen vara homoskedastisk och därmed bättre lämpad för att undersöka vilka värden som avviker från prediktionen.

Tabell 33. Test för heteroskedasticitet

Modell	Breusch-Pagan	Whites test
	Prob > chi ²	
Linjär	0,0066	0,0000
Logtransformerad	0,0620	0,1580

12.5 Ytterligare figurer och tabeller

Tabell 34. Sammanfattande statistik uppdelat på kommungrupperna

Typ: Storstad

Variabel	Obs.	Medel	Standardavvikelse	Min.	Max.
Befolkning (1000-tal)	3	632,507	318,309	344,166	974,073
BRP (mdkr)	3	494,341	367,823	184,975	901,042
Antal offentliga gym	3	7,667	4,163	3	11
Antal privata gym	3	178,333	120,205	89	315

Typ: Pendlingskommun nära storstad

Variabel	Obs.	Medel	Standardavvikelse	Min.	Max.
Befolkning (1000-tal)	43	44,875	26,605	9,495	112,848
BRP (mdkr)	43	17,43	23,202	2,407	149,21
Antal offentliga gym	43	0,186	0,394	0	1
Antal privata gym	43	10,674	7,383	2	37

Typ: Större stad

Variabel	Obs.	Medel	Standardavvikelse	Min.	Max.
Befolkning (1000-tal)	21	116,885	41,485	52,59	230,767
BRP (mdkr)	21	55,346	22,271	21,724	115,524
Antal offentliga gym	21	0,619	1,161	0	4
Antal privata gym	21	29,19	10,443	7	52

Typ: Pendlingskommun nära större stad

Variabel	Obs.	Medel	Standardavvikelse	Min.	Max.
Befolkning (1000-tal)	52	16,465	9,856	2,408	46,09
BRP (mdkr)	52	4,617	3,434	0,464	16,474
Antal offentliga gym	52	0,365	0,525	0	2
Antal privata gym	52	4,25	3,002	0	14

Typ: Lågpendlingskommun nära större stad

Variabel	Obs.	Medel	Standardavvikelse	Min.	Max.
Befolkning (1000-tal)	35	18,059	12,833	3,74	56,703
BRP (mdkr)	35	6,279	4,675	1,343	19,32
Antal offentliga gym	35	0,4	0,881	0	4
Antal privata gym	35	4,571	3,55	1	15

Typ: Mindre stad/tätort

Variabel	Obs.	Medel	Standardavvikelse	Min.	Max.
Befolkning (1000-tal)	29	45,214	17,42	22,867	85,747
BRP (mdkr)	29	18,056	7,887	7,185	33,839
Antal offentliga gym	29	0,655	1,203	0	6
Antal privata gym	29	10,966	4,996	3	23

Typ: Pendlingskommun nära mindre stad/tätort

Variabel	Obs.	Medel	Standardavvikelse	Min.	Max.
Befolkning (1000-tal)	52	11,582	5,038	3,747	29,633
BRP (mdkr)	52	3,924	2,518	,783	14,168
Antal offentliga gym	52	0,231	0,425	0	1
Antal privata gym	52	3	1,584	1	6

Typ: Landsbygdskommun

Variabel	Obs.	Medel	Standardavvikelse	Min.	Max.
Befolkning (1000-tal)	40	12,33	8,037	2,489	29,963
BRP (mdkr)	40	4,6	3,598	,663	15,991
Antal offentliga gym	40	0,45	0,815	0	4
Antal privata gym	40	3,1	2,318	0	10

Typ: Landsbygdskommun med besöksnäring

Variabel	Obs.	Medel	Standardavvikelse	Min.	Max.
Befolkning (1000-tal)	15	10,063	3,521	2,785	15,807
BRP (mdkr)	15	4,075	2,436	1,39	11,237
Antal offentliga gym	15	0,467	0,64	0	2
Antal privata gym	15	3,067	2,052	1	9

Adress 103 85 Stockholm
Telefon 08-700 16 00
konkurrensverket@kkv.se

www.konkurrensverket.se